

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

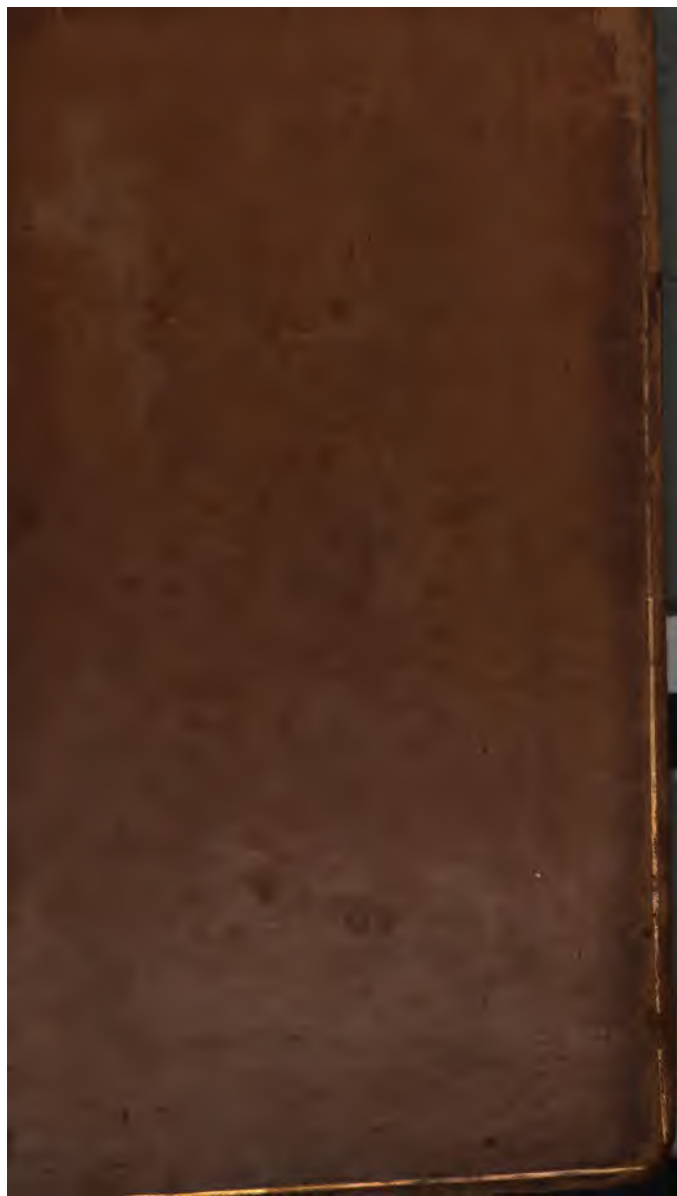
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

B 57.

T. FINCH
Coll. Dis Joh. Bapt. Oxon.

TAYLOR INSTITUTION.

BEQUEATHED
TO THE UNIVERSITY
BY

ROBERT FINCH, M. A.
OF BALLIOL COLLEGE.

1870

1871

1872

1873

1874

1875

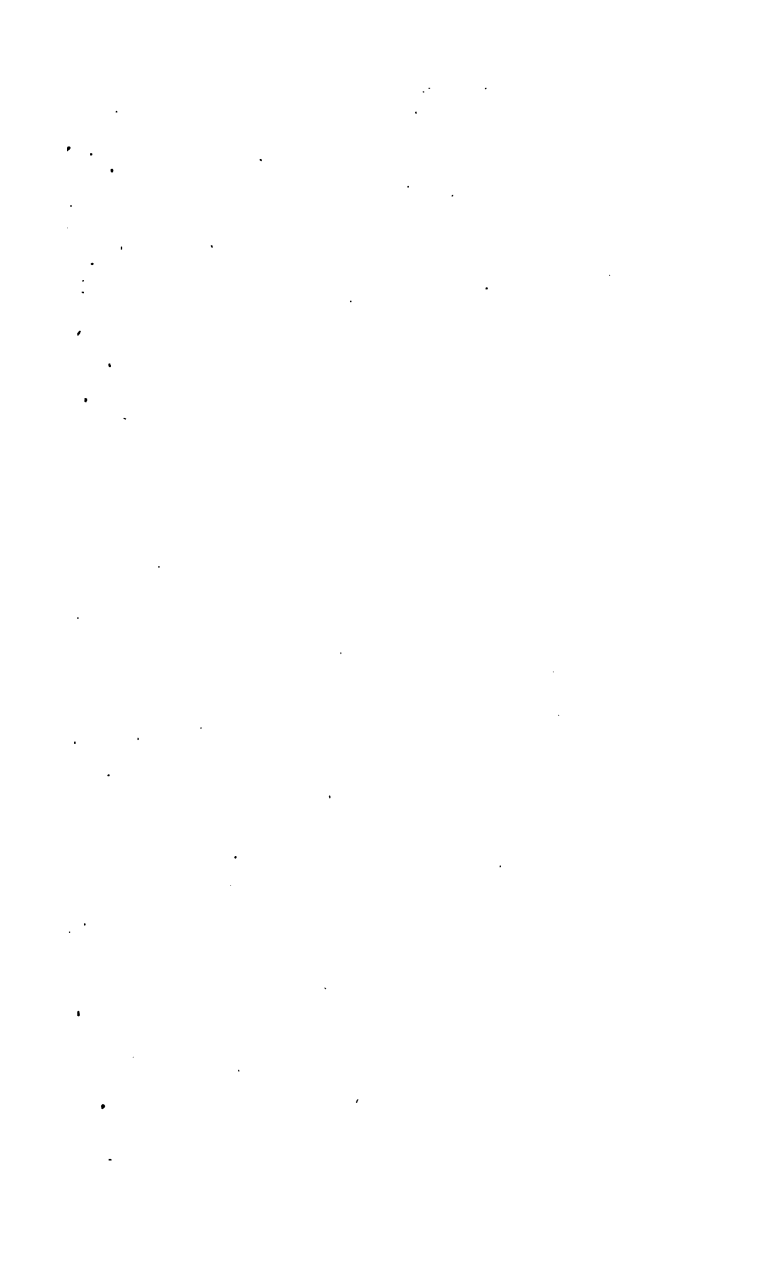

100-100-100

100-100-100

Τ Ο Υ

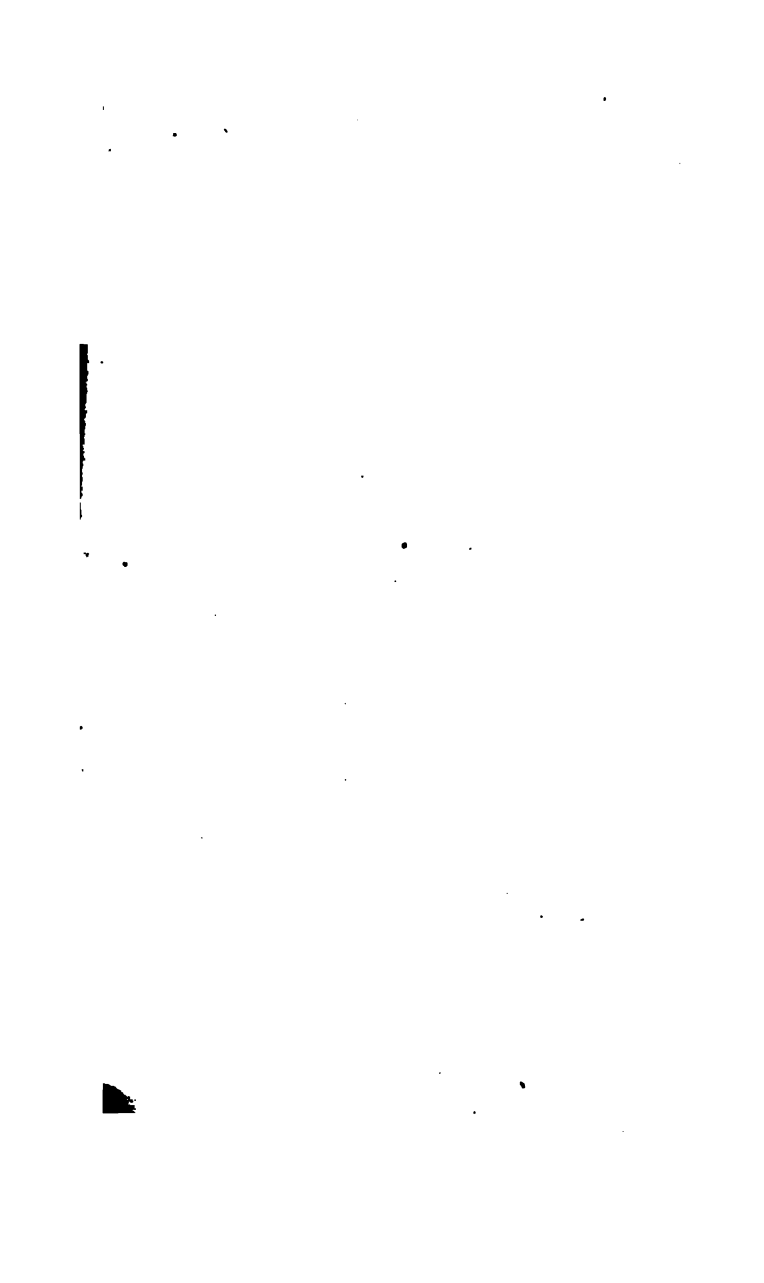
Ξ Ε Ν Ο Φ Ω Ν Τ Ο Σ

·
Η Τ Ο Υ

Κ Υ Ρ Ο Υ

Π Α Ι Δ Ε Ι Α.

Τ Ο Υ
Ξ Ε Ν Ο Φ Ω Ν Τ Ο Σ
Η Τ Ο Υ
Κ Υ Ρ Ο Υ
Π Α Ι Δ Ε Ι Α.

X E N O P H O N T I S
I N S T I T U T I O
C Y R I.

T O M I S Q U A T U O R.

EX EDITIONE T. HUTCHINSON.

T O M. III.

GLASGUA E;
IN AEDIBUS ACADEMICIS
EXCUDEBANT ROBERTUS ET ANDREAS FOULIS
ACADEMIAE TYPOGRAPHI
M.DCC.LXVII.

•

X E N O Φ Ω N T O Σ

K Y P O Y

Π Α Ι Δ Ε Ι Α Σ Ε'.

X E N O P H O N T I S

D E

C Y R I

I N S T I T U T I O N E

L I B E R Q U I N T U S.

TOM. III.

A

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ

ΠΑΙΔΕΙΑΣ Ε΄.

ΚΑΛΕΣΑΣ δὲ ὁ Κῦρος Αράσπην Μῆδον, (ὃς ἦν αὐτῷ ἐκ παιδὸς ἐταῖρος, ὃ καὶ τὴν σολὴν ἐκδὺς ἔδωκε τὴν Μηδικήν, ὅτε παρὰ Αἰσάγης εἰς Πέρσας ἀπήει) τῷτον ἐκέλευσε διαφυλάττειν αὐτῷ τὴν τε γυναῖκα καὶ τὴν σκηνήν· ἦν δὲ αὕτη, ἡ γυνὴ Αἰραδάτα τοῦ Σούσων βασιλέως· ὅτε δὲ ἠλίσκετο τὸ τῶν Ασυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὢν, ἀλλὰ πρὸς τὸν Βακτριανῶν βασιλέα πρεσβεύων ὥχετο· ἐπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ασύριος περὶ συμμαχίας· ξένος γὰρ ὢν ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτριανῶν βασιλεῖ· ταύτην ἔν ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος διαφυλάττειν τὸν Αράσπην, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. Κελευόμενος δὲ ὁ

XENOPHONTIS

DE

CYRI

INSTITUTIONE

LIBER QUINTUS.

CYRUS autem arcessito Araspè Medo, (qui erat ei à puero sodalis, et cui vestem quoque Medicam exuens, cùm in Persiam discederet ab Astyage, dederat) ei praecepit, ut sibi et mulierem et tabernaculum adservaret: erat autem *mulier* haec, Susorum regis Abradatae uxor: quo verò tempore capta erant Assyriorum castra, maritus ejus in castris fortè non adfuit, sed ad Bactrianorum regem legatus abierat: miserat autem eum Assyrits societatis ineundae gratiâ; huic enim cum Bactrianorum rege hospitium intercedebat; hanc igitur, donec *eam* ad se reciperet, Araspen adservare jussit. Et Araspes, cùm hoc ei

6 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ, Ε΄.

τὰ δὲ καὶ ἐπὶ τὰς πόδας. Ὡς δ' ἡμῶν ὁ
γεραίτερος εἶπε, Θάρρει, ὦ γύναι· κα-
λὸν μὲν γὰρ καὶ ἀγαθὸν ἀκρόμεν καὶ τὸν σὸν
ἄνδρα εἶναι, νῦν μέντοι ἐξαιρῶμεν ἀνδρὶ σε
εὖ ἰοῦσι ὅτι ἔτε τὸ εἶδος ἐκείνου χεῖροσι,
ἔτε τὴν γνώμην, ἔτε τὴν δύναμιν· ἀλλ',
ὥς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἴ τις καὶ ἄλλος
ἀνὴρ, καὶ ὁ Κῦρος ἄξιός ἐστι θαυμάζεσθαι,
ἔσὺ ἔση τὸ ἀπὸ τῶδε. Ὡς οὖν τῷτο ἡ-
κουσεν ἡ γυνή, περικατεργήξατό τε τὸν
ἀνῶθεν πέπλον, καὶ ἀνωδύρατο· συνανε-
βόησαν δὲ αὐτῇ καὶ αἱ δμῳαί. Ἐν τῷτω
δ' ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τῷ
προσώπου, ἐφάνη δὲ ἡ δέρη καὶ αἱ χεῖρες·
καὶ εὖ ἰοῦσι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὥς ἐμοί τε ἔδοξε
καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι τοῖς ἰδῶσι μήπω φῦ-
ναι μηδὲ γενέσθαι γυναῖκα ἀπὸ θνητῶν
τοιούτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀλλὰ πάντως, ἔ-
φη, καὶ σὺ θεάσῃ αὐτήν. Καὶ ὁ Κῦρος
ἔφη, Ναὶ μὰ Δία, πολὺ γε ἥτιον, εἴ
τοιαύτη ἐστὶν οἷαν σὺ λέγεις. Τί δαί;

Cumque nata maximus inter nos diceret, Bono animo sis, mulier: nam *tametsi* virum tuum tum corporis tum animi bonis ornatum audiamus, tamen viro te modò feligimus, quem certò scias neque formae pulchritudine illi cedere, neque ingenio, neque potestate: sed, nos uti quidem arbitramur, si quisquam alius, Cyrus admiratione dignus est, cujus tu deinceps eris. Id ubi mulier audivit, veste superiori abscissâ ejulare coepit; ancillaeque unà vociferatae sunt. Hic autem maxima faciei ejus pars adparuit, collum etiam et manus adparuerunt: sciasque adeò, Cyre, inquit, tam mihi quàm aliis omnibus, eam qui adspexerant, visum esse, nunquam vel natam esse, vel in Asiâ talem ex mortalibus extitisse mulierem: sed enim, ait, omninò tu eam spectabis. Et Cyrus, Imò verò multò minùs, inquit, si talis est qualem tu praedicas. Quid ità? inquit adoles-

12 CYRI INSTIT. V.

amoris valdè et inaniter obsequiosos exhibent; ac nè quidem aufugere conantur, cum ejusmodi habeant mala, sed etiam amores *suos*, nè aufugiant aliquò, observant.

Et adolescens ad hæc, Faciunt verò, quae dicis, ait: sunt nimirum hujusmodi homines, inquit, focordes: quocirca, uti opinor, semper etiam mori optant, ut miseri; cumque rationes è vitâ excendendi sint innumerae, non *tamen* excidunt. Et illi sanè ipsi furari quoque conantur, et ab alienis haud abstinere: verum ubi quid rapuere vel furro subtrahere, nonne vides ipse, inquit, te primum, tanquam si nemo necessitate coactus furtum faceret, furantem rapientemque accusare, neque veniam dare, sed poenam sumere? Sic quidem certè, ait, neque formosi se amare cogunt homines, nec ea adpetere quae adpetenda non sunt: sed miseri stolidique homunciones ab omnibus, utique, cupiditatibus superantur, ac deinde culpam in amorem conferunt: at honesti probique viri, etsi

λά κ' εἰκὴ ὑπηρετῶντας· καὶ μέντοι ἔσ' ἀποδιδράσκειν ἐπιχειρῶσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ κ' φυλάττεσι τὰς ἐρωμένας, μή ποι ἀποδρῶσι.

Καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα· Ποῖοι γάρ, ἔφη, ταῦτα· εἰσὶ μέντοι οἱ τοιοῦτοι, ἔφη, μοχθηροί· διόπερ, οἶμι, κ' εὐχονται μὲν αἰεὶ, ὡς ἀθλιοὶ ὄντες, ἀποθανεῖν· μυρίων δ' ἔσῳν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τῷ βίῳ, ἐκ ἀπαλλάττονται. Οἱ αὐτοὶ δέ γε ἔτι κ' κλέπτειν ἐπιχειρῶσι, κ' ἐκ ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων· ἀλλ' ἐπειδάν τι ἀρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι σὺ πρῶτος, ὡς ἐκ ἀναγκαῖον τὸ κλέπτειν, αἰτιά τὸν κλέπτοντα κ' ἀρπάζοντα, κ' ὅσιν συγγινώσκεις, ἀλλὰ κολάζεις; Οὕτω μέντοι, ἔφη, κ' οἱ καλοὶ οὐκ ἀναγκάζουσιν ἑρᾶν ἑαυτῶν, ἔδὲ ἐφίεσθαι ἀνθρώπου ὧν μὴ δεῖ· ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια πασῶν, οἶμαι, ἐπιθυμιῶν ἀκρατεῖσι, καὶ περὶ ἐρωτα αἰτιῶντα· οἱ δὲ κα-

16 CYRI INSTIT. V.

captus sim, ne quidem si nunquam *hanc* spectare desinam, ut aliquid, fieri quod non oporteat, admittam. Rectissimè, inquit, ais; atque adeò *hanc mihi* adservato, inquit, quemadmodum te jubeo, ejusque curam gerito: nam fortasse mulier haec oblatâ aliquando occasione magno nobis usui fuerit. Et tum quidem his dictis à se invicem discesserunt:

Adolescens autem ille, tum quòd eximîâ pulchritudine mulierem videret, tum quòd ejus excellentem bonitatem animadverteret, tum autem quòd eam coleret, sequè ei gratificari putaret, tum etiam quòd illam non ingratham esse sentiret, sed quae vicissim per famulos suos curam adhiberet, ut *ad se* introeunti necessaria suppeterent, et, si quando aegrotaret, nihil ut ei deesset: ex his omnibus *factum est*, ut amore caperetur; nec mirum aliquid ei fortassis accidit. Atque haec quidem hoc modo gerebantur. Cùm autem Cyrus et Medos et *ceteros* socios ultrò secum manere vellet, convocavit omnes, qui ad negotium quod erat agendum opportuni erant; et ubi *convenissent*, hujusmodi verba fecit:

κρατηθῶ, ὥστε ποιεῖν τι ὧν μὴ χρὴ ποι-
εῖν. Κάλλιςα, ἔφη, λέγεις· φύλατ'ε
τοῖνον, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύω, καὶ ἐπιμε-
λῆ αὐτῆς· ἴσως γάρ ἂν καὶ πάνυ ἡμῖν ἐν
καιρῷ τι γένοιτο αὕτη ἡ γυνή. Τότε μὲν
δὴ ταῦτα εἰπόντες διελύθησαν·

Ὁ δὲ νεανίσκος, ἅμα μὲν ὄρων ὑπερ-
καλλῇ τὴν γυναῖκα, ἅμα δὲ αἰδοόμενος
τὴν καλοκαγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ θερα-
πεύων αὐτήν, καὶ οἰόμενος χαρίζεσθαι αὐ-
τῇ, ἅμα δὲ αἰδανόμενος ἐκ ἀχάριστον ἔ-
σαν, ἀλλ' ἀντεπιμελεσμένην διὰ τῶν αὐ-
τῆς οἰκετῶν ὥς καὶ εἰσίσιντι εἴη αὐτῷ τὰ
δέοντα, καὶ εἴ ποτε ἀδενήσειεν, ὥς μηδε-
νὸς ἂν δέοιτο· ἐκ πάντων τέτων ἠλίσκε-
το ἔρωτι, καὶ ἴσως ἔδεν θαυμαστὸν ἔπαχε.
Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ὣτως ἐπράττετο. Βε-
λόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἐθέλοντας μένειν μεθ'
ἑαυτῷ τὸς τε Μηδῆς καὶ τὸς συμμαχοῦ
συνεκάλεσε πάντας τὸς ἐπικαιρίους· ἐπει-
δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιαύδε·

18 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

“ Ἄνδρες Μῆδοι καὶ πάντες οἱ παρόν-
 “ τες, ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅτι ἔτε χρη-
 “ μάτων δεόμενοι σὺν ἐμοὶ ἐξήλθετε, ἔτε
 “ Κυαζάρει νομίζοντες τῷτο ὑπηρετεῖν·
 “ ἀλλ’ ἐμοὶ βυλόμενοι τῷτο χαρίζεσθαι,
 “ καὶ ἐμὲ τιμῶντες, καὶ νυκλιοπορεῖν καὶ κιν-
 “ δυνεύειν σὺν ἐμοὶ ἠθελήσατε. Καὶ χά-
 “ ριν τέτων ἐγὼ ὑμῖν ἔχω μὲν, εἰ μὴ
 “ ἀδικῶ, ἀποδιδόναι δὲ ἔπω ἀξίαν δύνα-
 “ μιν ἔχειν μοι δοκῶ. Καὶ τῷτο μὲν ἐκ
 “ αἰχύνομαι λέγων· τὸ δὲ, Ἦν μένητε
 “ παρ’ ἐμοὶ, ἀποδώσω, εὖ ἴστε ὅτι τῷτο
 “ αἰχυνοίμην ἂν εἰπεῖν· (νομίζοιμι γάρ
 “ ἐμαυτὸν εἰκέναι λέγοντι ταῦτα ἐνε-
 “ κα τῷ ὑμᾶς ἐθέλειν μᾶλλον παρ’ ἐμοὶ
 “ καταμένειν) ἀντὶ δὲ τέττε τάδε λέγω·
 “ ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, καὶ ἤδη ἀπίητε Κυα-
 “ ζάρει πειθόμενοι, ὅμως ἦν τι ἀγαθὸν
 “ πράζω, πειράσομαι ἔτω ποιεῖν, ὥστε
 “ καὶ ὑμᾶς ἐμὲ ἐπαινεῖν. Οὐ γὰρ δὴ αὖ-
 “ τός γε ἀπείμι· ἀλλὰ καὶ Ὑγκανίοις, οἷς

“ Equidem, Medi vosque omnes qui
 “ adestis, certò scio, non ob penuriam
 “ pecuniae vos mecum egressos esse, nec
 “ quòd existimaretis in hoc Cyaxari in-
 “ servitum iri; sed quia mihi hoc grati-
 “ ficari, meque honore prosequi velle-
 “ tis, libitum est vobis mecum et noc-
 “ turnum iter ingredi et adire pericula.
 “ Quas ob res vobis equidem gratiam
 “ habere *debeo*, ni injustus esse *velim*,
 “ necdum tamen pro meritis vestris re-
 “ ferendi facultatem habere mihi vide-
 “ or, Et hoc quidem minimè pudet di-
 “ cere; illud verò, Si mecum manseri-
 “ tis, referam, illud utique *inquam*, di-
 “ cere mihi pudor esset; (nam existima-
 “ rem videri posse, me dicere haec eam
 “ ob causam, ut libentiùs apud me re-
 “ manere velletis) at pro illo haec dico;
 “ Ego nempe apud vos, etiamsi nunc
 “ Cyaxari morem gerendo discesseritis,
 “ id efficere conabor, si quid prosperè
 “ gesserò, ut vos ipsi me laudetis. Non
 “ enim ipse quidem *jam* discedo; sed

20 CYRI INSTIT. V.

“ Hyrcaniis, quibus et jusjurandum et
 “ dextram dedi, fidem praeſtabo, ne-
 “ que unquam committam ut hos prodi-
 “ diſſe conviſtus ſim. Atque etiam fa-
 “ cere conabor, nè Gobryam, qui modò
 “ et munitiones et regionem et còpias
 “ nobis tradidit, unquam itineris ad me
 “ *ſuſcepti* poeniteat. Quod denique ma-
 “ ximum eſt, cùm dii tam manifeſtè bo-
 “ na nobis largiantur, et metus eorum,
 “ et pudor retinere me debet, quo mi-
 “ nùs relictis his temerè diſcedam. Ego
 “ quidem certè, inquit, ità ſum factu-
 “ rus: vos verò, quod vobis viſum fue-
 “ rit, facite: et mihi, veſtra quae ſen-
 “ tentia ſit, indicate.” Haec ejus verba
 fuerunt:

Is autem, qui Cyri ſe cognatum eſſe
 dixerat aliquando, primus ad haec re-
 ſpondens, Ego verò *mea quae ſit ſenten-*
tia dicam, rex, inquit: (nam regem fanè
 naturà nihilo te minùs extitiſſe arbitror,
 quàm ille *rex eſt*, qui dux apum in alveo
 naſcitur. Illi enim ſemper apes ultro

“ τὰς ὄρκους καὶ τὰς δεξιάς ἔδωκα, ἐμπεδῶ-
 “ σω, καὶ ἔποτε τέττους προδιδὼς ἀλώ-
 “ σομαι. Καὶ τῷ μὲν νῦν ταῦτα διδόν-
 “ τι ἡμῖν Γωβρύα καὶ τείχη καὶ χώραν
 “ καὶ δύναμιν, πειράσομαι ποιεῖν μήπο-
 “ τε μεταμελήσας τῆς πρὸς ἐμέ ὁδῶ.
 “ Καὶ τὸ μέγιστον δὴ, ἔτω περιφανῶς
 “ τῶν θεῶν διδόντων ἀγαθὰ, καὶ φοβοίμην
 “ ἂν αὐτὰς καὶ αἰχθυνοίμην ἀπολιπὼν
 “ ταῦτα εἰκῇ ἀπελθεῖν. Εγὼ μὲν οὖν,
 “ ἔφη, ἔτω ποιήσω· ὑμεῖς δὲ ὅπως γινώ-
 “ σκετε, οὕτω καὶ ποιεῖτε· καὶ ἐμοὶ εἴ-
 “ πατε ὅ,τι ἂν ὑμῖν δοκῇ.” Ὁ μὲν οὕ-
 τως εἶπε·

Πρῶτος δὲ, ὁ φήσας ποτὲ συγγενὴς
 τοῦ Κύρου εἶναι, πρὸς ταῦτα ἔλεξεν,
 Ἀλλ’ ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· (βασι-
 λεὺς μὲν γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς σὺ φύσει πε-
 φυκέναι, ἔδεν ἥτιον ἢ ὁ ἐν τῷ σμήνῃ φυ-
 μενος τῶν μελίττων ἡγεμών. Εκείνῳ τε
 γὰρ αἰεὶ αἰ μέλιτται ἐκῶσαι πείθονται·

22 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

ὅπῃ δ' ἂν μένη, καὶ ὑδεμία ἐντεῦθεν ἀπέρ-
χεται· ἦν δέ πῃ ἐξίη, ὑδεμία αὐτῇ ἀπο-
λείπειται· ἔτω δεινός τις αὐταῖς ἔρως τῇ
ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνῃ ἐγγίγνεται. Καὶ
πρὸς σέ δέ μοι δοκῶσι παραπλησίως πως
οἱ ἄνθρωποι οὗτοι διακείσθαι. Καὶ γὰρ
εἰς Πέρσας ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπήεις, τίς
Μήδων ἢ νέος ἢ γέρον σὺ ἀπελείφθη, τῇ
μή σοι ἀκολουθεῖν, ἕως ὅτε Αἰσυάγης ἡμᾶς
ἀπέσρεψεν; Επεὶ δὲ ἐκ Περσῶν βοηθὸς
ἡμῖν ὀρμήθης, χεδὸν αὖ ὀρῶμεν τὰς φίλας
σὺ πάντας ἐθελούσας συνεπομένους. "Ὅτε
οὖν αὖ τῆς δεῦρο στρατείας ἐπεθύμησας,
πάντες σοι Μῆδοι ἐκόντες ἠκολούθησαν.
Νῦν οὖν αὖ ἔτι ἔχουμεν, ὥς σὺν σοὶ μὲν
ἅμῃς καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες θαρρῶμεν,
ἄνευ δὲ σὺ καὶ οἴκαδε ἀπιέναι φοβούμεθα)
οἱ μὲν ἔν ἄλλοι ὅπως ποιήσῃσιν, αὐτοὶ
ἐρῶσιν· ἐγὼ δὲ, ὦ Κῦρε, καὶ ὦν ἐγὼ κρα-
τῶ, καὶ μενοῦμεν παρὰ σοὶ, καὶ ὀρῶντές
σε ἀνεξόμεθα, καὶ καρτερήσομεν ὑπὸ σὺ εὐ-
εργετούμενοι.

parent; ac quocunque loco manserit, ab eo nulla earum discedit; quod si aliquò prodierit, nulla ipsum deserit: tam mirificus eis amor illius obtemperandi, imperio innascitur. Eodem propè modo erga te quoque mihi hi homines adfecti esse videntur. Namque ubi à nobis in Persiam proficiscebare, quisnam Medorum vel juvenis vel senex à te abfuit, quo minùs te sequeretur, donec Astyages nos *ad se* reverti jussit. Postquam verò è Perside nobis subsidio profectus es, videmus iterum amicos tuos propè omnes te sponte suâ sequi. Cùm rursùs expéditionem in haec loca suscipere cupivisti, omnes te Medi libentes secuti sunt. Et nunc adeò sic adfecti sumus, ut te quidem praesente, tametsi in hostico versemur, simus animosi, absque te domum reverti metuamus) itaque caeteri quid facturi sint, ipsi exponent; ego verò, Cyre, atque illi qui meâ in potestate sunt, manebimus apud te; te intuendo *quaevis* sustinebimus, te nos beneficiis adficiente *nihil non toleranter* feremus.

24 CYRI INSTIT. V.

Post haec Tigranes ita loquutus est, Nolim mireris, ait, Cyre, quod taceam : animus enim meus non ad consultandum paratus est, sed ad faciendum quicquid imperaveris. Hyrcanius autem, Dicerem equidem, Medi, inquit, si jam discederetis, numinis id *alicujus* voluntate fieri, quòd valdè beatos vos fieri non sineret: humanae enim mentis judicium quòd adtinet, quis se vel ab hostibus fugientibus averteret, vel arma his ea tradentibus non caperet, vel eosdem se cum rebus suis dedentes non reciperet? praesertim cùm ejusmodi ducem habeamus, qui mihi videtur (quod juratus deos omnes testor) beneficiis in nos conferendis magis quàm seipso locupletando delectatus. Tum deinde Medi omnes haec dixerunt, Tu nos eduxisti, Cyre; domumque *adedò* reverti ubi tibi visum erit commodum, tecum nos abducito. Cyrus autem haec cùm audisset, votum hoc adjecit, Te verò, maxime Jupiter, oro,

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 25

Επὶ τούτοις ὁ Τυγράνης ἔλεξεν ὧδε,
 Σὺ, ἔφη, ὦ Κῦρε, μή τι θαυμάσης ἂν ἐγὼ
 σιγῶ· ἡ γὰρ ἐμὴ ψυχὴ, ἔφη, ἔχ' ὥς βα-
 λεύσουσα παρσκευάσθαι, ἀλλ' ὥς ποιή-
 σασα ὅ,τι ἂν παραγγέλλης. Ὁ δὲ Ὑρ-
 κάνιος εἶπεν, Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, εἰ
 νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονος ἂν φαίην τὴν βέ-
 λησιν εἶναι, τὸ μὴ ἑᾶσαι ὑμᾶς μέγα εὐ-
 δαίμονας γενέσθαι· ἀνθρωπίνῃ δὲ γνώμῃ
 τίς ἂν ἢ φευγόντων πολεμίων ἀποτρέ-
 ποιτο, ἢ ὅπλα παραδιδόντων ἐκ ἂν λαμ-
 βάνοι, ἢ ἑαυτὸς παραδιδόντων καὶ τὰ ἑαυ-
 τῶν ἐκ ἂν δέχοιτο; ἄλλως τε καὶ τῇ ἡ-
 γεμόνος ἡμῖν ὄντος τοιούτου, ὃς ἐμοὶ δοκεῖ
 (ὥς ὁμνυμι ὑμῖν πάντας τῆς θεᾶς) εὖ
 ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἡδεσθαι ἢ ἑαυτὸν
 πλετίζων. Επὶ τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι
 τοιαῦτα ἔλεγον, Σὺ, ὦ Κῦρε, ἐξήγαγες
 ἡμᾶς· καὶ οἴκαδε ὅταν ἀπιέναι καιρὸς σοι
 δοκῇ εἶναι, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἀπάγαγε. Ὁ
 δὲ Κῦρος ταῦτα ἀκέσας, ἐπεύξατο, Ἀλλ'

26 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄

ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτοῦμαί σε, δός μοι τῆς ἐμῆς τιμῶντας νικῆσαι εὖ ποιοῦντα. Ἐκ τύτου ἐκέλευσε τῆς μὲν ἄλλης φυλακὰς κατασῆσαντας, ἀμφ' αὐτῆς ἥδη ἔχειν, τῆς δὲ Πέρσας διαλαβεῖν τὰς σκηναῖς, τοῖς μὲν ἱππεῦσι τὰς τέτοις πρεπούσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τέτοις ἀρκύσας· καὶ οὕτω κατασῆσαοθαι ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς ἅπαντες τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις, καὶ τῆς ἱππυς τεθεραπευμένους παρέχωσι· Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ἔργον ἢ τὰ πρὸς πόλεμον ἐκποιεῖν. Ταύτην μὲν ἔτω τὴν ἡμέραν διήγαγον·

Πρωῖ δ' ἀναστάντες ἐπορεύοντο πρὸς τὸν Γωβρύαν, Κῦρος μὲν ἐφ' ἵππῳ, καὶ οἱ Περσῶν ἱππεῖς, γεγεννημένοι ἀμφὶ τῆς διχιλίου· οἱ δὲ τὰ τέτων γέρρα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες ἐπὶ τέτοις εἵποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν. Καὶ ἡ ἄλλη δὴ στρατιὰ ἐπορεύετο τεταγμένη. Ἐκαστον δὲ ἐ-

fac ut eos qui honore me prosequuntur, beneficiis superem. Deinde praecepit ut caeteri quidem locatis excubiis corpora curarent, Persae verò tabernacula distribuerent, equitibus *nempe* ea quae his convenirent, peditibus quae his sufficerent, ut etiam res ità constituerent, ut universi, qui in tabernaculis essent, necessaria conficerent, ac Persis ad ordines *ipsorum* adferrent, et equos *eis* curatos exhiberent; Persis autem nihil aliud negotii esset, quàm uti res bellicas elaborarent. Hoc modo diem hunc exegerunt:

Manè autem cùm surrexissent, iter ad Gobryam ingressi sunt, Cyrus quidem equo vectus, cum Persarum equitibus, qui jam ad duo millia excreverant: hos sequebantur qui scuta et copidas eorum habebant, numero *eis* pares. Itidem exercitus reliquus instructus iter faciebat. Praecepit autem *Cyrus*, uti quisque fa-

28 CYRI INSTIT. V.

mulis suis novitiis futurum diceret, ut quisquis eorum vel post agminis extremi custodes conspiceretur, vel ante frontem, vel ab utrovis latere extra eos qui essent in ordine deprehenderetur, poenas daret. Postridiè circa vesperam ad castellum Gobryae perveniunt, et munitionem quàm firmissimam vident, et in moenibus parata omnia, quae ad propulsandos hostes erant aptissima: quin etiam boves multos; permultumque pecus subter munitiones adductum cernebant. Gobryas autem misit qui Cyrum hortaretur, ut equo circumvectus dispiceret, ubinam accessus esset facillimus; atque etiam ex fidis quosdam hominibus intrò ad se mitteret, qui renunciarent ei, quae intus vidissent. Itaque Cyrus re ipsâ videre volens, num alicubi castellum capi posset, an Gobryas mendax esse deprehenderetur, undique obequitabat, et omnia munitiora videbat esse, quàm ut ei accedere quis posset: illi ve-

κέλευσε τοῖς καινοῖς ἑαυτῶν θεράπυσιν εἰπεῖν, ὅτι ὅστις ἂν αὐτῶν ἢ τῶν ὀπιοδοφυλάκων φαίνεται ὀπιοθεν, ἢ τῷ μετώπῳ πρόθεν, ἢ κατὰ πλάγια ἔξω τῶν ἐν τάξει ὄντων ἀλίσκηται, κολαοθήσεται. Δευτεραῖοι δὲ ἀμφὶ δέιλῃν γίγνονταί πρὸς τῷ Γωβρύου χωρίῳ, καὶ ὀρῶσιν ὑπερίχυρόν τε τὸ ἔρυμα, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν πάντα παρεσκευασμένα, ὥς ἂν κράτις ἀπομάχοντο· καὶ βῆς δὲ πολλὰς καὶ πάμπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἔρύματα προσηγμένα ἑώρων. Πέμψας δὲ ὁ Γωβρύας ἐκέλευσε τὸν Κῦρον περιελάσαντα ἰδεῖν ἢ ἡ πρόσδος εὐπετεσάτη, εἴσω δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τῶν πιστῶν τινὰς, οἵτινες αὐτῷ τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγελοῦσιν. Οὕτω δὲ ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βελόμενος ἰδεῖν, εἶπε εἴη αἰρέσιμον τὸ τεῖχος, ἢ ψευδὴς φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, περιήλαυε πάντοθεν, ἑώρα τε ἰχυρότερα πάντα ἢ προσελθεῖν· ὅς οἱ ἔπεμψε πρὸς

32 CYRI INSTIT. V.

depromtis pateris aureis, et gutturniis, et urnulis, et omnis generis ornamentis, et immensâ quâdam daricorum vi, et universis rebus pulchris, ad extremum etiam filiâ (quae quidem erat admirandâ formâ et proceritate, habitu verò lugubri propter mortem fratris) productâ, dixit: Pecunias hasce tibi trado, Cyre; ac filiam hanc *tibi* committo, ut de eâ, sicut ipse voles, statuas. Obsecramus verò te supplices, ego quidem etiam antea, ut filii; haec verò nunc, ut fratris ultor sis.

Ad haec respondit Cyrus, Equidem tibi tunc etiam pollicitus sum, me ultorem tibi, si minimè mendax esses, pro viribus futurum: nunc verò cùm te veracem jam videam, reus sum promissi: quin et huic polliceor eadem haec me diis juvantibus facturum. Ac pecunias quidem istas, inquit, accipio, et huic puellae, atque illi, cum quo nuptura est, eas dono. Unum verò munus abs te accipiens discedam, pro quo nè quidem ea

φιάλας χρυσᾶς, καὶ προχόους, καὶ κάλ-
 πιδας, καὶ κόσμον παντοῖον, καὶ δαρεικὰς
 ἀμέτρους τινὰς, καὶ πάντα καλὰ, καὶ τέ-
 λος τὴν θυγατέρα (δεινὸν ἄρα κάλλος καὶ
 μέγεθος, πενθικῶς δὲ ἔχσαν τῷ ἀδελφῷ
 τεθνηκότος) ἐξαγαγὼν, τάδε εἶπεν. Ω
 Κῦρε, ἐγὼ σοι τὰ μὲν χρήματα ταῦτα
 δίδωμι· τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην ἐπιτρέ-
 πω διαθέσθαι ὅπως ἂν σὺ βέλη. Ἰκελεύο-
 μεν δὲ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόοθεν, τῷ ἡμῶν, αὕτη
 δὲ νῦν, τῷ ἀδελφῷ τιμωρὸν γενέσθαι σε.

Ὁ δὲ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν, Ἀλλ'
 ἐγὼ σοι μὲν καὶ τότε ὑπεχόμην, ἀψευδῶν-
 τός σε τιμωρήσιν εἰς δύναμιν· νῦν δὲ ὅτε
 σε ἀληθεύοντα ὁρῶ ἤδη, ὀφείλω τὴν ὑπό-
 χεσιν· καὶ ταύτῃ ὑπιχνοῦμαι τὰ αὐτὰ
 ταῦτα σὺν θεοῖς ποιήσιν. Καὶ τὰ μὲν
 χρήματα, ἔφη, ἐγὼ ταῦτα δέχομαι, δι-
 δωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδί ταύτῃ, καὶ ἐκείνῳ,
 ὅς ἂν γήμη αὐτήν. Ἐν δὲ δῶρον ἄπειμι
 ἔχων παρὰ σῶ, ἀνθ' ὃ ἐγὼ οὐδ' ἂν τὰ ἐν

34 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

Βαβυλῶνι, ἐν ἣ πλεῖσά ἐσιν, ὃδὲ τὰ παν-
ταχῶ, ἀντὶ τῆς ᾧ σύ μοι δεδώρησαι, ἥ-
διον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. Καὶ ὁ Γωβρύ-
ας, θαυμάσας τί ποτε τῷτο εἶη, καὶ ὑπο-
πλεύσας μὴ τὴν θυγατέρα λέγοι, οὕτως
ἤρετο, Καὶ τί τῷτ' ἐσιν, ἔφη, ὦ Κῦρε;
Καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο, ὅτι, ἔφη, ὦ
Γωβρύα, πολλὰς μὲν οἶομαι εἶναι ἀνθρώ-
πους, οἳ ἔτε ἀσεβεῖν ἂν θέλοιεν, ἔτε ἀδι-
κεῖν, ἔτε ἂν ψεύδοιντο ἐκόντες εἶναι· διὰ
δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἠθελῆκεναι προέσθαι
μήτε χρήματα πολλὰ, μήτε τυραννίδα,
μήτε τείχη ἔρυμνα, μήτε τέκνα ἀξιέρα-
σα, ἀποθνήσκουσι πρότερον πρὶν δῆλοι γε-
νέσθαι οἷοι ἦσαν· ἐμοὶ δὲ σὺ νῦν καὶ τείχη
ἔρυμνα, καὶ πλῆτον παντοδαπὸν, καὶ δύνα-
μιν τὴν σὴν, καὶ θυγατέρα ἀξιοκτῆτον ἐγ-
χειρίσας, πεποίηκάς με δῆλον γενέσθαι
πᾶσιν ἀνθρώποις ὅτι οὐτ' ἂν ἀσεβεῖν περὶ
ξένους ἐθέλοιμι, ἔτ' ἂν ἀδικεῖν χρημάτων
ἐνεκεν, οὔτε συνθήκας ψευδοίμην ἂν ἐκὼν

quae in Babylone sunt, ubi *sanè* plurima sunt, nec quae sunt uspiam, pro illo *inquam* tu quod mihi donâsti, libentiùs habiturus sim ac discessurus. Et Gobryas miratus quid tandem illud esset, ac suspicatus an filiam diceret, interrogavit, Quid istud est, Cyre? Et respondens Cyrus, Multos arbitror esse homines, ait, Gobrya, qui nec impii, nec iniusti esse velint, ac sponte suâ nè quidem mentiantur aut fallant: sed quia nemo potestati eorum permittere voluerit nec magnam pecuniae vim, nec regnum, nec castella munita, nec liberos amari dignos, *ed fit* ut prius moriantur, quàm quales sint cognosci possit: tu verò, cùm mihi jam castella munita, et omnis generis opes, et copias tuas, et filiam dignam *sanè* quam sibi quis adquirat, in manus tradideris, fecisti ut apud omnes homines constet, eum me esse, qui nec in hospites impius esse velim, nec pecuniae causâ iniustus, nec in servandis pactis, quod me quidem volente sit, fal-

36 CYRI INSTIT. V.

lax. Igitur hujus ego tibi, sat scito, donec vir justus ero, et, talis quòd esse videar, laudem ab hominibus consequar, nunquam obliviscar; sed omnibus te rebus honestis *bonisque* vicissim ornare conabor. Neque verendum est tibi, inquit, filiam quod adtinet, nè viro sis cariturus, qui hâc dignus sit: nam multi mihi praestantesque sunt amici, quorum quisquis *tandem* hanc duxerit, an tantas sanè habiturus sit pecunias, quantas tu largiris, vel etiam alias eis multò plures, dicere nequeo: te verò certò scire volo, esse quosdam inter eos, qui ob pecunias quas tu largiris, nè tantillo quidem magis te sint admiraturi: me autem hoc tempore suspiciunt *beatumque praedicant*, et omnes deos precantur, ut iis aliquando demonstrare liceat, se quoque nihilo minùs quàm me, fideles amicis esse, hostibus nunquam cessuros, dum vitâ fruuntur, nisi numen obstet: virtuti verò et existimationi bonae, nè Syrorum quidem et Affyriorum omnia bona, tuis addita, praetulerint: tales viros cer-

εἶναι. Τῷτ' οὖν ἐγώ σοι, εὖ ἰᾷσι, ἕως ἀ-
 νήρ δίκαιος ὦ, καὶ δοκῶν εἶναι τοιοῦτος ἐ-
 παινωμαι ὑπ' ἀνθρώπων, ἔποτ' ἐπιλήσο-
 μαι· ἀλλὰ πειράσομαι σε ἀντιτιμῆσαι
 πᾶσι τοῖς καλοῖς. Καὶ ἀνδρὸς δ', ἔφη,
 τῇ θυγατρὶ μὴ φοβῆ ὥς ἀπορήσεις ἀξίου
 ταύτης· πολλοὶ γὰρ καὶ ἀγαθοὶ φίλοι εἰ-
 σὶν ἐμοὶ, ὧν ὅστις γαμεῖ αὐτήν, εἰ μέντοι
 χρήματα ἔξει τοσαῦτα ὅσα δίδως, ἢ καὶ
 ἄλλα πολλαπλάσια τέτων, ἔκ ἂν ἔχοι-
 μι εἰπεῖν· σὺ μέντοι εὖ ἰᾷσι ὅτι εἰσὶ τι-
 νες αὐτῶν, οἳ ὧν μὲν σὺ δίδως χρημάτων,
 οὐδὲ μίκρον τέτων ἔνεκα σὲ μᾶλλον θαυ-
 μάσουσιν· ἐμὲ δὲ ζηλῶσι νυνὶ, καὶ εὐχονται
 πᾶσι θεοῖς γενέσθαι ποτὲ καὶ ἑαυτὸς ἐπι-
 δεῖξαι ὥς πιστοὶ μὲν εἰσιν ἑδὲν ἥτιον ἐμοῦ
 τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις ἑδέποτ' ἂν
 ὑφεῖντο ζῶντες, εἰ μὴ θεὸς βλάπτοι· ἀν-
 τὶ δὲ ἀρετῆς καὶ δοξῆς ἀγαθῆς ὅτι ἑδ' ἂν
 τὰ Σύρων, πρὸς τοῖς σοῖς, καὶ Ασυρίων
 πάντα προέλαιντο· τοιοῦτος ἀνδρας εὖ ἰ-

38 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

Οἱ ἐνταῦθα καθημένους. Καὶ ὁ Γωβρύας ἐπιγελάσας, Πρὸς θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, δεῖξόν μοι πῶς ἔτοί εἰσιν, ἵνα σε τέτων τινὰ αὐτήσωμαι παῦδά μοι γενέσθαι. Ἀμέλει, ἔφη, οὐδὲν ἐμὲ σε δεήσει πυνθάνεσθαι, ἀλλ' ἦν σὺν ἡμῖν ἔπη, αὐτὸς σὺ ἔξεις καὶ ἄλλω δεικνῦναι αὐτῶν ἕκασον.

Τοσαῦτα δ' εἰπὼν δεξιάν τ' ἔλαβε τῷ Γωβρύα, καὶ ἀναστὰς ἐξήκει, καὶ τὴς σὺν αὐτῷ πάντας ἐξήγαγε· καὶ πολλὰ δεομένου τῷ Γωβρύα ἐνδον δειπνεῖν, οὐκ ἠθέλησεν· ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει, καὶ τὸν Γωβρύαν σύνδειπνον παρέλαβεν. Ἐπὶ σιβάδος δὲ κατακλιθεὶς ἤρετο αὐτὸν ὧδε, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πότερον οἶε εἶναί σοι πλείω ἢ ἡμῶν ἐκάσῃ σρώματα; Καὶ ὃς εἶπεν, Ὑμῖν νῆ τὸν Δι' εὖ οἶδ' ὅτι σρώματα πλείω ἐστὶ καὶ κλίνας, καὶ οἰκία γε πολλῶ μείζων ἢ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς· οἱ γε οἰκία μὲν χρῆσθε γῆ τε καὶ ἔρακῳ, κλίνας δ' ὑμῖν εἰσιν ὅποσαι γέ-

tô scias hîc jam confedisse. Hîc cùm adrisisset Gobryas, Per deos immortales, inquit, indica mihi, Cyre, ubinam illi sint, quò petam ut mihi per te liceat horum aliquem sumere generum. Nihil profectò, ait *Cyrus*, opus fuerit ex me sciscitari, sed si nos sequaris, poteris ipsemet etiam alteri quemlibet horum ostendere.

Haec loquutus, Gobryae dextramprehendit, et surgens abiit, suosque omnes eduxit: cumque multùm *eum* Gobryas rogâisset, intus uti coenaret, noluit; sed in castris coenavit, et Gobryam sibi in coenâ socium adhibuit. Cùm autem super toro herbarum frondiumque discubuiisset, sic eum interrogavit, Dic mihi, Gobrya, inquit, utrùm existimas plura tibi esse stramenta, quàm cuique nostrùm? Et ille, Vobis profectò, inquit, plura sunt tum stragula, tum lecti; et domus sanè vestra longè amplior est, quàm mea; quibus terra quidem et coelum domûs usum praebeant; tot vobis etiam lecti sunt, quot supra ter-

40 CYRI INSTIT. V.

ram cubilia: praeterea non quas pecus gerit lanas, pro stragulis habetis, sed quaecunque virgulta tum montes tum campi submittunt. Ac Gobryas quidem tunc primum apud eos coenans, cum ciborum qui adponerentur vilitatem cerneret, se suosque multò liberaliùs illis degere judicavit. At postquam eorum in vescendo moderationem animadvertat; (in nullo enim neque cibo neque potu, Persa, *disciplinâ patriâ* liberaliter institutus, *sic* vel oculis commotus manifestò deprehensus fuerit, vel rapacitate, vel animo, minùs ut *rerum suarum* providus sit, quàm si cibo capiendò non intentus esset: sed ut homines equestres, propterea quòd in equis non perturbantur, inter equitandum et cernere, et audire, et dicere possunt quod oportet; ità et illi par esse censent, ut prudentes se ac moderatos in vescendo palàm praebeant; ac prorsùs caninum belluinumque ducunt, à cibis et potu commoveri) atque secum reputaverat etiam eos de

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 41

νοιντ' ἂν εὐναὶ ἐπὶ γῆς· σρώματα δὲ νο-
 μίζετε ἔχ' ὅποσα πρόβατα φύει ἔρια,
 ἀλλ' ὅποσα φρύγανα ὄρη τε καὶ πεδία ἀ-
 νίησι. Τότε μὲν δὴ πρῶτον ὁ Γωβρύας
 συνδειπνῶν αὐτοῖς, ὁρῶν τὴν φαυλότητα
 τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων, παλὺ
 σφᾶς ἐνόμιζεν εἶναι ἐλευθεριώτερος αὐτῶν.
 Ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν μετρίότητα τῶν
 σίτων· (ἐπ' ὕδενι γὰρ βρώματι οὐδὲ πά-
 ματι Πέρσης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων ἔ-
 τε ὁμμασιν ἂν ἐκπεπληγμένος καταφα-
 νῆς γένοιτο, οὔτε ἀρπαγῇ, οὔτε νόῳ, μὴ
 ἔχ' ἵ προνοεῖν ἅπερ ἂν καὶ μὴ ἐν σίτῳ ὦν·
 ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἵππικοὶ, διὰ τὸ μὴ τα-
 ράσσεσθαι ἐπὶ τῶν ἵππων, δύνανται ἅ-
 μα ἵππεύοντες καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκέειν καὶ λέγειν
 τὸ δέον, ἔτω καὶ ἐκεῖνοι ἐν τῷ σίτῳ οἷονταί
 δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι· τὸ δὲ
 κεκινήσθαι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ τῆς
 πόσεως, πάνυ αὐτοῖς κυνικὸν καὶ θηριῶδες
 δοκεῖ εἶναι) ἐνενόησε δὲ αὐτῶν καὶ ὥς ἐπη-

44 CYRI INSTIT. V.

Gobrya, fac adsis cras manè cum equitibus armatis, ut copias tuas inspiciamus, simulque per tuam nos regionem ducas, ut sciamus, quae pro amicorum, quae pro hostium rebus nos habere oporteat. Et tunc quidem his dictis, uterque ad sua discessit.

Cùm autem dies illuxisset, aderat cum equitibus Gobryas, ac praecipbat. At Cyrus, velut eum facere par est, qui cum imperio sit, non solùm itineri faciendo intentus erat, sed inter progrediendum considerabat, fierine aliquâ ratione posset, ut hostes imbecilliores redderentur, ipsi firmiores. Itaque arcessito Hyrcanio et Gobryâ, (hos enim in primis ea scire putabat, quibus sibi cognitis opus esse existimabat) Equidem arbitror, inquit, amici, me, si cum vobis, fidis sociis, de hoc bello consultem, nequaquam erraturum: vobis enim magis etiam cogitandum esse video, quàm mihi,

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 45

ὦ Γωβρύα, ὅπως πρῶτ' παρέση ἔχων τὰς ἱππέας ἐξωπλισμένους, ἵνα καὶ τὴν δύναμίν σου ἴδωμεν, καὶ ἅμα διὰ τῆς σῆς χώρας ἀγῆς ἡμᾶς, ὡς ἂν εἰδῶμεν ἅ τε δεῖ φίλια καὶ πολέμια ἡμᾶς νομίζειν. Τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες ἀπῆλθον ἑκάτερος ἐπὶ τὰ προσήκοντα.

Επεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας ἔχων τὰς ἱππέας, καὶ ἠγεῖτο. Ὁ δὲ Κύρος, ὥσπερ προσήκει ἀνδρὶ ἀρχοντί, καὶ μόνον τῷ πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν προσεῖχε τὸν νῦν, ἀλλ' ἅμα προῖὼν ἐπεσκοπεῖτο εἴ τι δυνατόν εἴη τὰς μὲν πολεμίους ἀδυνεστέρας ποιεῖν, αὐτὰς δὲ ἰσχυροτέρους. Καλέσας οὖν τὸν Ὑρκάνιον καὶ τὸν Γωβρύαν, (τῆς γὰρ ἐνόμιζε μάλιστα εἰδέναί τιν αὐτὸς ὥετο δεῖσθαι μαθεῖν) Εγώ τοι, ἔφη, ἄνδρες φίλοι, οἶομαι, σὺν ὑμῖν ὡς πιστοῖς βουλευόμενος περὶ τῆς πολέμου τῆςδε, καὶ ἂν ἐξαμαρτάνειν· ὁρῶ γὰρ ὑμῖν ἔτι μᾶλλον, ἢ ἐμοὶ, σκεπλίεον ὅν, ὅπως ὁ Ἀσ-

46 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

σύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ. Εμοὶ μὲν γάρ, ἔφη, τῶνδε ἀποσφαλέντι ἐστὶν ἴσως καὶ ἄλλη ἀποστροφή· ὑμῖν δὲ, εἰ ὅτος ἐπικρατήσῃ, ὁρῶ ἅπαντα τὰ ὄντα ἀλλότρια γιγνόμενα. Καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός ἐστιν, ἔκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ' οἶόμενος ἀσύμφορον εἶναι αὐτῷ, ἡμᾶς μεγάλως εἶναι· καὶ στρατεύει διὰ τῆτο ἐφ' ἡμᾶς· ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, καὶ ἀδικεῖσθαι νομίζει ὑφ' ὑμῶν. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφοτέρω, καὶ τὰ αὐτὰ περαίνειν ὅτι μέλοι, ὥς ταῦτα εἰδόσι, σφίσι, καὶ μέλον αὐτοῖς ἰχυρῶς, ὅπη τὰ νῦν παρόντα ἀποθήσοιτο.

Ενταῦθα δὴ ἤρχετο ὧδε, Λέξατέ μοι, ἔφη, ὑμᾶς μόνους ἐνόμιζε πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ασύριος πρὸς ἑαυτόν; ἢ ἐπίσταθε καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ὑγκάνιος, πολεμιώτατοι μὲν εἰσιν αὐτῷ Καδύσιοι, ἔθνος μάλα πολὺ καὶ ἀλκιμον· Σάκαι γεμὴν, ὁμοροὶ ἡμῖν, οἳ πολλὰ κακὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦ Ασυρίου·

nè superior nobis evadat Assyrius. Nam mihi, inquit, in his si frustrà fuero, fortassis aliud non deerit perfugium; à vobis autem, si superior hic evaserit, omnia quae possidetis alienatum iri video. Etenim meus hostis est, non quòd me oderit, sed quòd sibi non expedire arbitratur, nos magnos esse; eaque *una* causa est, cur bellum nobis faciat: at vos et odit, et adfectum se à vobis injuriâ ducit. Ad haec respondit uterque, et sibi curae esse eadem exequi, utpòte qui scirent illa *quae Cyrus dicebat*, et solliciti etiam essent, quis rerum praesentium futurus sit exitus.

Ibi tum sic orsus est *dicere*, Velim mihi significetis, ait, an vos solos Assyrius existimârit esse hostili in eum animo? an alium quendam infestum ei novistis? Imò, inquit Hyrcanius, infestissimi profectò ei sunt Cadusii, gens magnæ admodum et robusta: Sacae porrò, nobis finitimi, qui multis ab Assyrio incommodis adfecti sunt; nam et illos,

48 CYRI INSTIT. V.

aequè ac nos, conatus est in potestatem suam redigere. Ergò existimatis, ait, jam libenter hos utrosque nobiscum invasuros Affyrium? Imò etiam acriter, inquiunt, si quo modo se nobiscum conjungere possent. At quid obstat, ait, quo minùs *se nobis* conjungant? *Nimirum* Affyrii, dixère, ea ipsa gens, per quam nunc iter facis. Cùm haec audisset Cyrus, Quid enim? inquit, Gobrya, nonne tu adolescentem hunc, qui modò regno potitur, gravis cujusdam arrogantiae superbiaeque accusas? Talem nempe eum, ait Gobryas, expertus sum. Utrùm tandem, inquit Cyrus, in te solum se talem praebuit, an etiam erga quosdam alios? Profecto, inquit Gobryas, erga multos etiam alios. At quibus contumeliis imbecilliores adficiat, quid adtinet dicere? etiam viri cujusdam longè me potentioris filium, qui etiam illius sodalis, sicut meus filius, erat, compotantem apud se comprehendit et castravit, *idque* propterea, quemadmodum nonnulli adfirmârunt, quòd ipsius concubina eum à

50 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπήνεσεν αὐτὸν ὡς καλὸς εἶη, καὶ ἑμακάρισε τὴν μέλλουσαν αὐτῷ γυναῖκα ἔσεσθαι· ὡς δὲ οὗτος νῦν λέγει, ὅτι ἐπείρασεν αὐτῷ τὴν παλλακίδα. Καὶ νῦν οὗτος εὐνῶχος μὲν ἐστὶ, τὴν δὲ ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατὴρ αὐτῷ ἐτελεύτησεν. Οὐκᾶν, ἔφη, οἶει ἂν καὶ τῷτο ἡμᾶς ἰδεῖν ἡδέως, εἰ οἶοιτο αὐτῷ βοηθὸς ἂν γενέσθαι; Εὖ μὲν ἔν οἶδα, ἔφη ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπὸν ἐστίν, ὦ Κῦρε. Πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. "Οτι εἰ μέλλαι τις ἐκείνῳ συμμίζειν, παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα δεῖ παριέναι. Τί ἔν, ἔφη, τῷτο χαλεπόν; "Οτι νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξελθῆσαν δύναμιν αὐτόθεν πολλαπλασίαν ἧς σὺ νῦν ἔχεις· εὖ οἷ' ἴασι ὅτι διὰ ταῦτα ἡτλόν σοι νῦν, ἢ τὸ πρῶτον, οἱ Ασσύριοι καὶ τὰ ὀπλα ἀποφέρουσι, καὶ τὰς ἵππους ἀπάγουσιν, ὅτι τὰς ἰδοῦσιν αὐτὴν ὀλίγη ἔδοξεκ ἢ σὴ δύναμις· καὶ οὗτος ὁ λόγος πολὺς ἤδη ἐνέσπартαι· δοκεῖ δέ μοι,

formae praestantiâ laudaverat, eamque beatam dixerat, quae ejus esset uxor futura; ut autem iste nunc ait, quodd ejus concubinae pudicitiam tentâisset. Ille quidem jam eunuchus est, et, patre mortuo, imperium obtinet. Ergo, inquit *Cyrus*, existimas hunc quoque nos libenter conspecturum, si *nos* arbitraretur opem sibi laturus? *Id* quidem certè scio, ait Gobryas: verùm difficile, Cyre, est, ejus in conspectum venire. Quid ità? inquit *Cyrus*. Quia si quis cum eo conjungere se velit, *eum* necesse est praeter ipsam Babylonem transire. Quid hoc tandem, ait *Cyrus* difficultatis habet? Quia profectò, inquit Gobryas, scio copias ex eâ multò his, quas tu nunc habes, majores prodiisse: atque *adedò* certò scias *velim*, hanc ipsam ob causam minùs Assyrios ad te nunc et arma adferre, et equos adducere, quàm antea, quodd exercitus tuus exiguus esse visus sit iis, qui eum conspexerunt; et iste *quidem* jam increbuit rumor: mihi-

52 CYRI INSTIT. V.

que *aded* consultius esse videtur, ut cautè proficiscamur.

Hujusmodi *quaedam* cùm ex Gobryâ Cyrus audisset, ei sic respondit; Rectè, Gobrya, mihi dicere videris, qui *nos* de itinere quàm tutissimè faciendo moneas. Mihi verò *negotium hoc* consideranti nulla tutior itineris faciendi ratio ad animum accidit, quàm si ipsam ad Babylonem tendamus; si *quidem* ibi robur hostium maximum est. Nam multos isthic esse asseris ipse: et si fidentibus quoque sint animis, etiam terribiles nobis erunt, ut equidem arbitror. Et quidem si nusquam nos conspiciant, sed nos, propterea quòd eos metuamus, delitescere existiment, certò futurum scias, inquit, ut metu liberentur, quem conceperunt, proque hoc tanto major iis innascatur fiducia, quanto nos diutiùs non conspexerint: sin autem in eos jam pergemus, multos inveniemus plorantes adhuc illos, qui à nobis interfecti sunt; multos, qui-

ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένους πορεύεσθαι.

Καὶ ὁ Κῦρος ἀκέσας τῷ Γωβρύῳ τοιαῦτα, τοιαῦδε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε· Καλῶς μοι δοκεῖς, ὦ Γωβρύα, λέγειν, κελεύων ὡς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιῆσθαι. Εγὼ γὰρ ἔν σκόπῳ ἐδύναμαι ἐννοῆσαι ἀσφαλεστέραν ἐδεμίαν πορείαν ἡμῖν τῆς πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα πορείας ἰέναι, εἰ ἐκεῖ τῶν πολεμίων ἐστὶ τὸ κράτιστον. Πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν, ὡς σὺ φής· εἰ δὲ καὶ θάρρησσι, καὶ δεινοὶ ἡμῖν, ὡς ἐγὼ φημι, ἔσονται. Μὴ ὀρῶντες μὲν ἔν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴοθι, ἔφη, ὅτι τῷ μὲν φόβῳ ἀπαλλάσσονται, ὃς αὐτοῖς ἐγένετο, θάρσος δὲ ἐμφύσεται ἀντὶ τούτου τοσούτω μείζον, ὅσω ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὀρῶσιν· ἣν δὲ καὶ ἤδη ἴωμεν ἐπ' αὐτούς, πολλὰς μὲν αὐτῶν εὐρήσομεν ἔτι κλαίοντας, τὰς ἀποθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλὰς δ' ἐ-

54 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

τι τραύματα ἐπιδεδεμένους, ἃ ὑπὸ τῶν
 ἡμετέρων ἔλαβον, πάντας δ' ἔτι μεμνημέ-
 νης τῆς τῷδε μὲν τῷ στρατεύματος τόλ-
 μης, τῆς δ' αὐτῶν φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς.
 Εὐ δ' ἰοῦσι, ὦ Γωβρύα, εἶναι καὶ τῷτο ἤ-
 δη, ὡς οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μὲν θάρ-
 ρήσωσιν ἀνυπόστατον τὸ φρόνημα παρέ-
 χονταί· ὅταν δὲ δείσωσιν, ὅσω ἂν πλείους
 ὦσι, τασύτω μείζω καὶ ἐκπεπληγμένον
 μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηνται. Ἐκ πολ-
 λῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων ἠϋξημένος
 αὐτοῖς πάρεστιν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονη-
 ρῶν χρημάτων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσί-
 μων τε καὶ ἐξεσηκότων προσώπων ἠθροῖται·
 ὥστε ὑπὸ τῷ μεγέθους ἢ ῥαδίον αὐτόν ἐστιν
 ἕτε λόγους κατασβεῖσαι, ἕτε προσάγοντα
 πολεμίοις μένος ἐμβαλεῖν, ἕτ' ἀπάγοντα
 ἀναθρεῖν τὸ φρόνημα· ἀλλ' ὅσω ἂν
 μᾶλλον αὐτοῖς θαρσεῖν παρακελεύῃ, το-
 σύτω ἐν δεινότεροις ἡγῶνται εἶναι. Ἐκεῖνοι
 μέντοι ἤδη σκεψώμεθα ἀκριβῶς ὅπως ἔχει.

bus erunt obligata vulnera, quae à nostris acceperunt; omnes denique memoriâ hujusce *nostrî* exercitûs audaciam, et fugam calamitatemque suam adhuc tenentes. Scire autem te volo, Gobrya, sic comparatum esse, ut plerique mortales, cùm fiduciae pleni sunt, eâ sint animorum elatione, quae sustineri nequeat: verùm ubi sibi metuunt, tanto majori horribiliorique formidine teneantur, quanto plures numero fuerint. Nam de multis et adversis rumoribus *is terror* eis adauctus adest, de multis et acerbis rebus, de multis etiam tristibus exanimatisque vultibus collectus est; adeò ut ob magnitudinem *terroris hujus* facile fieri nequeat, ut vel ille verbis extinguatur, vel in hostem ducendo robur animis addatur, vel *ab eisdem* abducendo, militum spiritus excitentur: sed quanto magis eos hortere praesentibus ut sint animis, tanto se gravioribus in periculis esse putant. Jam verò illud *etiam* quo se pacto habeat, accuratè con-

56 CYRI INSTIT. V.

sideremus. Nam si deinceps in rebus bellicis *apud eos* futurae sunt victoriæ, qui majorem hominum turbam adnumerabunt, rectè tu nobis metuis, et nos reapse in periculo versamur: sin, ut antea, sic etiam nunc, ex virtute dimicantium pendent praeliorum exitus, haud frustra fueris, si fidenti sis animo: nam diis juvantibus multò plures apud nos invenies, qui pugnare velint, quàm apud illos. Ut verò etiam fidentiori sis animo, hoc quoque *tecum* cogita: sunt nempe hostes jam multò etiam minores, quàm essent, antequam à nobis fuere victi; multò etiam minores, quàm cum aufugerunt: nos autem et majores nunc sumus, cum vicerimus; et firmiores, cum nobis vosmet adjunxeritis: noli enim nè tuos quidem jam aspernari, quando nobiscum sunt; nam cum victoribus certò scire debes, Gobrya, etiam eos, qui sequuntur exercitum, fidentibus animis pergere. Nè id quidem te lateat, inquit, posse hostes hoc etiam tempore nos

Εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τῆδε αἰ νίκαι ἔσονται
ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις, ὁπότεροι ἂν
πλείονα ὄχλον ἀπαριθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ
σὺ φοβῇ περὶ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἐν
δεινοῖς ἔσμεν· εἰ μὲντοι, ὥσπερ πρόβδεν,
διὰ τῆς εὐ μαχομένης, ἔτι καὶ νῦν, αἱ μά-
χαι κρίνονται, θαρρῶν ὕδεν ἂν σφαλείης·
πολὺ μὲν γὰρ σὺν θεοῖς παρ' ἡμῖν πλεί-
ονας εὐρήσεις τῆς θέλοντας μάχεσθαι ἢ
παρ' ἐκείνοις. Ὡς δὲ ἔτι μᾶλλον θαρρῆης,
καὶ τόδε κατανόησον· οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι
πολὺ μὲν ἐλάττωτές εἰσι νῦν, ἢ πρὶν ἡτ-
τηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δὲ ἐλάττωτες, ἢ
ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ καὶ μείζο-
νες νῦν, ἐπεὶ ἐνικήσαμεν· καὶ ἰχυρότεροι,
ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγένεαθε· μὴ γὰρ ἔτι
ἀτίμαζε μηδὲ τῆς σῆς, ἐπεὶ σὺν ἡμῖν
εἰσι· σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι σάφ' ἴδι, ὧ
Γωβρύα, θαρρῶντες καὶ οἱ ἀκόλαθοι ἔπον-
ται. Μὴ λανθανέτω δέ σε μηδὲ τῆς, ἔ-
φη, ὅτι ἔξεσι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν

58 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

ἰδεῖν ἡμᾶς· γοργότεροι δὲ, σάφ' ἰοῦσι, ἔδα-
μῶς ἂν αὐτοῖς φανείημεν, ἢ ἰόντες ἐπ' ἐ-
κείνους. Ὡς οὖν ἐμῷ ταῦτα γιγνώσκον-
τος, ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος.

Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι, τεταρτάῳ
ἐπὶ τοῖς ὁρίοις τῆς Γωβρύς χώρας ἐγέ-
νοντο. Ὡς δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέ-
σκησε λαβὼν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τὴν τε
πεζὴν καὶ τῶν ἵππέων ὅσους ἐδόκει αὐτῷ
κάλῳς ἔχειν· τὴν δ' ἄλλην ἵππεας ἀφῆ-
κε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευσε τὴν μὲν ὄπλα
ἔχοντας κατακαίνειν, τὴν δ' ἄλλους καὶ
πρόβατα, ὅσα ἂν λάβωσιν, ἄγειν πρὸς
αὐτόν. Εκέλευσε δὲ καὶ τὴν Πέρσας συγ-
καταθεῖν· καὶ ἦγον πολλοὶ μὲν αὐτῶν κα-
τακεκυλισμένοι ἀπὸ τῶν ἵππων, πολλοὶ
δὲ καὶ λείαν πλείσθην ἄγοντες. Ὡς δὲ
παρῆν ἡ λεία, συγκαλέσας τὴν τε τῶν
Μηδῶν ἄρχοντας καὶ τῶν Ὑρκανίων, καὶ
τὴν ὁμοτίμους, ἔλεξεν ὧδε· Ἄνδρες φίλοι,
ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς

videre: sed terrorem eis majorem conspecti nequaquam incutiemus, quàm si adversùs ipsos progrediamur. Cùm igitur haec mea sit sententia, Babylonem nos rectà ducito.

Itaque sic pergentes, die quarto ad fines agri Gobryae pervenerunt. Cumque *jam* esset in hostico, constitit instructosque apud se retinuit tum pedites tum equites, quot ipsi sufficere viderentur: reliquis equitibus excurrendi potestatem fecit, praecepitque ut armatos occiderent, reliquos cum pecudibus, quascunque cepissent, ad se deducerent. Jussit et Persas cum caeteris excurrere; eorumque *aded* multi redierunt qui ex equis decidissent, multi etiam qui praedam amplissimam adducerent. Praeda autem cùm adesset, convocatis Medorum Hyrcaniorumque principibus et Persis qui *ὁμάτιμοι* appellantur, sic eos adloquutus est: Gobryas, amici, nos universos hospitio exceptos liberaliter ha-

60 CYRI INSTIT. V.

buit. Itaque si, postquam diis, inquit, ea quae in more sunt selegerimus, et reliquo exercitui, quantum sat̃s erit, praedam aliam huic largiamur, rectè sanè facturi sumus, ut statim constet, conari nos benè *de nobis* promerentes *vicissim* benefaciendo vincere. Hoc ubi audissent, omnes *id* quidem comprobabant, laudibus celebrabant omnes: quin et unus huiusmodi quiddam protulit, Omninò, Cyre, inquit, hoc nobis faciendum est. Nam meâ quidem sententiâ, Gobryas nos mendicos quosdam esse arbitratus est, quia daricis onusti non venimus, nec aureis è pateris bibimus: at si hoc fecerimus, agnoverit *sanè*, posse homines etiam absque auro liberales esse. Ite igitur, inquit, atque ubi diis debita magis tradideritis, et quae exercitui suffecerint selegeritis, caetera Gobryae accessito date. Quamobrem acceptis illi rebus omnibus quibus opus erat, caetera Gobryae dederunt.

Secundùm haec ad ipsam Babylonem

ὁ Γωβρύας. Εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξε-
 λόντες τὰ νομιζόμενα καὶ τῇ ἄλλῃ στρα-
 τιᾷ τὰ ἱκανά, δοίημεν τὴν ἄλλην τέτω
 λείαν, ἄρ' ἂν, ἔφη, καλὸν ποιήσαιμεν,
 τῷ εὐθύς φανεροῖ εἶναι ὅτι καὶ τὸς εὖ ποι-
 ῶντας πειρώμεθα νικᾶν εὖ ποιοῦντες. Ὡς
 δὲ τῷτ' ἤκουσαν, πάντες μὲν ἐπήνουν,
 πάντες δὲ ἐνεκωμίαζον· εἷς δὲ καὶ ἔλεξεν
 ὧδε, Πάνυ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τῷτο ποιήσο-
 μεν. Καὶ γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ Γω-
 βρύας πλωχὺς τινὰς ἐνόμιζεν ἡμᾶς, ὅτι
 ἐδαιρικῶν μεσοὶ ἤκομεν, οὐδ' ἐκ χρυσῶν
 φιαλῶν ἐπίνομεν· εἰ δὲ τῷτο ποιήσαιμεν,
 γνοίη ἂν, ἔφη, ὅτι ἐλευθερίης εἶναι καὶ ἄ-
 νευ χρυσοῦ ἐσίν. Ἰτε δὴ, ἔφη, τὰ τῶν
 θεῶν ἀποδόντες τοῖς μάγοις, καὶ ὅσα τῇ
 στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες, τὰ ἄλλα καλέ-
 σαντες τὸν Γωβρύαν δότε αὐτῷ. Οὕτω
 δὴ λαβόντες ἐκεῖνοι ὅσα ἔδει, τὰ ἄλλα
 ἔδωκαν τῷ Γωβρύᾳ.

Ἐκ τούτου δὴ ἦει πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶ-

62 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

να, παραταζάμενος ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. Ὡς δ' ἔκ ἀντεξήεσαν οἱ Ασσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν προσελάσαντα εἰπεῖν ὅτι εἰ βέλεται ἐξιὼν ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ τῆς χώρας μάχεσθαι, καὶ αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο· εἰ δὲ μὴ ἀμύνει τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατῆσι πείθεσθαι. Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας προσελάσας ἔνθα ἀσφαλὲς ἦν, ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκρινόμενον τοιάδε· Δεσπότης ὁ σὸς λέγει, ὦ Γωβρύα, Οὐχ ὅτι ἀπέκτεινά σε· τὸν υἱὸν μέλαμέλει μοι, ἀλλ' ὅτι ἔκ καὶ σὲ προσαπέκτεινα. Μάχεσθαι δ' ἂν βάλῃοδε, ἥκειε εἰς τὴν τριακοστὴν ἡμέραν· νῦν δ' ἡμῖν ἔπωχολή· ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. Ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν, Ἀλλὰ μήποτε σοι λήξειεν αὕτη ἡ μεταμέλεια· δῆλον γάρ ὅτι ἀνιῶ σε ἐγὼ ἔξ ἔσ' αὕτη σε ἡ μεταμέλεια ἔχει. Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τῷ Ασσυρίῳ· ὁ δὲ Κῦρος ἀκέσας ταῦτα, ἀπή-

progressus est *Cyrus*, instructo exercitu eodem modo, quo *instructus* pugnae tempore fuerat. Cum verò *Assyrii* contrà non prodirent, *Gobryam* *Cyrus* *eis* adequitare et dicere jussit, etiam seipsum cum rege dimicaturum, si ille *quidem* egressus pro regione dimicare vellet: sin regionem *suam* non defenderet, necessario victoribus parendum *sciret*. Et *Gobryas* quidem eò, unde tutò liceret *dicere*, profectus, haec dixit: is verò quendam prodire jussit, qui in hunc ferè modum responderet: Sic ait dominus tuus, *Gobrya*, Non me poenitet, quod filium tuum interfeci, sed quod praeter ipsum non etiam te occiderim. Quòd si pugnare velitis, ad diem *ab hoc* trigessimum venite: nunc nobis haud vacat; jam enim adparatui *bellico* damus operam. *Gobryas* autem ait, Utinam nullus tibi sit unquam hujusce rei poenitentiam agendi finis: manifestum enim est, te ab illo tempore, quo ejus te poenitentia cepit, à me cruciari. Itaque *Gobryas* *Assyrii* responsa ad *Cyrum* referebat;

64 CYRI INSTIT. V.

quae cùm hic audisset, copias abduxit;
 et arcesso Gobryâ, Dic mihi, ait, an-
 non tu aiebas existimare te futurum, ut
 ille castratus ab Assyrio nobiscum se
 conjungeret? Equidem *hoc*, ait, certò
 mihi persuasum habeo: nam multa jam
pridem nos inter nos liberè colloquuti
 sumus. Quando igitur, *inquit Cyrus*,
 commodum tibi videtur, eum accedito;
 ac primùm quidem sic facito, quemad-
 modum ille tibi significabit: ubi verò in
 congressum ejus veneris, si quidem ani-
 madvertes eum nobis amicum esse velle,
 hoc sanè moliendum erit, ut clam sit,
 eum nobis amicum esse: nec enim ali-
 quis in bello amicos ullâ ratione aliâ plu-
 ribus beneficiis adfecerit, quàm si hostis
 esse putetur; nec inimicos ullâ ratione
 alia pluribus quis adfecerit detrimentis,
 quàm si amicus esse videatur. Novi e-
 quidem, ait Gobryas, id vel emturum
 Gadatam, ut magno aliquo malo regem
 hunc Assyriorum adficere posset: sed
 nobis etiam considerandum est, quid
 possit. Dic igitur, ait Cyrus, an in ca-

γαγε τὸ σφάτευμα· καὶ καλέσας τὸν Γω-
 βρύαν, Εἰπέ μοι, ἔφη, οὐκ ἔλεγες μέντοι
 σὺ ὅτι τὸν ἐκτμηθέντα ὑπὸ τῷ Ασυρίου
 οἶει ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι; Εὖ μέντοι,
 ἔφη, δοκῶ εἰδέναι· πολλὰ γὰρ ἤδη ἔγωγε
 καὶ ἐκεῖνος ἐπαρρησιασάμεθα πρὸς ἀλλή-
 λους. Ὅποτε ἔν καλῶς σοι δοκεῖ ἔχειν,
 πρόσθι πρὸς αὐτόν· καὶ πρῶτον μὲν οὕτω
 ποίει, ὅπως ἂν αὐτὸς λέγῃ· ἐπειδὴν δὲ
 συγγένῃ αὐτῷ, εἰ μὲν γνῶς αὐτὸν φίλον
 ἡμῶν βεβλόμενον εἶναι, τῷτ' ἤδη χρὴ μη-
 χανᾶσθαι, ὅπως λάθῃ φίλος ὢν ἡμῖν· ἔτε
 γὰρ ἂν φίλους τις παήσειεν ἄλλως πως
 πλείω αἰγαθὰ ἐν πολέμῳ, ἢ πολέμιος
 δοκῶν εἶναι· οὐτ' ἂν ἐχθροὺς πλείω τις
 βλάβῃεν ἄλλως πως, ἢ φίλος δοκῶν εἶ-
 ναι. Καὶ μὲν, ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδ' ὅτι
 καὶ πρίαιτο Γαδάτας τὸ μέγα τι ποιῆ-
 σαι κακὸν τὸν νῦν βασιλέα Ασυρίων·
 ἀλλ' ὅ,τι ἂν δύναιτο, τῷτο καὶ ἡμᾶς δεῖ
 σκοπεῖν. Λέγε δὴ μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς

66 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

τῷτο τὸ φρέριον τὸ πρὸ τῆς χώρας, ὃ φ
 τε Ὑρκανίοις τε καὶ Σάκαις ἐπιτετευχ
 θαι, τῇδε τῇ χώρᾳ πρόβολον εἶναι
 πολέμου, ἄρ' ἂν οἶει, ἔφη, ὑπὸ τῷ φρε
 ράρχῃ παρεθῆναι τὸν εὐνῆχον ἐλθόντι
 σὺν δυνάμει; Σαφῶς γε, ἔφη ὁ Γωβρ
 ας, εἴπερ ἀνύποπλος ὢν, ὥσπερ νῦν ἐς
 ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. Οὐκοῦν, ἔφη,
 νυποπλότατος ἂν εἴη, εἰ προσβάλοιμι ἐγ
 πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ, ὥς λαβεῖν βο
 λόμενος, ἀπομάχοιτο δ' ἐκεῖνος ἀνά κρ
 τος· καὶ λάβοιμι μὲν αὐτοῦ τι ἐγὼ, ἀ
 τιλάβοι δὲ καὶ κεῖνος ἡμῶν ἢ ἄλλους τι
 νὰς, ἢ καὶ ἀγγέλους πεμπομένους ὑπ' ἐγ
 πρὸς τέττας ἧς φατε πολεμίους τῷ Α
 συρίῳ εἶναι· καὶ οἱ μὲν ληφθέντες λέγο
 ῦσι ἐπὶ φράτευμα ἀπέρχονται, καὶ κ
 μακας ὡς τὸ φρέριον ἄγοντες· ὁ δὲ εὐ
 χος ἀκέσας προσποιήσαιο, προαγγεῖλ
 βυλόμενος ταῦτα, παρεῖναι. Καὶ ὁ Γ
 βρύας εἶπεν, Οὕτω μὲν γιγνομένων σ

stello hoc, quod est ante regionem hanc, quod *ipsi* dicitis contra Hyrcanios et Sacas excitatis muris munitum esse, ut belli *tempore* propugnaculo huic regioni sit; *in hoc*, inquit, *castellum* existimas admissum iri à praesidii praefecto eunuchum illum, si cum copiis accedat? Prorsus, inquit Gobryas, si quidem haud suspectus, uti nunc est, ad eum veniât. Ergo, ait *Cyrus*, quàm minimè suspectus fuerit, si ego castella ipsius adoriar, tanquam ea capere velim, et ille totis viribus defendat: et capiam ego quiddam, quod ipsius sit, ille contrà vel quosdam alios nostrum capiat, vel etiam nuntios eos qui mittentur à me ad illos, quos regi Assyriorum infestos esse dicitis: *ex his* qui capti fuerint, ad exercitum se proficisci dicant, ut scalas ad castellum *illud* deportent; eunuchus autem, his auditis, adesse se simulet, velut haec indicaturum. Et Gobryas, Si res ità geratur, ait, certò scio recepturum eum,

68 CYRI INSTIT. V.

atque etiam rogaturum, ut secum maneat, donec tu recedas. Ergo, ait Cyrus, si semel castellum ingrediatur, an nostram illud in potestatem redigere possit? Ità videtur, inquit Gobryas, siquidem intus ille adparando juvet, ac tu foris impetu vehementiori exercitum admoveas. Ito igitur, inquit Cyrus; et enitere *castratum* ut *istum* haec edoceas et re confectâ nobis praestò sis: fidem verò neque dederis neque ostenderis ei majorem illâ quam à nobis ipse accepisti.

Secundùm haec discessit Gobryas: et eum cùm animo gaudenti videret eunuchus, omnibus de rebus *cum eo* consensit et pactus est ut oportuit. Cumque renuntiâisset *Cyro* Gobryas, videri sibi apud eunuchum *certa jam et firma* esse omnia quae mandâisset; tum deinde postero die Cyrus copias admovebat, Gadatas contrà *pro suis* propugnabat: castellum autem à *Cyro* captum, id erat, quod Gadatas jusserat *oppugnari*: nuntios autem,

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 69

ὥς οἶδα ὅτι παρείη ἂν αὐτόν, καὶ δέοιτό
 ἴ' ἂν αὐτῷ μένειν ἔστε σὺ ἀπέλθης. Οὐ-
 ἴδν ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴ γε ἅπαξ εἰσέλθοι,
 ὕναιτ' ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ
 χωρίον; Εἰκὸς γὰρ, ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ
 ἐν ἔνδον ἐκείνῃ συμπαρασκευάζοντος, τὰ
 ἔξωθεν σὺ ἰχυρότερα προσάγοντος. Ἰθι
 ν, ἔφη· καὶ πειρῶ, ταῦτα διδάξας καὶ δια-
 τραξάμενος, παρῆναι· πιστὰ δὲ αὐτῷ ἔκ-
 ἴν μείζω ἔτε εἴποις ἂν ἔτε δείξαις ὧν
 αὐτὸς σὺ τυγχάνεις παρ' ἡμῶν εἰλη-
 ρώς.

Ἐκ τούτου ὦχετο μὲν ὁ Γωβρύας· ἄ-
 μενος δὲ ἰδὼν αὐτόν ὁ εὐνύχως, συνωμο-
 λόγει τε πάντα καὶ συνέθετο ἃ ἔδει. Ε-
 γεῖ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας ὅτι πάντα
 οκοίη ἰχυρῶς τῷ εὐνύχῳ ἔχειν τὰ ἐπι-
 αλέντα, ἐκ τούτου τῇ ὑστεραίᾳ προσέβαλε
 ἰέν ὁ Κῦρος, ἀπεμάχετο δὲ ὁ Γαδάτας·
 ν δὲ καὶ ὁ ἔλαβε χωρίον ὁ Κῦρος, ἀποῖον
 φη ὁ Γαδάτας· τῶν δὲ ἀγγέλων οὓς ἔ-

70 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

πεμφεν ὁ Κῦρος, προειπὼν οἱ πορεύσονται, τῆς μὲν εἶπεν ὁ Γαδάτας διαφεύγειν, ὅπως ἄγοιεν τὰ στρατεύματα, καὶ τὰς κλίμακας κομίζοιεν· ὃς δ' ἔλαβε, βασανίζων ἐναντίον πολλῶν, ὡς ἤκουσεν ἐφ' ἃ ἔφασαν πορεύεσθαι, εὐθέως συνεσκευασμένος ὡς ἐξαγγελῶν, τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. Τέλος δὲ πιστευθεὶς, ὡς βοηθὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ φρέριον· καὶ τέως μὲν συμπαρασκεύαζεν, ὅτι ἐδύνατο τῷ Φρεράρχῃ· ἐπεὶ δὲ ὁ Κῦρος εἰσῆλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον, συνεργὸς ποιησάμενος καὶ τῆς παρὰ Κύρῳ αἰχμαλώτης. Ἐπεὶ δὲ τῆτο ἐγένετο, εὐθὺς Γαδάτας ὁ εὐνῆχος τὰ ἔνδον κατασήσας ἐξῆλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ προσκυνήσας, εἶπε, Χαῖρε ὦ Κύρε. Ἀλλὰ ποιῶ ταῦτ', ἔφη· σὺ γάρ με σὺν τοῖς θεοῖς ἔκχευεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. Εὖ γὰρ ἴοσι, ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιεῖμαι, φίλον τῆτο τὸ χωρίον τοῖς ἐνθάδε συμμάχοις κατα-

quos Cyrus miserat, et quò proficisci deberent praemonuerat, alios Gadatas elabi sivit ut copias adducerent, et scalas adferrent; de iis verò quos cepit quaestione in multorum presentia habitâ, cùm audisset, ad quae proficisci se dicerent, statim rebus *ad iter* adparatis, tanquam haec enuntiaturus, noctu profectus est. Tandem cùm ei fides habita esset, velut opem laturus castellum ingreditur: ac primùm quidem unâ cum castelli praefecto *omnia* pro viribus adparabat; posteaquam verò Cyrus accessit, castellum *Gadatas* occupat, usus ad hoc etiam captivorum de Cyri copiis operâ. Quod cùm confectum esset, statim Gadatas eunuchus rebus in ea constitutis ad Cyrum egreditur, cumque eum more adorâset, Gaudere, inquit, te Cyre jubeo. Gaudere verò, subjecit *ille*: nam tu cum diis non solùm me jubes, sed etiam cogis gaudere. Nam planè scias, magni me facere, quod fociis hîc *nostris* castellum hoc pacatum relinquo: tibi verò, Gadata, in-

quit, liberorum quidem, uti videtur, procreandorum facultatem ademit Affyrius, amicos parandi facultatem non abstulit: sed velim tibi persuadeas, te nos hoc facto *tibimet* amicos fecisse; qui, si poterimus, haudquaquam deteriores in ope tibi ferendâ esse conabimur, quàm si filios, vel nepotes haberes. Hujusmodi verba fecit *Cyrus*:

Atque hîc Hyrcanius, qui jam primum animadverteret quid esset gestum, adcurrit ad Cyrum; prehensâque ejus dextrâ, inquit, O ingens tu bonum amicis Cyre, quantam ut diis gratiam *modò* debeam effecisti, quod tibi me conjunxerunt. Jam verò abito, inquit Cyrus, et recepto *in potestatem tuam* castello, cujus causâ me *tantoperè* complecteris, ita res ejus componito, nationi ut vestrae maximo sit commodo, et reliquis sociis, inque primis, ait, huic Gadatae, qui captum id nobis tradit. Quid igitur? inquit Hyrcanius, an ubi Cadusii Sacaeque venerint, et cives mei, hunc etiam vocabi-

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 73

λιπεῖν· σέ δι', ἔφη, ὦ Γαδάτα, ὁ Αἰσύριος παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ ποιεῖν ἀφείλειο, ὃ μὲντοι τόγε φίλος κταῖσθαι σὲ δύνασθαι ἀπεσέρησεν· ἀλλ' εὖ ἴοσι ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τέτῳ φίλος πέποίησαι, οἱ σοί, ἣν δυνώμεθα, πειρασόμεθα μὴ χείρους βοηθοὶ παρασῆναι ἢ εἰ παῖδας ἢ ἐκγόνους ἐκέκτησο. Ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεξεν·

Εν δὲ τέτῳ ὁ Ὑρκάνιος, ἄρτι ἡσθημένος τῷ γεγενημένου, προσθεὶ τῷ Κῦρῳ, καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτῷ, εἶπεν, Ω μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις Κῦρε, ὡς πολλήν με τοῖς θεοῖς ποιεῖς χάριν ἀφείλιν, ὅτι σοί με συνήγαγον. Ἰθι νῦν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον οὐπὲρ ἔνεκά με ἀσπάζῃ, διατίθει αὐτὸ οὕτως, ὡς ἂν τῷ ὑμετέρῳ φύλῳ πλείους ἄξιον ᾦ, καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, μάλιστα δ', ἔφη, Γαδάτα τέτῳ, ὅς ἡμῖν λαβὼν αὐτὸ παραδίδωσι. Τί ἔν; ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, ἐπειδὴν Καδῆσιοι ἔλθωσι καὶ Σάκαι, καὶ οἱ

74 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

ἐμοὶ πολῖται, καλέσωμεν καὶ τῷτον, ἵνα κοινῇ βελευσώμεθα πάντες, ὅσοις προσήκει, πῶς ἂν συμφορώτατα χρώμεθα τῷ φρερίῳ; Ταῦτα μὲν οὕτως συνήνεσε καὶ ὁ Κύρος· ἐπεὶ δὲ συνήλθον οἷς ἔμελε περὶ τῷ φρερίῳ, ἐβουλεύσαντο κοινῇ φυλάττειν οἷςπερ ἄγαθὸν ἦν φίλιον ὄν, ὅπως ἑαυταῖς μὲν πρόβολος εἴη πολέμῳ, τοῖς δὲ Ἀσσυρίοις ἐπιτετειχισμένον. Ἐπεὶ δὲ τῷτο ἐγένετο, πολὺ δὴ προθυμότερον καὶ Καδῶσιοι συνεσρατεύοντο καὶ Σάκαι καὶ Ὑρκάνιοι· καὶ συνελέγη ἐνλεῦθεν σράτευμα, Καδωσίων μὲν, πελτασταὶ εἰς δισμυρίδας, καὶ ἵππεῖς εἰς τετρακιχίλidas· Σακῶν δὲ, τοξόται εἰς μυρίδας, καὶ ἵπποτοξόται εἰς διχιλίidas· καὶ Ὑρκάνιοι δὲ πεζοὶ τε ὅσους ἐδύναντο προσεξέπεμψαν, καὶ ἵππεας προσεπλήρωσαν εἰς διχιλίidas· τὸ γὰρ πρόσθεν καταλελειμμένοι ἦσαν πλείους οἴκοι αὐτῶν ἵππεῖς, ὅτι οἱ Καδῶσιοι καὶ οἱ Σάκαι τῶν Ασσυρίων πολέμιοι ἦσαν. Ὅσον δὲ

mus, ut omnes, ad quos res pertinet, in commune consulamus, quo pacto maximâ cum utilitate nostrâ castello fruamur? Haec Cyrus etiam comprobavit: cumque convenissent, ad quos castelli cura pertinebat, hoc consilii ceperunt, ut communiter ab iis custodiretur, quibus expediret illud habere pacatum, quò ipsis belli *tempore* propugnaculo esset, ac munimento Assyriis objecto. Id ubi factum esset, multò alacrius et Cadusii, et Sacae, et Hyrcanii militiae societatem amplectebantur; coactusque hinc est exercitus, ex Cadusiis, ad vicies mille peltastae, equitumque circiter quatuor millia; de Sacis, decies mille sagittarii, et ad duo hippotoxotarum millia: et Hyrcanii pedites, quot poterant, caeteris adjiciendos emiserunt; equitumque numerum ad duo millia expleverunt; nam domi antehac major equitum pars relicta erat, quòd Cadusii et Sacae hostes Assyriorum essent. At toto illo tempore, quo

76 CYRI INSTIT. V.

sedebat *hic* Cyrus, ut castelli res constitueret, multi Assyriorum, qui his locis erant vicini, equos adducebant, multi deferebant arma, quòd jam finitimos omnes metuerent.

Ad Cyrum deinde accedit *Gadatas*, et nuntios ad se venisse dicit, *qui narrent*, Assyrium, posteaquam de castello inaudisset, graviter *molestaque* tulisse, seque ad incursionem in ipsius *Gadatae* agrum faciendam parare. Quamobrem si me, Cyre, dimiseris, ait, *saltem* tueri munitiones enitar; res utique caeteras minoris facio. Et Cyrus, Si ergo jam discefferis, inquit, quando futurus es domi? Tertio *sanè* die, inquit *Gadatas*, *meâ* in regione coenabo. An et Assyrium isthic, ait *Cyrus*, offensurum te jam arbitraris? Sat quidem certè scio, inquit *Gadatas*: *tanto magis* enim festinabit, quanto tu abiisse longiùs videris. Verùm ego, subjecit Cyrus, quoto die cum copiis eò pervenire possim? Ad hoc respondet *Gadatas*, Magnas tu jam, domine,

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 77

χρόνον ἐκαθέζετο ὁ Κῦρος ἀμφὶ τὴν περὶ τὸ φρέριον οἰκονομίαν, τῶν Ασυρίων τῶν κατὰ ταῦτα τὰ χωρία πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὄπλα, φοβούμενοι ἤδη πάντας τὰς προσχώρας.

Ἐκ δὲ τούτου προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας, καὶ λέγει ὅτι ἤκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι ὥς ὁ Ασύριος, ἐπεὶ πύθοιτο τὰ περὶ τῆς φρερίαι, χαλεπῶς τε ἐνέγκοι, καὶ συσκευάζοιτο ὥς ἐμβαλῶν εἰς τὴν αὐτῆς χώραν. Ἦν ὅν ἀφῆς με, ὦ Κύρε, τὰ τεῖχῃ ἂν πειραθείην διασῶσαι, τῶν δὲ ἄλλων μείων λόγος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἦν ὅν ἴης νῦν, πότε ἔσῃ οἴκοι; Καὶ ὁ Γαδάτας εἶπεν, Εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ; Ἡ καὶ τὸν Ασύριον, ἔφη, οἶει ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα· σπεύσει γὰρ ὅσῳ σὺ πρόσωδα κείς ἵεναι. Εγὼ δὲ, ἔφη ὁ Κῦρος, ποσαῖος ἂν σὺν τῷ στρατεύματι ἐκεῖσε ἀφικοίμην; Πρὸς τούτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει,

78 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄

Πολὺ ἤδη, ὦ δέσποτα, ἔχεις τὸ στρα-
τευμα, καὶ οὐκ ἂν δύναιο μείων ἢ ἐν ἑξ ἢ
ἐπὶ αἱμέραις ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐμὴν οἰκησιν.
Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἄπιθι ὡς
τάχιστα· ἐγὼ δὲ ὡς ἂν δυνατόν ἢ πορεύ-
σομαι. Ὁ μὲν δὴ Γαδάτας ὥχετο· ὁ δὲ
Κῦρος συνεκάλεσε πάντας τὰς ἄρχοντας
τῶν συμμάχων· καὶ ἤδη πολλοὶ τε ἐδόκουν
καὶ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ παρεῖναι· ἐν οἷς δὴ ὁ
Κῦρος λέγει τοιαῦτα·

“ Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέ-
“ πραξεν ἃ ἐδόκει πᾶσιν ἡμῖν πολλὰ ἄ-
“ ξια εἶναι· καὶ ταῦτα, πρὶν καὶ ὁτιοῦν
“ ἀγαθὸν ὑφ’ ἡμῶν παθεῖν. Νῦν δὲ ὁ
“ Ασσύριος εἰς τὴν χώραν αὐτῷ ἐμβάλ-
“ λειν ἀγγέλλεται, δηλονότι ἅμα μὲν
“ τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βεβλόμενος, ὅτι δο-
“ κεῖ μέγα βεβλάφθαι ὑπ’ αὐτῷ· ἅμα
“ δ’ ἴσως καὶ ἐκεῖνο ἐννοεῖται, ὡς εἰ οἱ μὲν
“ πρὸς ἡμᾶς ἀφιστάμενοι μηδὲν ὑπ’ ἐκεί-
“ νου κακὸν πείσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ

copias habes, nec poteris meum ad docilium minori quàm sex septemve dierum spatio pervenire. Tu ergo, inquit Cyrus, eò quàm celerrimè proficiscitor: ego pro viribus iter faciam. Discessit igitur Gadatas: Cyrus autem omnes sociorum principes convocavit; et multi jam ac praeclari fortesque viri videbantur adesse; apud quos adeò talem orationem habuit Cyrus:

“ Perfecit ea, focii, Gadatas, quae
 “ nobis omnibus magni aestimanda videbantur; et quidem priùs quàm ullo
 “ à nobis beneficio esset adfectus. Nunc
 “ verò Affyrius in fines ejus incursum
 “ nem facere nuntiatur, qui nimirum
 “ eàdem vult operâ supplicium de eo sumere, proptereà quòd magnum se ab
 “ eo detrimentum accepisse putet; et
 “ illud fortassis etiam cogitat, si nihil ex
 “ ipso mali iis accidat, qui ad nos deficiunt, et qui cum ipso stant à nobis

86 CYRI INSTIT. V.

“ deleantur, par esse creditu, brevissimo
 “ tempore secum velle stare neminem.
 “ Jam ergo, viri, praeclarum quiddam
 “ facere videbimur, si alacribus animis
 “ opem Gadatae tulerimus, homini benè
 “ *de nobis* promerenti: et justè simul
 “ fecerimus, si gratiam referamus: et
 “ verò etiam, meâ sententiâ, rebus no-
 “ stris rectè consuluerimus. Nam si nos
 “ palam omnibus eniti videbimur, ut e-
 “ os, qui nos laedunt, laedendo vinca-
 “ mus, et benè merentes beneficiis su-
 “ peremus; consentaneum est, talibus
 “ ex causis futurum ut multi se nobis a-
 “ micos adscribi velint, et nemo inimicum
 “ esse cupiat: sin Gadatam negligere
 “ videamur, quibus verbis per deos *im-*
 “ *mortales*, aliis persuaferimus, ut nobis
 “ gratificentur aliquid? quî nosmet ip-
 “ sos audeamus laudare? quî possit ali-
 “ quis nostrûm coràm intueri Gadatam,
 “ si ab eo beneficiis, tot *nempe ipsi* nu-
 “ mero, uno ab homine, eoque tali quî
 “ sit in statu, superemur?” In hunc mo-

“ ὄντες ὑφ’ ἡμῶν ἀπολῶνται, ὅτι ὡς τά-
 “ χιστα οὐδένα εἰκὸς σὺν αὐτῷ βέλεσθαι
 “ εἶναι. Νῦν ἔν, ὦ ἄνδρες, καλὸν τι ἂν
 “ μοι δοκῆμεν ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γα-
 “ δάτῃ βοηθήσαιμεν, ἀνδρὶ εὐεργέτῃ· καὶ
 “ ἅμα δίκαια ποιῶμεν ἂν, χάριν ἀποδι-
 “ δόντες· ἀλλὰ μὴν καὶ σύμφορον γ’ ἂν,
 “ ὡς ἐγὼ δοκῶ, πράττοιμεν ἡμῖν αὐτοῖς.
 “ Εἰ γὰρ πᾶσι φαινοίμεθα τὲς μὲν κα-
 “ κῶς ποιοῦντας νικᾶν πειρώμενοι κακῶς
 “ ποιῶντες, τὲς δ’ εὐεργετῶντας ἀγαθοῖς
 “ ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἐκ τῶν τοιούτων
 “ φίλους μὲν ἡμῖν πολλὰς βέλεσθαι γί-
 “ γνεσθαι, ἐχθρὸν δὲ μηδένα ἐπιθυμεῖν
 “ εἶναι· εἰ δὲ ἀμελήσαι δόξαιμεν Γαδά-
 “ τα, πρὸς τῶν θεῶν ποίοις λόγοις ἄλλας
 “ πείθοιμεν ἂν χαρίζεσθαι τι ἡμῖν; πῶς
 “ δ’ ἂν τολμῶμεν ἡμᾶς αὐτὰς επαινεῖν;
 “ πῶς δ’ ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν δύναιτο
 “ Γαδάτα, εἰ ἡτλώμεθα αὐτῷ εὖ ποιῶν-
 “ τος, τοσοῖδε ὄντες, ἐνὸς ἀνδρος, καὶ τῶ-

82 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

“ του ἔτω διακειμένῃ; ” Ὁ μὲν ἔν ἔτῳ εἶπεν· οἱ δὲ πάντες συνεπήνουν ἰαχυρῶς ταῦτα ποιεῖν.

Αγετε τοίνυν, ἔφη, ἐπεὶ περ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα, ἐπὶ μὲν τῷς ὑποζυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλείπωμεν ἕκαστοι τῆς μετὰ τῶν ἐπιτηδειοτάτης πορεύεσθαι. Γωρύας δὲ ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν, καὶ ἡγεῖσθω αὐτοῖς· καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος, καὶ τᾶλλα ἱκανός· ἡμεῖς δὲ, ἔφη, σὺν ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πορευώμεθα, τὰ ἐπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες· ὅσω δ' ἂν κουφότερον συσκευαζώμεθα καὶ εὐτελέστερον, τοσέτω τὰς ἐπίσας ἡμέρας ἡδίων ἂν ἀρισησόμεν τε καὶ δειπνήσομεν καὶ καθευδήσομεν. Νῦν δ', ἔφη, πορευώμεθα ὧδε· Πρῶτον μὲν ἄγε σὺ Χρυσάντα τῆς θωρακοφόρου, (ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἡ ὁδός ἐστι) τῆς ταξιάρχου ἔχων ἐν μετώπῳ πάντας· ἡ δὲ τάξις ἐκάσῃ ἐφ' ἐνὸς ἵτω· ἀθρόοι γὰρ ὄντες, καὶ τάχιστα καὶ

dum dixit *Cyrus*: eaque consenserunt omnes acriter esse facienda.

Agite igitur, inquit, quandò haec vobis etiam placent, relinquamus apud jumenta et vehicula, qui quàm maximè sint ad iter cum his faciendum idonei: Gobryas iis praefectus sit, eosque praecedat: est enim peritus itinerum, et ad *quaevis* alia idoneus: nos, ait, cum valentissimis tum equis tum viris, trium dierum commeatu instructi, pergamus: quanto autem levius et vilius nos oneraverimus, tanto sequentibus *hiscè* diebus *proximis* jucundius et pransuri, et coenaturi, et dormituri sumus. Nunc verò, inquit, iter hoc modo instituamus: Primum tu Chrysanta thoracatos ducito, (quandò plana et lata via est) cohortium praefectis omnibus in fronte constitutis; et cohors quaelibet ita procedito, ut singuli singulis succedant: quippe conferti,

84 CYRI INSTIT. V.

et celerrimè et tutissimè iter fecerimus. Hâc de causâ thoracatos praeire jubeo, quòd exercitûs ea pars sit maximè gravis. Gravissima verò si praeceant, faciliùs omnia sequantur necesse est, quae expeditiora sunt: cùm verò pars expeditissima noctu praeceat, mirum non est divelli copias: id enim quod primâ est in acie aufugit. Post hos, ait, Artabazus Persas, qui peltastae sunt et sagittarii, ducat: post eos Andramias Medus, peditatum Medicum: post eos, peditatum Armeniorum, Embas: post eos, Artuchas Hyrcanios: post eos, Thambradas peditatum Sacarum: post eos, Damatas Cadusios. Atque omnes hi sic ducant, ut cohortium praefectos in fronte habeant, peltastas ad dextram, ad laevam agminis sui sagittarios: nam si hoc modo incedant, etiam paratiores quemlibet ad usum fuerint. Post hos, inquit, calones *cum impedimen-*

ἀσφαλέστατα ἂν πορευοίμεθα. Τύτου δὲ ἕνεκα, ἔφη, τὸς θωρακοφόρους κελεύω ἡγεῖσθαι, ὅτι τῷτο βαρύτερόν ἐστι τῷ στρατεύματος. Τῷ δὲ βαρυτάτου ἡγουμένῳ, ἀνάγκη ῥαδίως ἔπεισθαι πάντα τὰ θαῖτλον ἰόντα· ὅταν δὲ τὸ τάχισον ἡγῇται ἐν νυκτὶ, ὅδεν ἐστὶ θαυμαστὸν καὶ διασπᾶσθαι τὰ στρατεύματα· τὸ γὰρ προταχθὲν ἀποδιδράσκει. Ἐπὶ δὲ τέτοις, ἔφη, Ἀρτάβαζος τὸς Περσῶν πελτασὰς καὶ τοξότας ἀγέτω· ἐπὶ δὲ τέτοις Ἀνδραμίας ὁ Μῆδος, τὸ Μήδων πεζικόν· ἐπὶ δὲ τέτοις, Εμβας τὸ Ἀρμενίων πεζικόν· ἐπὶ δὲ τέτοις, Ἀρτέχας Ὑρκανίους· ἐπὶ δὲ τέτοις, Θαμβράδας τὸ Σακῶν πεζικόν· ἐπὶ δὲ τέτοις, Δαμάτας Καδυσίους. Ἀγόντων δὲ καὶ ὅτοι πάντες, ἐν μετώπῳ μὲν τὸς ταξιάρχους ἔχοντες, δεξιὰς δὲ τὸς πελτασὰς, ἀριστερὰς δὲ τὸς τοξότας τῷ ἑαυτῶν πλαισίου· ἔτω γὰρ πορευόμενοι, καὶ εὐχρησσότεροι γίγνομαι. Ἐπὶ δὲ τέ-

86 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

τοις, ἔφη, οἱ σκευοφόροι πάντων ἐπέαθω-
 σαν· οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν ἐπιμελείθω-
 σαν πάντων, ὅπως ἂν συνεσκευασμένοι τε
 ὦσι πάντα πρὶν καθεύδειν, καὶ πρῶτ' σὺν
 τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὴν τεταγμένην
 χώραν, καὶ ὅπως κοσμίως ἔπονται. Ἐπὶ
 δὲ τοῖς σκευοφόροις, ἔφη, τὸς Πέρσας ἱπ-
 πέας Μαδάτας ὁ Πέρσης ἀγέτω, ἔχων
 καὶ ὅτος τὸς ἑκατοντάρχους τῶν ἱππέων ἐν
 μετώπῳ· ὁ δ' ἑκατόνταρχος τὴν τάξιν
 ἀγέτω εἰς ἓνα, ὥσπερ οἱ πέζαρχοι. Ἐπὶ
 δὲ τέτοις Ραμβάκας ὁ Μῆδος ὡσαύτως
 τὸς ἑαυτοῦ ἱππέας· ἐπὶ δὲ τέτοις σὺ, ὦ
 Τυγράνη, τὸ σαυτῷ ἱππικόν· καὶ οἱ ἄλλοι
 δ' ἱππαρχοι, μεθ' ὧν ἕκαστος ἀφίκετα
 πρὸς ἡμᾶς· ἐπὶ τέτοις Σάκαι ἀγετε· ἔ-
 χατοι δ' ὥσπερ ἦλθον Καδῆσιοι ἀγόντων
 σφάτευμα· σὺ δὲ ὁ ἄγων αὐτὸς ἐπιμελῶ,
 τὸ νῦν εἶναι, πάντων τῶν ὀπιοδεν, καὶ
 μηδένα ἔα ὕστερον τῶν σῶν ἱππέων γίγνε-
 σθαι. Ἐπιμελείσθαι δὲ τῷ σιωπῇ πορεύε-

tis omnium sequantur; eorumque praefecti dent operam ut omnes vasa omnia sarcinasque colligant priùs et component, quàm somnum capiant, ac manè cum impedimentis ad locum constitutum adsint, et compositè sequantur. Post calones, inquit, Persas equites Madatas Persa ducat, et is etiam centuriones equitum in fronte habeat: centurio autem *quilibet* cohortem ducat singillatim, perinde atque peditum praefecti *faciunt*. Post hos Rambacas Medus equites itidem suos; et post eos, tu, Tigranes, tuas equestres copias: et *deinde* reliqui etiam equitum praefecti *ducant eos*, cum quibus ad nos quisque venit: post hos vos, Sacae, ducite: ultimi quemadmodùm venerunt, ità etiam copias ducant, Cadusii; tuque eorum ductor studiosè curam gerito, in hoc quidem tempore, omnium qui postremo sunt in agmine, neque permittito ut quisquam tuos sequatur equites. Date verò etiam operam vos praefecti, et omnes qui sapitis, ut

cum silentio progrediamini: quippe noctu magis auribus quàm oculis singula tum percipi tum agi oportet: quin et multò majoris res est negotii sedatuque difficilior, si noctu perturbatio incidat, quàm interdiu: quapropter et silentium teneri, et ordines servari necesse est. Nocturnae verò excubiae, inquit, quoties noctu castra vobis erunt movenda, semper quàm brevissimae constituendae sunt et frequentes; nè cui vigiliae in excubiis, si diuturniores sint, in itinere noceant; cùm autem proficiscendi tempus erit, cornu signum est dandum. Vos *denique* rebus iis, quas quemque habere oportet, instructi, ad viam Babylonem versùs *ineundam* adeste: quisquis autem progredi coeperit, semper à tergo *iter facientem* ad sequendum hortetur.

Secundùm haec ibant ad tabernacula, et inter eundum colloquebantur inter se, quantum memoriâ valeret Cyrus, quàm multos *ad officii munera* instrueret, quo modo nominatim adpellatis *sujs*

Θαι οἱ τε ἄρχοντες καὶ πάντες οἱ σωφρο-
νῆντες· διὰ γὰρ τῶν ὥτων ἐν τῇ νυκτὶ ἀ-
νάγκη μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἕκα-
στα καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ πράττεσθαι· καὶ τὸ
παράχθῃναι δ' ἐν νυκτὶ πολὺ μεῖζον ἐστὶ
πρᾶγμα ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, καὶ δυσκαίεσθαι ἰσ-
χυρόν· ὅθεν ἐνεκα ἢ τε σιωπῇ ἀσκητέα, καὶ
ἢ τάξις διαφυλακτέα. Ταῖς δὲ νυκτερινὰς,
εἴη, φυλακὰς, ὅταν μέλλητε νυκτὸς ἐξ-
ανασηήσεσθαι, αἰεὶ χρὴ ὡς βραχυτάτας
καὶ ὡς πλείεστας ποιεῖσθαι, ὡς μηδένα ἢ ἐν
τῇ φυλακῇ ἀγρυπνία πολλὴ ἔσθαι λυμαί-
νεται ἐν τῇ πορείᾳ· ἡνίκα δὲ ἂν ὥρα ᾖ
πορεύεσθαι, σημαίνειν τῷ κέρατι. Ὑμεῖς
δὲ ἔχοντες ἃ δεῖ ἕκαστον, πάρεστε εἰς τὴν
ἐπὶ Βαβυλωνος ὁδόν· ὁ δὲ ὁρμώμενος, αἰεὶ
σῶ κατ' ἑρὰν παρεγγυάτω ἔπεσθαι.

Ἐκ τούτου δὴ ὄντων ἐπὶ ταῖς σκηναῖς,
καὶ ἅμα ἀπλέοντες διελέγοντο πρὸς ἀλλή-
λους, ὡς μνημονικὸς ὁ Κύριος, ὅποσοις συνέ-
ταττε πῶς ὀνομάζων ἐνετέλλετο. Ὁ δὲ

90 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

Κῦρος ἐπιμελεία τῷτο ἐποίει· πάνυ γὰρ αὐτῷ θαυμαστὸν ἐδόκει εἶναι, εἰ οἱ μὲν βάναισοι ἴσασι τῆς ἑαυτῷ τέχνης ἑκάστος τῶν ἐργαλείων τὰ ὀνόματα, καὶ ἰατροὶ δὲ οἶδε καὶ τῶν ὀργάνων καὶ τῶν φαρμάκων οἷς χρῆται πάντων τὰ ὀνόματα· ὁ δὲ στρατηγὸς ἔτις ἡλίθιος ἔστοιτο, ὥστε οὐκ εἴσεται τῶν ὑφ' αὐτὸν ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη ἐστὶν αὐτῷ ὀργάνοις χρῆσθαι, καὶ ὅταν προκαταλαβεῖν τι βέληται, καὶ ὅταν φυλάσσει, καὶ ὅταν θαρρύνει, καὶ ὅταν φοβῆσαι. Καὶ ὅταν τιμῆσαι δέποτε τινὰ βέλοιτο, πρέπον αὐτῷ ἐδόκει εἶναι ὀνομασίᾳ προσαγορεύειν. Ἐδόκεν δὲ αὐτῷ οἱ γινώσκεισθαι δοκῶντες ὑπὸ τῷ ἄρχοντος καὶ τῷ καλὸν τι ποιῶντες ὀράσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι, καὶ τῷ αἰσχρόν τι ποιεῖν μᾶλλον προθυμεῖσθαι ἀπέχεσθαι. Ἡλίθιον δὲ καὶ τῷτο αὐτῷ ἐδόκει εἶναι, τὸ, ὁπότε βέλοιτό τι πραχθῆναι, ἔτις προστάττειν, ὥσπερ ἐν οἴκῳ ἔνιοι προστάττεισι

praeciperet. At Cyrus hoc studiosè faciebat: nam ei perquàm mirum videbatur, eorum qui sordidas exercent artes, tenere suae quemque artes instrumentorum adpellationes, et medico quoque tum instrumentorum tum medicamentorum omnium quibus utitur, nota esse nomina; imperatorem verò tam stolidum esse, ut ducum sub se nomina ignoraret, quibus ei tanquam instrumentis necessariò esset utendum, et cùm quid occupare, et cùm custodire, et cùm *aliquibus* animos addere, et cùm terrere vellet. Quinetiam si quem honore adficere aliquando vellet, ei decorum esse videbatur, ut nominatim *hunc* compellaret, Praetereà existimabat, eos, qui se principi notos esse arbitrarentur, tum magis expetere, ut praeclarum aliquid gerentes conspicerentur, tum studiosè magis curare, ut ab omni se turpi facinore abstinerent. Hoc ei quoque stolidum esse videbatur, *imperatorem*, cùm aliquid geri vellet, ità praecipere, quemadmodum domini quidam domi *suae* imperant, E-

at aliquis ad aquam, Ligna quis findat: nam cùm hoc modo *negotium aliquod famulis* mandatum est, mutuò se respicere putabat omnes neminemque imperata facere; et omnes in culpâ esse, neque tamen quenquam vel ob culpam pudore adfici, vel sibi metuere, quòd ea cum multis ipsi communis esset: his de causis cùm *aliquid* imperaret, nominatim adpellabat omnes. Atque haec Cyri erat de his sententia:

Milites verò tum coenati, locatis excubiis, et necessariis rebus omnibus collectis *compositisque*, quieti se dederunt. Nocte autem mediâ, signum cornu datum est. Cumque Cyrus Chrystantae dixisset, illum in itinere mansurum ante exercitum, secum sumptis qui circa eum erant ministris, egrediebatur: et paulò post aderat Chrystantas, thoracatos ducens. Huic itaque Cyrus datis ducibus itineris, sensim ut procederet, praecepit,

δεσπόται, Ἰτω τις ἐφ' ὕδωρ, Ξύλα τις
 χισάτω· οὕτω γὰρ προστατιομένων, εἰς
 ἀλλήλους τε ὄρᾱν ἅπαντες ἐδόκουν αὐτῶ,
 καὶ ἔδεις περαίνειν τὸ προσταχθέν· καὶ πάν-
 τες ἐν αἰτία εἶναι, καὶ ἔδεις τῇ αἰτία ἔτε
 αἰχύνεσθαι, ἔτε φοβεῖσθαι ὁμως, διὰ τὸ
 σὺν πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν· διὰ ταῦτα δὴ
 αὐτὸς πάντας ὠνόμαζεν, ὁπότε προστάτ-
 τοι. Καὶ ὁ Κῦρος μὲν δὴ ἔτω περὶ τῶτων
 ἐγίγνωσκεν·

Οἱ δὲ στρατιῶται τότε μὲν δειπνή-
 σαντες, καὶ φύλακας καλᾶσησάμενοι, καὶ συ-
 σκευσάμενοι πάντα ἃ ἔδει, ἐκοιμήθησαν.
 Ἦνίκα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτῶν, ἐσήμαινε τῶ
 κέραλι. Κῦρος δ' εἰπὼν τῶ Χρυσάνῳ ὅτι
 ἐπὶ τῇ ὁδῷ ἐπιμένοι δὴ ἐν τῶ πρόῳ τῶ
 στρατεύματος, ἐξήει λαβὼν τὴν ἀμφ' αὐτὸν
 ὑπηρέτας· βραχεῖ δὲ χρόνῳ ὕστερον παρῆν
 Χρυσάντας ἄγων τὴν θωρακοφόρος. Τῶ-
 τω μὲν ἦν ὁ Κῦρος δὲς ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ,
 πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως, ἕως ἀγγε-

94 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄

λος ἔλθοι, ὅτι ἐν ὁδῷ πάντες εἴησαν· αὐτὸς δὲ ἐξηκὼς ἐν τῷ αὐτῷ τὸν μὲν προσ-
 ἰόντα προὔπέμπετο ἐν τάξει, ἐπὶ δὲ τὸν
 ὑπερίζοντα ἔπεμπε καλῶν. Ἐπεὶ δὲ
 πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν, πρὸς μὲν Χρυσάν-
 ταν ἱππέας ἔπεμψεν, ἐροῦντας ὅτι, Ἐν
 ὁδῷ ἤδη πάντες ἄγε δὴ ἔνθα ἴδωμεν. Αὐ-
 τὸς δὲ παρελαύνων τὸν ἵππον εἰς τὸ
 πρόσθεν, ἡσυχος κατεθεᾶτο τὰς τάξεις·
 καὶ οὓς μὲν ἴδοι εὐτάκτως καὶ σιωπῇ ἰόντας,
 προσελαύνων αὐτοῖς, οἵτινες εἶεν ἡρώτα,
 καὶ ἐπεὶ πύθοιτο, ἐπῆναι· εἰ δὲ τινες θορυ-
 βημένους αἰδοίτο, τὸ αἴτιον τέττου σκο-
 πῶν, καίλασθεννύναι τὴν ταραχὴν ἐπει-
 ρᾶτο.

“Ἐν μόνον παραλέλειπτο τῆς ἐν νυκτὶ
 ἐπιμελείας αὐτῷ, ὅτι πρὸ παντὸς τῷ
 στρατοπέδῳ πεζῶς εὐζῶνους καὶ πολλὰς προ-
 ἔπεμπεν, ἐφορωμένους ὑπὸ Χρυσάντα, καὶ
 ἐφορῶντας αὐτὸν, ὡς ὠτακυσθεῖντες, καὶ εἴ-
 πως ἄλλως δύναντο αἰδοῦναι τί, ση-

donec nuntius adesset, in viâ omnes esse: ipse autem eodem in loco consistens, quemlibet advenientem ordine progredi jubebat, cunctantem verò missis nuntiis arcessebat. Cumque omnes essent in itinere, ad Chryfantam misit equites, qui dicerent, Omnes jam in viâ sunt; quare celerius ducito. Ipse profectus equo ad partem anteriorem, tacitus ordines inspectabat; et quos compositè et cum silentio videbat incedere, ad eos adequitans, quinam essent interrogabat; et cum cognovisset, *eos* collaudabat: sin quosdam tumultuari animadverteret, compertâ causâ, motum sedare nitebatur.

Unum modò curae ejus nocturnae *exemplum* exponendum restat, quod ante copias universas pedites *quosdam* expeditos *eosque* non multos praemisit, qui conspicerentur à Chryfantâ, et eum conspicerent, ut auribus captando, et alio quodam modo si persentiscere aliquid possent, Chryfantae significarent, quidquid

opportunum esse videretur: *suus* autem et his erat praefectus, hos qui instruebat; et si quid esset narratu dignum, significabat; sin autem, indicando minimè molestus erat. Et *hâc* quidem nocte iter hoc modo fecerunt: cùm verò illuxisset, quosdam Cadusiorum equites, proptereà quòd eorum pedites ultimi pergerent, apud eosdem reliquit, nè ab equitibus hi nudi progredierentur: reliquos in anteriorem partem provehi iussit, quod et hostes in eâ essent parte: ut si quid uspiam ei se opposeret, cum instructo suo robore dimicaret: sive aliqui conspecti essent, qui fugerent, ut quàm expeditissimè persequeretur. Erant etiam apud eum semper instructi, si persequendum esset, qui persequi deberent, et qui apud eum manere: universos autem ordines dissolvi nunquam patiebatur. Hoc modo Cyrus exercitum ducebat: neque tamen ipse uno tantùm loco utebatur, sed aliàs alibi circumvectus inspectabat, ac si

μαίνοιεν τῷ Χρυσάντῳ ὅ,τι καιρὸς δοκοίη
εἶναι· ἄρχων δὲ καὶ ἐπὶ τέτοις ἦν, ὃς καὶ
τέτρε ἐκόσμει· καὶ τὸ ἄξιον μὲν λόγῳ ἐσή-
μαινε, τὸ δὲ μὴ, ἔκ ἡνώχλει λέγων.
Τὴν μὲν δὴ νύκτα ἔτως ἐπορεύοντο· ἐπεὶ
δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τρε μὲν τῶν Καδυσίων
ἰππέας, ὅτι αὐτῶν καὶ οἱ πεζοὶ ἔχατοι
ἐπορεύοντο, παρὰ τέτοις κατέλιπεν, ὥς
μηδ' ἔτοι φιλοὶ ἰππέων ἴοιεν· τρε δ' ἄλλες
εἰς τὸ πρόῳθεν παρελαύνειν ἐκέλευσεν,
ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόῳθεν ἦσαν· ὅ-
πως εἴ τι που ἐναντίον αὐτῷ ὑπαντῶη,
ὑφ' αὐτῷ ἔχων ἐν τάξει τὴν ἰχὺν μά-
χοιτο· εἴτε τι που φεῦγον ὀφθείη, ὅπως
ἔξ ἐτοιμοτάτε διώκοι. Ἦσαν δὲ αὐτῷ
αἰεὶ τεταγμένοι, εἰ δέοι διωγμῷ, ἔς τε
διώκειν δέοι, καὶ ἔς παρ' ἑαυτῷ μένειν· πα-
σαν δὲ τὴν τάξιν λυθῆναι ἐδέποτε εἶα.
Κῦρος μὲν δὴ οὕτως ἦγε τὸ στρατεύμα· οὐ
μέντοι αὐτός γε μιᾷ χώρᾳ ἐχρήτο, ἀλλ'
ἄλλοτε ἀλλαχῇ περιελαύνων ἐφεώρα τε

98 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

καὶ ἐπεμελεῖτο εἴ τε δέοντο. Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον ὕτως ἐπορεύοντο.

Ἐκ δὲ τῆς Γαδάτα ἱππικῆς τῶν δυνατῶν τις ἀνδρῶν, ἐπεὶ ἑώρα αὐτὸν ἀφεςηκότα ἀπὸ τῆς Ασσυρίας, ἐνόμισεν, εἴ τι οὗτος πάθοι, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τῆς Ασσυρίας πάντα τὰ Γαδάτα· οὕτω δὴ πέμπει τινα τῶν ἑαυτῆς πιστῶν πρὸς τὸν Ασσύριον, καὶ κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτα χώρα τὸ Ασσύριον στρατεύμα, λέγειν τῷ Ασσυρίῳ ὅτι, εἰ βῆλοιο ἐνεδρεῦσαι, λάβοι ἂν τὸν Γαδάταν καὶ τὰς σὺν αὐτῷ. Δηλὸν δὲ ἐνετέλεστο ὅσῃν τε εἶχε δύναμιν ὁ Γαδάτας, καὶ ὅτι Κῦρος ὁ συνέϊπετο αὐτῷ· καὶ τὴν ὁδὸν ἣ μέλλει προσιέναι ἐδήλωσε. Προσεπέσειλε δὲ καὶ τοῖς αὐτῆς οἰκέταις, ὥς πεισεύωτο μᾶλλον, καὶ τὰ τεῖχος, ὅς ἐτύγχανεν αὐτὸς ἔχωκε ἐν τῇ Γαδάτα χώρᾳ, παραδόναι τῷ Ασσυρίῳ, καὶ τὰ ἐνόντα· ἥκειν δὲ καὶ αὐτὸς ἔφη, εἰ μὲν δύναται, αὐ-

quo *suis* esset opus, *id* curabat. Atque ità quidem exercitus Cyri pèrgebat.

In equitatu verò Gadatae quidam ex potentibus viris, cùm eum ab Assyrio defecisse videbat, arbitrabatur se, si quid illi accidisset, omnia quae possideret Gadatas ab Assyrio impetraturum; itaque quendam de iis qui sibi fidi erant ad Assyrium mittit, et eunti mandat, ut, si jam in agro Gadatae Assyriorum copias offenderet, diceret Assyrio, posse ab eo et Gadatam et qui essent cum illo capi, si *quidem* insidias *illi* tendere vellet. Praeterea indicare iussit, quem copiarum numerum Gadatas duceret, quodque Cyrus eum non comitaretur; viam quoque qua accessurus esset indicavit. Dedit etiam famulis suis mandata, quo fidei plus haberetur ei, ut castellum, quod in agro Gadatae possidebat, Assyrio cum universis in eo rebus traderent: se venturum quoque aiebat, occiso Gadatâ, si quidem

posset; sin autem, velle se tamen deinceps cum Assyrio facere. Is verò cui datum hoc erat negotii, cùm equitando quàm fieri poterat celerrimè ad Assyrium pervenisset, et cujus rei causâ veniret, exposuisset; auditâ re, castellum ille mox occupat, et cum magno equitum numero et *multis* curribus in vicis *illic* frequentibus insidias locavit. Gadatas, cùm propè ab his vicis abesset, exploratum quosdam praemittit. Assyrius, ut exploratores advenire animadvertit, currus duos tresve, cum paucis equitibus, prodire et fugere jubet, quasi qui et territi et numero pauci essent. Haec cùm exploratores viderent, et ipsi persequabantur, et Gadatae signum dederunt. Is deceptus totis viribus insequitur. Assyrii cùm Gadatam capi jam posse putarent, statim ex insidiis surgunt. His Gadatae milites conspectis, ut par erat, fugiunt: illi contra quemadmodùm fieri so-

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 101

τοκτείνας Γαδάταν, εἰ δὲ μὴ, ὥς σὺν τῷ
 Ασυρίῳ τολοιπὸν ἐσόμενος. Ἐπεὶ δὲ ὁ
 ἐπὶ ταῦτα ταχθεὶς ἐλαύνων ὥς δυνατὸν
 ἰν τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ασύρι-
 ον, καὶ ἐδήλωσεν ἐφ' ᾧ ἦκοι ἀκέσας ἐκεί-
 νος τό, τε χωρίον εὐθὺς καταλαμβάνει, καὶ
 πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ ἄρματα ἐνήδρευεν
 ἐν κώμαις ἀθρόαις. Ὁ δὲ Γαδάτας ὥς
 γγὺς ἦν τῶν τῶν κωμῶν, πέμπει τι-
 ας προερευνησομένους. Ὁ δὲ Ασύριος ὥς
 ἔγνω προσιόντας τὰς διερευνησόντας, φεύ-
 γειν κελεύει ἄρματα ἑξανασάντα δύο καὶ
 ἑπτὰ καὶ ἵππους ὀλίγους, ὥς δὴ φοβηθέντας
 καὶ ὀλίγους ὄντας. Οἱ δὲ διερευνηταὶ ὥς
 ἶδον ταῦτα, αὐτοὶ τε ἐδίωκον, καὶ τῷ
 Γαδάτᾳ κατέσειον. Καὶ ὅς ἐξαπαληθεὶς
 ἰώκει ἀνὰ κράτος, Οἱ δὲ Ασύριοι, ὥς
 δόκει ἀλώσιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, εὐθέως
 ἐνίστανται ἐκ τῆς ἐνέδρας. Καὶ οἱ μὲν
 ἐμφὶ Γαδάταν ἰδόντες, ὥσπερ εἰκὸς, ἐ-
 γευγον· οἱ δὲ αὖ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐδίωκον.

102 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

Καὶ ἐν τέτῳ ὁ ἐπιβουλεύων τῷ Γαδάτῃ
παίει αὐτὸν, καὶ καιρίας μὲν πληγῆς ἀ-
μαρτάνει, τύπῃ δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ὦμον
καὶ τιτρώσκει. Πωήσας δὲ τῷτο, ἐξανί-
σταται, ὡς σὺν τῷς δώδεκσι γένοιτο· ἐπε-
δὲ ἐγνώσθη ὅς ἦν, ὁμοῦ δὴ σὺν Ασυρίο
προθύμως ἐκτείνων τὸν ἵππον, σὺν τῇ
Βασιλεῖ ἐδίωκεν. Ἐνταῦθα δὴ ἡλίσκοντο
μὲν δηλονότι οἱ βραδυτάτους ἵππους ἔχοι-
τες ὑπὸ τῶν ταχίστων· ἦσαν δὲ μάλα
πάντες πιεζόμενοι, διὰ τὸ καλατείρῃ χθι-
νὸς ὑπὸ τῆς πορείας, οἱ τῷ Γαδάτῃ ἵππῳ
καθορῶσι δὲ τὸν Κῦρον προσιόντα σὺν τῇ
στρατεύματι· δοκεῖν δὲ χρὴ ἀσμένως κα-
κῶς, ὥσπερ εἰς λιμένα ἐκ χειμῶν
προσφέρεσθαι αὐτὸς. Ὁ δὲ Κῦρος τὸ μ-
πρῶτον ἐθαύμασεν, ὡς δ' ἐγνώ το πρᾶ-
μα, ἔς τε μὲν πάντες ἀντίοι ἤλαυνον, ο-
τίος καὶ αὐτὸς ἦγεν ἐν τάξει τὴν στρα-
τὴν, ὡς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι τὸ ὄν, ἐτράπ-
σαν εἰς φυγὴν, ἔνταῦθα δὴ ὁ Κῦρος εἰ-

let, insequerantur. Atque hinc Gadatae
 is qui struxerat insidias eum ferit, et à
 vulnere quidem letali aberrat; sed isto *ta-*
men humero, vulnus ei inflixit. Hoc cum
 patrasset, discedit, ut persequentibus se
 conjungeret: agnitus autem quis esset, a-
 lacriter unà cum Assyriis equo concitato,
 regem in persequendo juvat. Atque hinc
 quidem illi scilicet quibus erant equi tar-
 diffimi ab iis capiebantur, qui velocissi-
 mos haberent: cumque jam equites Ga-
 datae omnes valdè premerentur, quòd i-
 tinere confecti essent, Cyrum cum exer-
 citu advenientem conspiciunt: credique
 adeò par est eos *tunc* tanquam in portum
 ex tempestate cum gaudio voluptateque
 adpulisse. Cyro primùm res admirationi
 erat, verùm ubi quid ageretur animad-
 vertit, quamdiu quidem omnes adversi
 ferebantur, et ipsi copias instructas in e-
 os ducebat: cum autem hostes eo, quod
 erat, cognito, in fugam versi sunt, ibi
 tum Cyrus illos, quibus hoc negotii de-

derat, persequi iussit, et ipse cum caeteris subsequebatur, prout expedire putabatur. Ibi verò et currus capti sunt, de quorum nonnullis aurigae delabebantur, partim dum converterentur, partim aliis modis; aliqui etiam in potestatem ab equitibus intercepti venêre. Interficiunt etiam cùm alios multos, tùm illum ipsum qui Gadatam vulnerârat. Pedites verò Assyrii, qui tunc fortè Gadatae castellum obsidebant, partim in illam munitionem, quae à Gadatâ defecerat, fugâ se recipiunt; partim, antevertendo in magnam quandam Assyrii *regis urbem se conferunt*; in quam et ipse cum curribus et equis confugerat.

His rebus confectis, Cyrus in regionem Gadatae recedit; et cùm eos quos oportuit captivis operam dare iussisset, confestim pergit Gadatae visendi causâ, *cognoscendique* quo pacto se *is* ex vulnere haberet. Illi autem pergenti Gadatas ob-

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 105

λευσε διώκειν τὰς πρὸς τῷτο τείαγμένους,
 αὐτὸς δὲ εἶπετο σὺν τοῖς ἄλλοις ὡς ὤτετο
 συμφέρειν. Ἐνθα δὴ καὶ ἄρματα ἠλίσκειο,
 ἔνια μὲν καὶ ἐκπιπλόντων τῶν ἡνιόχων,
 τῶν μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν δὲ καὶ ἄλ-
 λως· ἔνια δὲ καὶ περιτεμνόμενα ὑπὸ τῶν
 ἱππέων ἠλίσκετο. Καὶ ἀποκτείνουσιν
 ἄλλους τε πολλὰς καὶ τὸν παῖσαντα τὸν
 Γαδάταν. Τῶν μέντοι πεζῶν Ἀσυρίων,
 οἳ ἔτυχον τὸ Γαδάτα χωρίον πολιορκῶν-
 τες, οἳ μὲν εἰς τὸ τεῖχος κατέφυγον τὸ
 ἀπὸ Γαδάτα ἀποσαν, οἳ δὲ, φθάσαντες
 εἰς πόλιν τινὰ τῆ Ἀσυρίας μεγάλην· ἐν-
 θα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἄρμασι καὶ τοῖς ἱπ-
 ποῖς κατέφευγεν ὁ Ἀσύριος.

Κῦρος μὲν δὴ διαπραξάμενος ταῦτα
 ἐπαναχωρεῖ εἰς τὴν Γαδάτα χώραν· καὶ
 προστάξας οἷς ἔδει ἀμφὶ τὰ αἰχμάλωτα
 ἔχειν, εὐθύς ἐπορεύετο ὡς ἐπισκέψαιτο
 τὸν Γαδάταν ὅπως ἔχει ἐκ τῆ τραύμα-
 τος. Πορευομένῳ δ' αὐτῷ ἤδη ὁ Γαδά-

106 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

τας ἐπιδεδεμένους τὸ τραῦμα ἀπήντα.
 Ἰδὼν δὲ ὁ Κῦρος αὐτὸν ἤσθη τε καὶ εἶπεν,
 Εγὼ πρὸς σέ ἦϊα ἐπισκεψόμενος πῶς ἔ-
 χεις. Εγὼ δὲ, εἶπεν ὁ Γαδάτας, ναὶ
 μὰ τῆς θεᾶς, σέ ἐπαναθεασόμενος ἦϊα ὁ-
 ποῖός τις ποτὲ φαίνη ἰδεῖν, ὁ τοιαύτην
 ψυχὴν ἔχων· ὅστις ἔτ' οἶδ' ἐγὼ ὅ,τι νῦν
 μὲ δεόμενος, οὔτε μὴν ὑποχόμενός γέ μοι
 ταῦτα πράξειν, ἔτε μὴν εὖ πεπονθὼς
 ὑπ' ἐμῷ (εἰς γε τὸ ἴδιον) ἔδ' ὅτιῃν, ἀλλ'
 ὅτι τῆς φίλης σοι ἔδοξά τι ὀνήσαι, οὔτως
 ἔμοι προθύμως ἐβοήθησας, ὥς νῦν τὸ μὲν
 ἐπ' ἐμοὶ οἴχομαι, τὸ δ' ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι.
 Οὐ μὰ τῆς θεᾶς, ὦ Κῦρε, εἰ ἦν οἷος ἔφυν
 ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἐπαιδοποιησάμην, ἔκ οἶδα
 εἰ ἐκτῆσάμην παῖδά ποτ' ἂν τοῖσδε πε-
 ρὶ ἐμέ· ἐπεὶ ἄλλας τε οἶδα παῖδας, καὶ
 τῷτον τὸν νῦν Ασσυρίων βασιλέα, πολὺ
 πλείω ἢδὲ τὸν αὐτῷ πατέρα ἀνιάσαντα
 ἢ σέ νῦν δύναται ἀνιᾶν. Καὶ ὁ Κῦρος
 πρὸς ταῦτα εἶπεν ὧδε, Ω Γαδάτα, ἦ

ligato jam vulnere occurrit. Eum Cyrus ut vidit, gavissus est dixitque, Ad te ibam visurus quâ valeres. Ego verò, inquit Gadatas, iterum te profectò spectatum veni, ut videam quae vultûs tui, tali animo praediti *viri*, species sit; qui cùm ipse nesciam quâ nunc in re mei indigeas, nec mihi sanè haec te facturum promiseris, nec adfectus ulla à me vel tantillo sis beneficio privatim, sed *idedò duntaxat* quòd tibi visus sum amicis aliquid utilitatis adferre, usque adeò alacriter opem tulisti, ut jam me quod attinet, perierim; quod te, salvus sim. Per deos *immortales*, Cyre, etiam si talis essem qualis initio natus sum, liberosque procreassem, haud scio an filium sic erga me adfectum unquam habiturus fuerim: nam et alios *aliorum* filios novi et hunc ipsum Assyriorum modò regem, multò plus doloris *molestiaeque* patri suo adtulisse, quam tibi jam adferre possit. Ad haec Cyrus sic respondit, Multò, Gadata, ma-

jori certè miraculo praetermisso, me jam admiraris. Et quidnam illud est? ait Gادات. Quòd, inquit, tot Persae tibi navârunt operam, tot Medi, tot Hyrcanii; atque *adedò* quotquot adsunt Armenii, Sacae, Cadusii. Et Gادات adjecto voto, Verùm his, ait, ò Jupiter, multa dii bona largiantur, et illi qui auctor est ut et hi tales sint. Ut tamen eos, quos tu, Cyre, laudas, egregiè hospitio excipiamus, accipe haec munera, qualia *quidem* ipse *dare* possum; simulque permulta adduxit, ut et rem sacram facere, qui vellet, posset, et universus exercitus hospitio exciperetur, pro dignitate illarum rerum, quae et praeclarè gestae erant et praeclarè successerânt.

Cadusius autem extremi custos erat agminis, nec hostium persequendorum particeps; qui *tamen* cùm et ipse vellet facinus illustre quoddam edere, neque communicatâ re cum Cyro, neque ad eum delatâ, in regionem Babylonem ver-

πολὺ μείζον παρεῖς θαῦμα, ἐμὲ νῦν θαυμάζεις. Καὶ τί δὴ τῷτ' ἐστίν; ἔφη ὁ Γαδάτας. Ὅτι τοσῷτοι μὲν Περσῶν, ἔφη, ἐσπέδασαν περὶ σέ, τοσῷτοι δὲ Μήδων, τοσῷτοι δὲ Ὑρκανίων· πάντες δὲ οἱ παρόντες Ἀρμενίων καὶ Σακῶν καὶ Καδουσίων. Καὶ ὁ Γαδάτας ἐπεύξατο, Ἀλλ' ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τέτοις πολλὰ ἀγαθὰ δῶιεν οἱ θεοὶ, καὶ πλεῖστα τῷ αἰτίῳ τῷ καὶ τέτῳ τοιότῳ εἶναι. Καὶ ὅπως μέντοι ὅς ἐπαινεῖς, τέτῳ, ὦ Κῦρε, καὶ ξενίσωμεν καλῶς, δέχῃ τὰ ξένια οἷα ἐγὼ δύναμαι· ἅμα δὲ προσῆγε πάμπολλα, ὥστε καὶ θύειν τὸν βεβλόμενον, καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ στρατεύμα ἀξίως τῶν καλῶς πεποιημένων καὶ καλῶς συμβάντων.

Ὁ δὲ Καδύσιος ὠπισθοφυλάκει, καὶ ἔμετέχε τῆς διώξεως· βεβλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι ποιῆσαι, οὔτε ἀνακοινωσάμενος ἔτε εἰπὼν ἔδεν τῷ Κύρῳ, κατέθει τὴν πρὸς Βαβυλῶνα χώραν. Διε-

110 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

σπαρμένοις δὲ τοῖς ἵπποις αὐτῷ ἀπιὼν ὁ
 Ασῦριος ἐκ τῆς ἑαυτῷ πόλεως, ἧ δὴ κα-
 τέφυγε, συντυγχάνει μάλα δὴ συντε-
 ταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτῷ στρατεύμα.
 Ὡς δ' ἔγνω μόνος εἶναι τῆς Καδυσσίας, ἐ-
 πιτίθεται, καὶ τὸν τε ἄρχοντα τῶν Κα-
 δυσίων ἀποκτείνει, καὶ ἄλλας πολλὰς· καὶ
 ἵππους δὲ πολλὰς λαμβάνει τῶν Καδου-
 σίων, καὶ ἡνᾳγοντες λείαν ἐτύγχανον ἀ-
 φαιρεῖται. Καὶ ὁ μὲν Ασῦριος διώξας
 ἄχρῃς ἧ ἀσφαλὲς ὤρετο εἶναι, ἀπετρά-
 πετο· οἱ δὲ Καδύσιοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ
 στρατόπεδον ἀμφὶ δαίλην οἱ πρῶτοι. Κύ-
 ρος δὲ ὡς ἤσθετο τὸ γεγονός, ὑπὴντα τε
 τοῖς Καδυσίοις, καὶ ὅντινα ἴδοι τείρωμένον,
 ἀναλαμβάνων, τῷτον μὲν ὡς Γαδάταν
 ἀπέπεμπεν, ὅπως θεραπεύοιτο· τῆς δὲ
 ἄλλης συγκατασχένης, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτή-
 δεα ἔχοιεν συνεπεμελεῖτο, παραλαμβάν-
 ων τῶν ὁμοίων Περσῶν συνεπιμεληθείς·
 (ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις οἱ ἀγαθοὶ συνεπιπο-

CYRI INSTIT. V. 111

sus excurrit. Dispersis verò ipsius equi-
 tibus, *rex* Assyrius cùm ex urbe suâ,
 quò confugerat, proficisceretur, cum in-
 structis egregiè copiis occurrit. Cumque
 solos esse hos Cadusios percepisset, im-
 petum in eos facit, et tum Cadusiorum
 principem interficit, tum multos alios;
 quin et complures Cadusiorum equos
 capit, quamque illi fortè tunc agebant
 praedam, aufert. Et Assyrius quidem
Cadusios eò usque persequutus, quò tu-
 tum esse putabat, reversus est: Cadusii
 verò primi ad castra circa vesperam salvi
 pervenerunt. Cyrus ubi rem, sicuti ge-
 sta fuerat, cognovit, et obviam Cadusiis
 prodiit, et quem vulneratum videret, *e-*
um recipiens, ad Gadatam mittebat, ut
 curaretur; caeteros in eodem taberna-
 culo collocabat, studioseque cum aliis *et*
ipse dabat operam ut eis necessaria sup-
 peterent, adsumtis in partem curationis
hujus nonnullis de Persia qui *ἀπόκριμα* ap-
 pellantur: (nam in hujusmodi rebus *vi-*
ri boni libenter operas suas conjungunt)

112 CYRI INSTIT. V.

ipse verò gravem etiam prae ferebat dolorem; adeò ut coenantibus aliis, cùm jam *coemandi* tempus erat, Cyrus etiam tum cum ministris ac medicis neminem suâ quidem sponte neglectum relinqueret, sed vel ipsemet suis oculis inspiciebat *omnes*, vel, ipse si hoc perficere non posset, palam mitteret qui *eorum* curam gererent. Ac tum quidem ità se quieti dederunt: primâ autem luce cùm per praecones reliquorum quidem duces, Cadusios verò universos convenire jussisset, talia quaedam verba fecit:

“ Humanum est, focii, *nobis* quod accidit. Nam eos, homines qui sint, errare; minimè, meâ quidem sententiâ, mirum est. Verùm par est fructum nos ut aliquem ex eo quod contigit capiamus, *nimirum* uti discamus copias, hostium quae sint copiis imbecilliores, ab exercitu toto nunquam avellendas esse. Neque hoc dico, ait, non debere *aliquem* etiam minori cum agmine illuc unquam profiscisci quò firo-

νεῖν ἐθέλουσι) καὶ ἀνιώμενος μέντοι αὐτὸς ἰσχυρῶς δῆλος ἦν· ὡς καὶ τῶν ἄλλων δειπνόντων, ἡνίκα ἤδη ὥρα ἦν, Κῦρος ἔτι σὺν τοῖς ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς, ὑδένα ἐκὼν ἀτμημέλητον παρέλιπεν, ἀλλ' ἢ αὐτόπλης ἐφεώρα, ἢ, εἰ μὴ αὐτὸς ἐξανύτοι, πέμπων φανερός ἦν τῆς θεραπεύοντας. Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ κηρύξας συνιέναι τῶν μὲν ἄλλων τῆς ἄρχοντας, τῆς δὲ Καδυσσίους πάντας, ἔλεξε τοιαύδε·

“ Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον μὲν
 “ τὸ γεγενημένον πάθος. Τὸ γὰρ ἄμαρ-
 “ τάνειν ἀνθρώπους ὄντας, ὑδὲν, οἶμαι,
 “ θαυμαστόν. Ἀξιοί γε μέντοι ἐσμέν τῷ
 “ γεγενημένῳ τέττε πράγματις ἀπολαῦ-
 “ σαί τι ἀγαθόν, τὸ μαθεῖν μήποτε δια-
 “ σπᾶν ἀπὸ τῷ ὅλῳ δύναμιν ἀσθενεσέραν
 “ τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως. Καὶ
 “ οὐχὶ τῷτ', ἔφη, λέγω, ὡς ὑ' δεῖ ποτε
 “ καὶ ἐλάσσοι ἔτι μορίῳ ἰέναι ὅπου ἂν

114 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

“ δέη, ἢ νῦν ὁ Καδύσιος ᾧχετο· ἀλλ’ ἦν
 “ τις κοινόμενος ὁρμαῖται τῷ ἱκανῷ βοηθῇ-
 “ σαι, ἔστι μὲν ἀπατηθῆναι, ἔστι δὲ τῷ
 “ ὑπομένοντι, ἔξαπατήσαντι τῆς πολε-
 “ μίης, ἄλλοσε τρέψαι ἀπὸ τῶν ἐξελη-
 “ λυθότων· ἔστι δὲ, ἄλλα παρέχοντα
 “ πράγματα τοῖς πολεμίοις, τοῖς φίλοις
 “ ἀσφάλειαν παρέχειν· καὶ ἔτῳ μὲν ἐδλ’
 “ ὁ χωρὶς ὧν ἀπέσαι, ἀλλ’ ἐξαρτήσεαι
 “ τῆς ἰχύος· ὁ δὲ ἀπελθὼν μὴ ἀνακοινω-
 “ σάμενος ὅπῃ ἂν ᾗ, ἐδέν τι διάφορον πά-
 “ ρχει ἢ εἰ μόνος ἐστρατεύετο. Ἀλλ’ ἀντὶ
 “ μὲν τούτου, ἔφη, ἦν θεὸς θέλη, ἀμυνέ-
 “ μεθα τῆς πολεμίας οὐκ εἰς μακράν.
 “ Ἀλλ’ ἐπειδὰν τάχιστα ἀριστήσῃς, ἄζω
 “ ὑμᾶς ἐγὼ ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐγένετο· καὶ
 “ ἅμα μὲν θάψομεν τῆς τελευτήσαντας,
 “ ἅμα δὲ δείξομεν τοῖς πολεμίοις, ἔνθα
 “ κρατῆσαι νομίζουσιν, ἐνταῦθα ἄλλους
 “ αὐτῶν κρείττους, ἦν θεὸς θέλη· καὶ ὅπως
 “ γε μηδὲ τὸ χωρίον ἡδέως ὀρώσιν, ἔνθα

“ pus, quàm illud fuerit, cum quo Ca-
 “ dufius modò exiit: sed fi quis re cum
 “ illo communicatâ, qui fatîs virium ad o-
 “ pem ferendam habeat, egreditur, fieri
 “ quidem poffe ut decipiatur; at *illud e-*
 “ *tiam* fieri poffe, ut is qui remanet, ho-
 “ ftes fallendo ab iis, qui egreffi funt, a-
 “ vertat: quin et alia hoftibus negotia
 “ faceffendo, amicos in tuto collocare
 “ poteft: atque ità *fiet, ut* nè quidem is,
 “ qui feorfum fuerit à *caeteris*, abfit;
 “ sed ab *exercitûs* robore pendeat: qui
 “ verò difcefferit, neque *cum aliquo* com-
 “ municaverit quò iturus fit, illi nihil di-
 “ verfi accidit, quàm fi folus expeditio-
 “ nem fufceperit. At enim pro *facinore*
 “ hoc, volente deo, hoftes brevi ulcifce-
 “ mur. Sed cùm primùm pransi fueritis,
 “ eò vos ego ducam ubi res eft gefta; fi-
 “ mulque mortuos fepeliemus, fimul ho-
 “ ftibus, fi deus volet, oftendemus, illic
 “ alios ipsis eſſe potiores, ubi ſe ſuperi-
 “ ores evaſiſſe cenſent: atque etiam *effici-*
 “ *emus*, ut nè locum quidem illum liben-

116 CYRI INSTIT. V.

“ ter intueantur, nostros ubi socios in-
 “ teremerunt: sin adversi non prodie-
 “ rint, incendemus eorum vicos, agrum-
 “ que populabimur; nè laetitiam ex con-
 “ spectu eorum, quae in nos patrârunt,
 “ capiant; sed intuentes mala propria
 “ moerore adficientur. Itaque vos, in-
 “ quit, alii pransum ite: vos autem, Ca-
 “ dufii, primùm hinc digressi, mox ve-
 “ stro vobis aliquem ipsis in principem
 “ eligite, qui cum diis ac nobis vestri
 “ curam gerat, ubicunque opus fuerit:
 “ *hunc* ubi delegeritis ac pransi fueritis,
 “ delectum ad me mittite.” Atque haec
 illi fecerunt: Cyrus autem postquam co-
 pias eduxisset, suumque illi, qui à Ca-
 dufiis fuerat delectus, in acie locum tri-
 buisset, iussit *eum* propter se *suorum* aci-
 em ducere, Quò illorum, inquit, si qui-
 dem poterimus, rursus excitemus ani-
 mos. Atque ità *quidem* proficiscebantur:
 cumque *ad locum* pervenissent et Cadu-
 fios seplebant, et agrum populabantur.
 His rebus confectis, commeatum ex ho-

“ κατέκαινον ἡμῶν τὰς συμμάχους· ἦν δὲ
 “ μὴ ἀντεπέξίωσι, καύσωμεν αὐτῶν τὰς
 “ κώμας, καὶ δηώσωμεν τὴν χώραν· ἵνα
 “ μὴ ἂ ἡμᾶς ἐποίησαν ὀργῶντες εὐφραί-
 “ νωνται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ θεώ-
 “ μενοι ἀνιῶνται. Οἱ μὲν ἔν ἄλλοι, ἔφη,
 “ ἀριστᾶτε ἰόντες· ὑμεῖς δὲ, ὦ Καδυσίοι,
 “ πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα ὑμῶν
 “ αὐτῶν ἔλεοθε ἥπερ ὑμῖν νόμος, ὅστις
 “ ὑμῶν ἐπιμελήσεται σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν
 “ ἡμῖν, ἦν τι προσδέηθε· ἐπειδὰν δὲ ἔ-
 “ ληοθε καὶ ἀριστήσητε, πέμψατε πρὸς
 “ ἐμὲ τὸν αἰρεθέντα.” Οἱ μὲν δὴ ταῦτα
 “ ἐπραξαν· ὁ δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ ἐξήγαγε τὸ
 “ στρατεύμα, καὶ κατέστησεν εἰς τάξιν, τὸν
 “ ἡρημένον ὑπὸ τῶν Καδουσίων, ἐκέλευσε
 “ πλησίον αὐτῷ ἄγειν τὴν τάξιν, “Ὅπως,
 “ ἔφη, ἦν δυνώμεθα, ἀναθαρρύνωμεν τὰς ἄν-
 “ δρας. Οὕτω δὲ ἐπορεύοντο· καὶ ἐλθόντες
 “ ἔθαπλον μὲν τὰς Καδυσίους, ἐδήουν δὲ τὴν
 “ χώραν. Ποίησαντες δὲ ταῦτα, ἀπῆλθον

118 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῆς πολεμίας ἔχοντες
 πάλιν εἰς τὴν Γαδάτα.

Εννοήσας δ' ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεςη-
 κότες, ὄντες πλησίον Βαβυλῶνος, κακῶς
 πείσονται, ἂν μὴ αὐτὸς αἰεὶ παρῇ, ὅπως
 ὅσους τε τῶν πολεμίων ἀφήνῃ, καὶ τέτους
 ἐκέλευε λέγειν τῷ Ασυρίῳ, καὶ αὐτὸς
 κήρυκα ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν λέγοντα
 ταῦτα, ὅτι ἔτοιμος εἶη ἑᾶν τὲς ἐργαζο-
 μένους τὴν γῆν, καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ καὶ ἐκεῖ-
 νος βέλοιοτο ἑᾶν ἐργάζεσθαι τὲς τῶν πρὸς
 αὐτὸν ἀφεςηκότων ἐργάτας. Καίτοι, ἔ-
 φη, σὺ μὲν, ἦν καὶ δύνη κωλύειν, ὀλίγους
 τινὰς κωλύσεις· (ὀλίγη γάρ ἐστι γῆ ἢ τῶν
 πρὸς ἐμὲ ἀφεςηκότων) ἐγὼ δὲ πολλὴν ἂν
 σοι γῆν ἐώην ἐνεργὸν εἶναι. Εἰς δὲ τὴν
 τῆ καρποῦ κομιδὴν, ἦν μὲν πόλεμος ἦ, ὁ
 κρατῶν μὲν, οἶμαι, κομίσεται· ἦν δὲ εἰ-
 ρήνη γένηται, δηλονότι σὺ, ἔφη. Ἦν μὲν-
 τοι τίς ἢ τῶν ἐμῶν ὅπλα ἀνταίρηταί σοι,
 ἢ τῶν σῶν ἐμοί, τέττας, ἔφη, ὡς ἂν δυνώ-

stico secum ferentes, in *regionem* Gada-
tae reversi sunt.

Cùm autem ad animum *Cyro* accidisset, futurum, ut qui ad se defecerant, quòd prope Babylonem essent, miserè adfligerentur, nisi praesens ipse semper adesset; idcirco tum eos, quotquot ex hostibus dimittebat, Assyrio dicere jussit, tum ipse caduceatorem misit qui ad eum haec deferret: se *nempe* paratum agricolis parcere, nullâque *hos* adficere injuriâ, si *quidem* et ille eorum, qui ad se defecissent, agricolis, suas ut operas facerent, permittere vellet. Ac tu quidem, ait, etiamsi prohibere possis, non nisi paucos prohibebis: (nam eorum, qui ad me defecerunt, exiguus est ager) ego verò permetterem, amplam tibi regionem cultam esse. Quod autem ad fructus colligendos adtinet, si quidem bellum fuerit, is qui potentior est, meâ sententiâ, *hos* colliget: sin pacem *inter nos* fecerimus, tu scilicet *colliges*, ait. Si quis verò vel meorum adversus te arma sumpserit, vel tuorum adversus me, ab his, in-

120 CYRI INSTIT. V.

quit, pro virili poenas uterque reposcimus. His cum mandatis caduceatorem dimisit. Assyrii verò, cùm haec audissent, omni studio à rege contendebant, ut in his *Cyro* accederet, ac quàm minimum belli reliquum faceret. Assyrius verò, sive quòd ei gens sua persuaferat, sive quòd ipse sic vellet, haec comprobavit: pactisque *adeò* convenit, ut cum agricolis pax esset, cum armatis bellum. Haec igitur de agricolis perfecit Cyrus: jumentorum quidem pascua amicos suos, si vellent, in ditione suâ collocare jussit; hostium vero praedam agebant undecunque poterant, ut militia sociis jucundior esset. Nam tametsi commeatus pararetur nullus, *tamen* eadem pericula *proposita* erant: at militiam leviolem efficere videbatur alimenta ex hostium regione *quaerendi ratio*.

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 121

μεθα, ἐκάτεροι ἀμυνόμεθα. Ταῦτα ἐπι-
 σείλας τῷ κήρυκι ἀπέπεμπεν. Οἱ δὲ
 Ασύριοι, ἐπεὶ ἤκουσαν ταῦτα, πάντα
 ἐποίουν πείθοντες τὸν βασιλέα συγχωρῆ-
 σαι ταῦτα, καὶ ὅτις μικρότατον τῷ πολέ-
 μῳ λιπεῖν. Καὶ ὁ Ασύριος μέντοι, εἴτε
 ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθεὶς, εἴτε καὶ αὐ-
 τὸς ὕψι βεβληθεὶς, συνήνεσε ταῦτα· καὶ
 ἐγένοντο συνθήκαι, τοῖς μὲν ἐργαζομένοις
 εἰρήνην εἶναι, τοῖς δὲ ὀπλοφόροις πόλε-
 μον. Ταῦτα μὲν δὴ περὶ τῶν ἐργατῶν
 διεπέπρακτο ὁ Κύρος· τὰς μὲντοι νομὰς
 τῶν κτηνῶν τῆς μὲν ἑαυτῷ φίλως ἐκέ-
 λευσε καταθέσθαι, εἰ βέλοιντο, ἐν τῇ
 ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ· τὴν δὲ τῶν πολε-
 μίων λεΐαν ἦγον ὁπόθεν δύναντο, ὅπως
 εἴη ἡ στρατεία ἡδίω τῶις συμμάχοις.
 Οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι, οἱ αὐτοὶ, καὶ ἄνευ τῷ
 λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια· ἡ δὲ ἐκ τῶν
 πολεμίων τροφή κυφοτέραν τὴν στρατείαν
 ἐδόκει παρέχειν.

122 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

Επεὶ δὲ παρεσκευάζετο ὁ Κῦρος ἥδη
ὡς ἀπιὼν, παρῆν ὁ Γαδάτας ἄλλα τε
δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων,
ὡς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους γε πολ-
λὰς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ ἱππέων, οἷς
ἠπισθῆκει διὰ τὴν ἐπιβελήν. Ὡς δ' ἐπλη-
σίασεν, ἔλεξεν ὧδε, Ω Κῦρε, νῦν μὲν σοι
ἐγὼ ἄγω ταῦτα, ἵνα ἐν τῷ παρόντι χρη-
αὐτοῖς ἂν τι δέοι. Νόμιζε δ', ἔφη, καὶ
τᾶλλα πάντα τὰ ἐμὰ, σὰ εἶναι. Οὐ-
τε γάρ ἐστιν, ἔτ' ἔσαι ποτὲ, ὅτῳ ἐγὼ ἀπ'
ἐμοῦ φύντι καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον·
ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν ἐμοὶ τελευτῶντι
πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γένος καὶ ὄνο-
μα. Καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, (ὁμνυμί
σοι τὰς θεάς, οἳ καὶ ὁρῶσι πάντα καὶ ἀκρί-
βειν) ἔτε ἄδικον, ἔτε αἰσχρὸν ἔδεν ἔτ' εἰ-
πὼν οὔτε ποιήσας, ἔπαθον. Καὶ ἅμα
ταῦτα λέγων κατεδάκρυσε τὴν αὐτοῦ
τύχην, καὶ οὐκέτι ἠδυνήθη πλείω εἰ-
πεῖν.

CYRI INSTIT. V. 123

Cùm autem Cyrus se jam ad discessum pararet, aderat Gاداتas cùm alia dona multa variaque adferens adducensque, velut ex amplâ copiosâque domo, tum permultos equos suis equitibus ademptos, quibus *jam* propter *illas* insidias fidem non habebat. Ubi propiùs accessisset, ità loquutus est, Haec ego jam ad te adduco, Cyre, ut iis in praesenti si quid opus sit utaris. Existimes verò, inquit, *velim*, etiam alia, mea quae sunt, esse tua. Quippe nemo est, nec erit unquam, cui ex me nato domum ego meam relicturus sim: sed necesse est, inquit, me moriente, mecum et genus nostrum et nomen extinguì. Atque haec, Cyre, sum perpeffus, ait, (deos juratus testor, qui et vident et audiunt omnia) cùm tamen nihil injustum, nihil turpe, neque dixerim, neque fecerim. Simulque haec dicens, suam cum lacrimis deploravit fortunam, neque loqui plura potuit.

Quibus auditis Cyrus calamitatem ejus miseratus, atque his verbis usus est, Equidem equos, ait, accipio: tuae enim utilitati consulam, hominibus eos dando majori te benevolentia prosequentibus, quam quorum modò erant, uti *quidem* adparet: et Persicum equitatum (id quod jamdudum expetiverim) celeriter explebo ad decem equitum millia; reliquas autem pecunias opesque tecum avectas servato, inquit, donec *tantum* me habere videris, ut remunerando te non sim inferior: quòd si ita abeas ut plura mihi des, quam à me acceperis; nescio profectò, quo pacto *facere* possim, ut pudore non adficiar. Ad ea Gadatas, Equidem haec tibi credo, ait: (nam ingenium tuum video) verum confideres, an *satis* ad haec conservanda sim idoneus. Etenim quamdiu Assyrio amici eramus, paterna sanè possessio pulcherrima esse videbatur: (quippe cùm ab urbe maximâ Babylone prope absit, quaecunque commoda ex urbe amplâ percipi possunt, hisce *omnibus* fruebamur; quaecunque autem

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 125

Καὶ ὁ Κῦρος ἀκέσας, τῷ μὲν πάθους ὥκτειρεν αὐτόν, ἔλεξε δὲ ὧδε, Ἀλλὰ τὸς μὲν ἵππας δέχομαι, ἔφη· σέ τε γὰρ ὠφελήσω, εὐνυστέροις δὲς αὐτὸς, ἢ οἱ νῦν σοι εἶχον, ὥς ἔοικεν· ἐγὼ τε (ὅ δὴ πάλαι ἐπεθύμην) τὸ Περσῶν ἵππικόν θᾶττον ἐκπληρώσω εἰς τὸς μυριάς ἵππέας· τὰ δὲ ἄλλα χρήματα σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔφη, ἔς' ἂν με ἴδῃς ἔχοντα, ὥστε σὺ μὴ ἡτλήσῃαι ἀντιδωρόμενον· εἰ δὲ πλείω μοι δὲς ἀπίοις, ἢ λαμβάνων παρ' ἐμῷ, μὰ τὸς θεοὺς ἐκ οἷδ' ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰχύνεσθαι. Πρὸς ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πιστεύω σοι· (ὁρῶ γάρ σου τὸν τρόπον) φυλάττειν μέντοι ὄρα εἰ ἐπιτήδειός εἰμι. Ἔως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν τῷ Ἀσσυρίῳ, καλλίστη δὴ ἐδόκει εἶναι ἢ τῷ ἐμῷ πατρὸς κτήσις· (τῆς γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος ἐγγὺς οὔσα, ὅσα μὲν ὠφελεῖσθαι ἔστιν ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπελαύομεν· ὅσα δὲ ἐνο-

126 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

χλεῖσθαι, οἴκαδε δεῦρο ἀπίοντες τούτων
 ἐκποδῶν ἡμεῖν) νῦν δ' ἐπεὶ ἐχθροὶ ἐσμεν,
 δῆλον ὅτι ἐπειδὴν σὺ ἀπέλθῃς καὶ αὐτοὶ
 ἐπιβλευσόμεθα, καὶ ὁ οἶκος ὅλος· καὶ οἶμαι,
 λυπηρῶς βιωσόμεθα, ὅλως τὰς ἐχθρὰς καὶ
 πλησίον ἔχοντες, καὶ κρείττες ἡμῶν αὐ-
 τῶν ὀρῶντες. Τάχ' οὖν εἴποις ἂν, καὶ τί
 δὴ ταῦτα οὐκ ἐνεόεον πρὶν ἀποσῆναι;
 Ὅτι, ὦ Κῦρε, ἡ ψυχὴ μὲ, διὰ τὸ ὑβρί-
 σαι καὶ ὀργίζεσθαι, ἐκ τὸ ἀσφαλέστατον
 σκοπῆσα διήγεν, ἀλλ' αἰετῶτο κύεσσα,
 ἄρα ποτε ἔσαι ἀποτίσασθαι τὸν καὶ θεοῖς
 ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὅς διατελεῖ μισῶν
 οὐκ ἦν τις τὶ αὐτὸν ἀδικῇ, ἀλλ' ἦν τινα
 ὑποπλεύση βελτίονα ἑαυτῷ εἶναι. Τοι-
 γαρῖν, οἶμαι, αὐτὸς πονηρὸς ὢν, πᾶσι
 πονηροτέροις ἑαυτῷ συμμάχοις χρήσειαι.
 Ἦν δέ τις ἄρα καὶ βελτίων αὐτῷ φανῇ,
 θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, εὐδέν σε δεήσει τῷ
 ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀρ-
 κέσει τῷτο μηχανώμενος, ὥς ἀνέλῃ τὸν

molestiam *nobis* exhibere poterant, ab his domum huc profecti longè aberamus) nunc cùm inimici simus, manifestum est, ubi tu discefferis, futurum, ut et nobis et toti domui *nostrae* insidiae struantur; atque *adedò*, meâ sententiâ, vitam cum dolore *miseriâque* degemus, qui et omnino vicinos habituri simus hostes, eosque nobis ipsis potentiores conspecturi. Fortassè dixeris, cur ista non cogitârim priùs, quàm deficerem? Quia, Cyre, animus meus propter acceptam injuriam et iram, non quod esset tutissimum considerabat, sed hoc perpetuò parturiebat; ecquando licebit ulcisci hominem et diis et hominibus invisum, qui non desinit odisse, non si quis eum laedat, sed si quem se praestantior suspicetur. Itaque, uti opinor, cùm malus ipse sit, omnes *etiam* se deteriores socios habebit. Quòd si quis *inter hos* eo praestantior visus fuerit, certus esto, Cyre, nequaquam tibi adversus *ejusmodi* virum egregium dimicandum esse, sed illius industria ad hoc machinandum sufficiet, quonam *videlicet* pacto

128 CYRI INSTIT. V.

se praestantiorẽ è medio tollat. Verũm ut mihi molestus sit, *in eo*, quamvis mali *ignavique* sibi adsint focii, facilè superior est, ut opinor, futurus.

Haec cùm Cyrus audisset, visus est ei digna consideratione dicere: atque *adedò* statim, Quid ergò, inquit, Gadata, nonne castella praesidiis muniisti, quò tutò iis uti tibi liceat, cùm ea fueris ingressus; ipse verò *nonne* nobiscum es in expeditione, ut si dii perinde ac modò nobiscum fuerint, hic se metuat, non tu ipsum? Quin tu, tecum habens quidquid tuorum adspectu tibi jucundum sit, aut cujus consuetudine delecteris, mecum proficiscitor. *Nimirum* et tu mihi, ut equidem arbitror, admodum ufui fueris, et esse tibi ego conabor, ut potero. Haec Gadatas cùm audisset, respiravit ac dixit, Num possim res meas citiùs colligere, quàm tu discedas? nam et matrem, ait, mecum abducere volo. Poteris, inquit, profectò citiùs: etenim subsistam, donec

αὐτῷ βελτίονα. Τῷ μέντοι ἐμὲ ἀνιάν,
 καὶ σὺν τοῖς πονηροῖς ῥαδίως, οἶμαι, κρείτ-
 των ἔσαι.

Ἀκῶσαντι τῷ Κύρῳ ταῦτα ἔδοξεν ἄ-
 ξια ἐπιμελείας λέγειν· καὶ εὐθὺς εἶπε, Τί
 ἔν, ἔφη, ὦ Γαδάτα, ἔχι τὰ μὲν τείχη
 φυλακῇ ἐχυρὰ ἐποίησας, ὅπως ἂν σοι
 εἴη ἀσφαλῶς χρῆσθαι, ὁπόταν εἰς αὐτὰ
 ἵης· αὐτὸς δὲ σὺν ἡμῖν στρατεύῃ, ἵνα ἦν οἱ
 θεοὶ ὥσπερ νῦν σὺν ἡμῖν ὦσιν, ἔτός σε φο-
 βῇται, ἀλλὰ μὴ σὺ τῷτον; Ὅ,τι δὲ ἡδύ
 σοι ὁρᾶν τῶν σῶν ἢ ὅτῳ συνῶν χαίροις ἔ-
 χων, σὺν ἐμοὶ πορεύε. Καὶ σύ τ' ἂν ἐ-
 μοί, ὥς γε μοι δοκῶ, πάνυ χρήσιμος εἴης,
 ἐγὼ τέ σοι, ὥς ἂν δύνωμαι, πειράσομαι.
 Ἀκῶσας ταῦτα ὁ Γαδάτας ἀνέπνευσέ τε
 καὶ εἶπεν, Ἀρ' οὖν, ἔφη, δυναίμην ἂν συ-
 σκευασάμενος φθάσαι, πρὶν σε ἐξιέναι;
 βέλομαι γάρ τοι, ἔφη, καὶ τὴν μητέρα ἄ-
 γειν μετ' ἐμαυτῷ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη,
 φθάσεις μέντοι· ἐγὼ γὰρ ἐπιχρήσω ἔς·

130 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

ἂν καλῶς σὺ φῆς ἔχειν. Οὕτω δὴ ὁ Γαδάτας ἀπελθὼν, ἐφύλαξε μὲν τὰ τεῖχῃ σὺν Κύρῳ ἃ ὠχυρώσατο, συνεσκευάσατο δὲ πάντα ὅποσοις ἂν οἴκοις μέγας καλῶς οἰκοῖτο. Ἦγετο δὲ καὶ τῶν ἑαυτῷ τῶν τε πιστῶν, οἷς ἤδετο, καὶ ὧν ἠπίσκει πολλὰς, ἀναγκάσας τὰς μὲν αὐτῶν καὶ γυναικας ἄγειν, τὰς δὲ καὶ ἀδελφάς, ὡς δεδεμένους τέτοις κατέχει αὐτάς. Καὶ τὸν μὲν Γαδάταν ὁ Κύρος ἐν τοῖς περὶ αὐτὸν ἔχων ἦει, καὶ ὁδῶν φρασῆρα καὶ ὑδάτων καὶ χιλῶ καὶ σίτου, ὡς αἰεὶ ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατοπεδεύοιτο.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθεώρα τὴν τῶν Βαβυλωνίων πόλιν, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδός, ἣν ἦει, παρ' αὐτὸ τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν Γωβρύαν καὶ τὸν Γαδάταν, ἠρώτα εἰ ἄλλη ὁδός εἴη, ὥστε μὴ πάνυ πλησίον ἄγειν τῷ τείχῳ. Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Εἰσὶ μὲν, ὦ δέσποτα, καὶ πολλαὶ ὁδοί· ἀλλ' ἐγὼγ', ἔφη, ὥομην καὶ

tibi commodum esse dixeris. Itaque digressus inde Gadas, castellis quae communierat, unà cum Cyro praesidia imposuit, et omnia quibus ampla domus instrui commodè posset, collegit. Praeterea suorum complures secum abducebat, tum fidos, quibus delectabatur, tum quibus diffidebat; quorum alios cogebat secum uxores ducere, alios sorores, ut his *quasi* *vinculis* eos constrictos teneret. Itaque Cyrus cum Gadatâ iisque qui circum se essent, abibat; qui et index ei viarum esset, et aquarum, et pabuli, et frumenti, ut castra semper locis in uberimis haberet.

Cùm verò pergens iter Babyloniorum urbem adspiceret, atque ei via, quâ incedebat, ducere propter ipsa urbis moenia videretur, arcessito Gobryâ Gadatâque, aliane via esset interrogabat, ut tam prope ad moenia *copias* non ducerent. Et Gobryas, Sunt, inquit, domine, permultae quidem viae: sed existimabam equi-

dem te quàm proximè jam ad urbem inter facere velle, quò ipsis commonstrares exercitum tibi nunc et magnum esse et praeclarum: nam cùm etiam tibi minor esset, ad murum ipsum accessisti, et vos illi haud multos numero spectabant: nunc autem tametsi paratus sit *Assyrius* tibi quemadmodùm dixit ipsum ad pugnandum se parare, scio futurum ut, si copias tuas conspexerit, imparata rursus ipsi sua videantur.

Ad haec Cyrus ait, Videris mihi, Gobrya, mirari, quòd id temporis quo multo cum minori exercitu veni, ad ipsa usque moenia duxerim; nunc majoribus copiis instructus *eas* ducere sub muros nolim. Verùm nè mireris, ait; non enim idem est adducere, et praeterducere. Omnes enim sic instructas copias adducunt, uti se quàm optimè pugnatuuros arbitrantur; at qui sapiunt, sic abducunt, ut quàm tutissimè, non quàm celerrimè

βέλεσθαι ἂν σε νῦν ὅτι ἐγγύτατα ἄγειν
τῆς πόλεως, ἵνα καὶ ἐπιδείξης αὐτοῖς τὸ
σφάτευμα, ὅτι σοι ἤδη πολὺ τε ἐς καὶ
καλόν· ἐπεὶ καὶ ὅτε ἔλαττον εἶχες, προς-
ῆλθές τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος, καὶ ἐθεῶντο
ὑμᾶς ὁ πολλὰς ὄντας· νῦν δὲ καὶ εἰ παρε-
σκευασμένος τε ἐστίν, ὥσπερ πρὸς σὲ εἶπεν
ὅτι παρασκευάσοιτο ὡς μαχόμενος, οἶδα
ὅτι ἰδόντι αὐτῷ τὴν σὴν δύναμιν, πάλιν
ἀπαρασκεύαστα τὰ αὐτῷ φανεῖται.

Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε, Δο-
κεῖς μοι, ὦ Γωβρύα, θαυμάζειν ὅτι ἐν ᾧ
μὲν χρόνῳ πολὺ μείονα ἔχων στρατιὰν
ῆλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσήγαγον·
νῦν δὲ πλείω δύναμιν ἔχων ἐκ ἐθέλω ὑπ'
αὐτὰ τὰ τεῖχη ἄγειν. Ἀλλὰ γὰρ μὴ
θαύμαζ, ἔφη· ὁ γὰρ τὸ αὐτό ἐστὶ προς-
άγειν τε καὶ παράγειν. Προσάγουσι μὲν
γὰρ ἅπαντες, ἔτι ταξάμενοι, ὡς ἂν οἴ-
ωνται ἄριστα μάχεσθαι· ἀπάγουσι μὲντοι
οἱ σφύροντες ἢ ἂν ἀσφαλέστατα, ἔχῃ ἢ ἂν

134 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

τάχιστα ἀπέλθοιεν. Παριέναι δὲ ἀνάγκη
ἐστὶν ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἀμάξαις, ἀ-
νειμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπι-
πολύ· ταῦτα δὲ δεῖ πάντα προκεκαλύ-
φθαι τοῖς ὀπλοφόροις, καὶ μηδαμῇ τοῖς πο-
λεμίοις γυμνὰ ὄπλων τὰ σκευοφόρα φαί-
νεσθαι. Ανάγκη οὖν, ἔτω πορευομένων,
ἐπὶ λεπτόν καὶ ἀσθενὲς τὸ μάχιμον τε-
τάχθαι. Εἰ ἔν βέλοιντο ἐκ τῆς τείχους
ἀθρόοι πη προσπεσεῖν, ὅπη προσμίζαιεν,
πολλῶ ἂν ἔρῳμενέσερον συμμιγνύοιεν τῶν
παριόντων. Καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μακρὸν πο-
ρευομένοις μακρὰ καὶ αἰ ἐπιβοήθειαι, τοῖς
δ' ἐκ τῆς τείχους βραχὺ πρὸς τὰς ἐγγυς
καὶ προσδραμεῖν καὶ πάλιν ἀπελθεῖν. Ἦν
δὲ μὴ μείον ἀπέχοντες παρίωμεν, ἢ ἐφ'
ὅσον καὶ νῦν ἐκτεταμένοι πορευόμεθα, τὸ
μὲν πλῆθος κατόψονται ἡμῶν, ὑπὸ δὲ
τῶν παρυφασμένων ὄπλων πᾶς ὄχλος
δεινὸς φαίνεται. Ἦν δ' ἄρα καὶ ἔτως ἰόν-
των ἐπεξιώσῃ πη, ἐκ πολλῆς προορῶντες

abscedant. In praetereundo autem exporrigi plaustra necesse est, et impedimenta quoque caetera multum laxari: atque haec omnia armatis praetentis tegi oportet, nec usquam impedimenta hostibus ab armis nuda conspici. Sic utique procedentibus *copiis*, necesse est aptos pugnae milites juxta debiles et imbecillos collocari. Si ergo velint ex munitione conferti *hostes* in aliquos *praetereuntes* impetum facere, ubicunque *tandem* manus conferent, multò validiores erunt in conflictu, quàm qui praetereunt. Et iis quidem, longo qui procedunt agmine, etiam subsidia non nisi longo ex intervallo mitti possunt; qui verò munitione *se erumpunt*, brevi spatio ad illos qui prope absunt et excurrere possunt, et rursus abscedere. Quòd si intervallo non minori interjecto praeteribimus, quàm quanto nunc extensis ordinibus procedimus, multitudinem *illi* nostram conspicient, et omnis multitudo propter arma adtexta formidabilis adparet. Quòd si nobis hoc modo incedentibus aliquo

136 CYRI INSTIT. V.

loco erumpent, quia multò eos ante prospicimus, imparati minimè deprehendemur. Quin potiùs, viri, inquit, nè quidem adgredientur, cùm ipsis procul à muro recedendum erit, nisi se cum universis copiis *suis* futuros toto exercitu *nostro* superiores existimaverint: nam receptus res est plena formidinis. Haec cùm dixisset, visus est iis qui aderant rectè dicere, et Gobryas, ità uti jusserat, praeibat. Cumque praeteriret urbem exercitus, inter abscedendum *Cyrus* postremum semper agmen firmitus efficiebat.

Postquam autem hoc modo pergens diebus insequentibus ad Assyriorum Medorumque fines pervenit, unde initium expeditionis fecerat, ubi cùm tria essent Assyriorum castella, unum eorum quod erat infirmissimum vi adortus cepit; *religqua* duo castella, Cyro metum incutiente, suadente Gadatâ, perfectum est ut custodes dederent. His rebus confectis, ad Cyaxarem mittit, atque uti ad exercitum

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 137

αὐτὰς ἔκ ἂν ἀπαράσκειοι λαμβανοίμεθα.
 Μᾶλλον δ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἔδ' ἐπιχειρή-
 σαι· ὅπόταν πρόσω δέοι ἀπὸ τῆς τείχεος
 ἀπιέναι, ἢν μὴ τῷ ὄλῳ ὑπολάβωσι τῇ
 παντὸς κρείττεος εἶναι· φοβερόν γάρ ἡ ἀ-
 πεχώρησις. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν, ἔδοξε
 τε ὀρθῶς τοῖς παρῶσι λέγειν, καὶ ὁ Γωβρύ-
 ας ὥσπερ ἐκέλευσεν ἡγήτο. Παραμει-
 βαλένου δὲ τὴν πόλιν τῆς στρατεύματος,
 αἰὲ τὸ ὑπολειπόμενον ἰχυρότερον ποιεῖ-
 μένος ἀπεχώρει.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος ἔτις ἐν ταῖς γι-
 γνομέναις ἡμέραις ἀφικνεῖται πρὸς τὰ
 μεθόρια τῶν Ασυρίων καὶ Μήδων, ὅθεν περ
 ὤρματο, ἐνταῦθα δὴ τρία ὄντα τῶν Ασ-
 συρίων φρέρια, ἐν μὲν αὐτῶν τὸ ἀσθενέ-
 φατον προσβαλὼν βίᾳ ἔλαβε, τῷ δὲ δύο
 οὐκ ἐκείνῳ φοβῶν μὲν Κῦρος, πείθων δὲ Γα-
 ῥίας ἐπεισε παραδοῦναι τὰς φυλάτιον-
 τας. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπραξατο, πέμ-
 πει πρὸς Κναζάρην, καὶ ἐπέστειλεν ἡκεῖν

138 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄

αὐτὸν ἐπὶ τὸ σράτευμα, ὅπως περὶ τε τῶν φρουρίων ὧν εἰλήφεσαν βουλευσάντο ὅ,τι χρήσαντο, καὶ ὅπως θεασάμενος τὸ σράτευμα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο ὅ,τι ἂν δοκοίη ἐκ τῆς πράττειν· ἦν δὲ κελεύη, εἶπὲ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν ὡς ἐκείνον ἴοιμι στρατοπεδευσόμενος. Ὁ μὲν δὴ ἄγγελος ὥχετο ταῦτ' ἀπαγγέλλον·

Ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσεν ἐν τῷ τὸν Γαδάταν τὴν τῷ Ασυρίου σκηνὴν, ἣν Κυαζάρει οἱ Μῆδοι ἐξεῖλον, ταύτην κατασκευάσαι ὡς κάλλιπα τῇ τε ἄλλῃ κατασκευῇ, ἣν εἶχε, καὶ τῷ γυναῖκε εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς, καὶ σὺν αὐταῖς τὰς μεσουργὰς αἵπερ ἐξηρημέραι ἦσαν Κυαζάρει. Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπραττον. Ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν Κυαζάρην, ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκίσας ὁ Κυαζάρης αὐτῷ, ἔγνω βέλτον εἶναι τὸ σράτευμα μένειν ἐν τοῖς μεθοίοις. Καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι, οὓς μετεπέ-

veniret per epistolam petiit, quò et de castellis captis quid esset agendum deliberarent, et quò exercitum *ipse* contemplatus, de caeteris etiam rebus consilium daret quid deinceps agendum arbitraretur: quòd si jusserit, ait, dicito me ad ipsum venturum et *istic* castra locaturum. Atque nuntius, haec qui exponeret, abibat:

Cyrus intereà Gadatae mandat ut tabernaculum Assyrii, quod Cyaxari Medi selegerant, cum adparatu reliquo, quem habebat, instrueret elegantissimè; tum utramque mulierem in conclave tabernaculi muliebri deduceret, et cum his *etiam alteras illas* musicae peritas, quae Cyaxari selectae fuerant. Atque haec illi quidem exsequebantur. Qui verò missus erat ad Cyaxarem, cum mandata exposuisset, his Cyaxari auditis visum est potius, ut *istic* in finibus maneret exercitus. Nam et Persae, quos Cyrus arcessiverat, ade-

140 CYRI INSTIT. V.

rant: qui *quidem* erant numero quadragies mille sagittarii et peltastae. Quamobrem cùm videret hos etiam magnum Medorum agro detrimentum adferre, libentiùs his quoque liberari velle videbatur, quàm ut aliam turbam *in agrum suum* admitteret. Et cùm quidem is, qui è Persiâ copias *hæste* ducebat, Cyaxarem interrogaret, quemadmodùm Cyrus præceperat, an *hoc* ipsi opus esset exercitu, atque is sibi opus esse negaret, eodem die Cyrum ubi propè abesse audierat, ad eum exercitum *secum* ducens abibat.

Cyaxares postridiè cum iis, qui *secum* manserant, equitibus Medis, iter est ingressus: cumque eum Cyrus advenire sensit, sumtis *secum* et Persicis equitibus, qui jam multi erant, et Medis omnibus, et Armeniis et Hyrcaniis, et reliquorum sociorum equis et armis instructissimos, obviam prodiit; atque *adèd* Cyaxari copias spectandas exhibuit. Cyaxares autem, ubi multos et egregios fortisque

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 141

Ψατο ὁ Κῦρος, ἦκον· ἦσαν δὲ μυριάδες
 τέτταρες τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. Ὀρῶν
 ἔν καὶ τέτους πολλὰ σινομένους τὴν Μηδι-
 κήν, τέτων αὖ ἐδόκει ἡδίων ἀπαλλαγῆναι
 μᾶλλον ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. Ὁ
 μὲν δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν, ἐρό-
 μενος τὸν Κυαζάρην, κατὰ τὴν Κύρῳ ἐ-
 πισολήν, εἴ τι δέοιτο τῷ στρατεύματος,
 ἐπεὶ ἔκ ἔφη δεῖσθαι, αὐθημερόν, ἐπεὶ ἡ-
 κασε παρόντα Κῦρον, ὥχετο πρὸς αὐτὸν
 ἄγων τὸ στρατεῦμα.

Ὁ δὲ Κυαζάρης τῇ ὑφεραία ἐπορεύετο
 σὺν τοῖς παραμείνασι Μήδων ἱππεῦσιν·
 ὡς δ' ἦσθετο ὁ Κῦρος προσιόντα αὐτὸν,
 λαβὼν τὰς Πέρσας ἱππέας, πολλὰς ἤδη
 ὄντας, καὶ τὰς Μήδους πάντας καὶ τὰς Αρ-
 μενίους καὶ τὰς Ὑρκανίους, καὶ τῶν ἄλλων
 συμμάχων τὰς εὐιπποτάτας τε καὶ εὐο-
 πλοτάτας, ἀπήντα· καὶ ἐπιδείκνυσι τῷ
 Κυαζάρει τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ Κυαζάρ-
 ρης, ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ Κύρῳ πολ-

142 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

λῆς τε καὶ καλῆς καὶ ἀγαθῆς συνεπομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου ἀξίαν θεραπείαν, ἀτιμόν τι ἔδοξεν αὐτῷ εἶναι, καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν. Ἐπεὶ δὲ καταβὰς ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς ἵππου προσῆλθεν ὡς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμον, ὁ Κυμαζάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τῆς ἵππου, ἀπεσφράφη δέ· καὶ ἐφίλησε μὲν αὐτὸν, δακρύων δὲ φανερός ἦν. Ἐκ τούτου δὲ ὁ Κῦρος τῆς μὲν ἄλλους ἅπαντας ἀποσφάντας ἐκέλευσεν ἀναπαύσασθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τῆς Κυμαζάρης, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς οδοῦ ἔξω ὑπὸ φοίνικας τινάς, τῶν τε Μηδικῶν πύλων ὑποβάλλειν ἐκέλευσεν αὐτῷ, καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθιστάμενος ἤρετο ὧδε·

Εἰπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ θεῖε, τί μοι ὀργίζῃ; καὶ τί χαλεπὸν ὀρῶν ἔττω χαλεπῶς φέρεις; Ἐνλαῦθα δὴ ὁ Κυμαζάρης ἀπεκρίνατο τοιάδε, Ὅτι, ἔφη, ὦ Κῦρε, δοκῶν γε δὴ, ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐ-

viros in Cyri comitatu conspexit, secum verò et exiguam et parvi ducendam famulorum manum; *id* sibi dedecori esse putavit, *adeoque* dolor eum invasit. Cumque Cyrus ex equo descendisset, ac de more osculaturus ipsum accederet, Cyaxares descendit quidem ex equo, sed sese avertit; nec *eum* osculatus est, sed lacrimas palam profudit. Tum verò Cyrus alios quidem omnes secedere iussit et quiescere: ipse dextrâ Cyaxaris prehensâ, de viâ sub palmas quasdam eum abduxit, et stragula *quaedam* ei Medica substerni iussit, *in quae* cùm eum collocâisset et adsedisset *ipse*, sic interrogavit:

Dic mihi, per deos *immortales*, inquit, avuncule, quamobrem mihi irasceris? et quid rei molestae vides, quod usque adeò fers graviter? Hic Cyaxares hujusmodi *quaedam* respondit, Quia cùm, Cyre, existimer inde usque ab omni homi-

144 CYRI INSTIT. V.

num memoriâ tum majoribus *jam* olim
regibus tum patre rege procreatus esse,
atque *etiam* ipse rex habear, me quidem
adeò vilem indignumque in modum ad-
vehi conspicio, te verò meis cum famulis
caeterisque copiis magnum et magnifi-
cum adesse. Atque haec, meâ sententiâ,
vel ab hostibus pati grave est; sed mul-
tò, prò Jupiter, gravius ab illis, à quibus
haec *quenquam* perpeffum esse minimè
decebat. Equidem arbitror esse fatius
decies sub terram condi, quàm adeò vi-
lem me conspici, meosque mei negligen-
tes, me irridentes cernere. Neque enim
hoc, ait, ignoro, non te solum me mayo-
rem esse, sed mihi etiam servos meos,
me potentiores, occurrere, atque ità pa-
ratos esse, ut faciliùs me laedere possint
quàm à me laedi. Atque haec dum pro-
ferret, multò etiam magis eum supera-
bant lacrimae: adeò ut Cyrum etiam ed
pertraheret, ut oculi ejus lacrimis imple-

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 145

φικνεῖται, καὶ τῶν πάλαι προγόνων καὶ πατρὸς βασιλείῳ πεφυκέναι, καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἐμυτὸν μὲν ὄρῳ ἔτῳ ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν τε καὶ μεγαλοπρεπῆ παρόντα. Καὶ ταῦτα χαλεπὸν μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δὲ, ὦ Ζεῦ, χαλεπώτερον ὑφ' ὧν ἤκιστα ἐχρῆν ταῦτα πεπονθέναι. Εγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεκάκισ ἀν κατὰ τῆς γῆς ἡδίον θῦναι, ἢ ὀφθῆναι ἔτῳ ταπεινός, καὶ ἰδεῖν τὸς ἐμὲς ἐμῶ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεγγελῶντας ἐμοί. Οὐ γὰρ ἀγνοῶ τῆς, ἔφη, ὅτι καὶ σὺ μὲν μόνον μείζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δῆλοι ἰχυρότεροι ἐμῶ ὑπαντιάζουσίν μοι, καὶ κατεσκευασμένοι εἰσὶν ὥστε δύνασθαι ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς ἢ παθεῖν ὑπ' ἐμῶ. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἐκρατεῖτο ὑπὸ τῶν δακρύων· ὥστε καὶ τὸν Κύρον ἐπισπάσατο ἐμπλοθῆναι δακρύων τὰ ὁμο-

146 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

ματα. Επιχὼν δὲ μικρὸν ἔλεξε τοιάδε ὁ Κῦρος·

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Κυαζάρη, ἔτε λέγεις ἀληθῶς, ἔτε ὀρθῶς γιγνώσκεις, εἰ οἶε τῇ ἐμῇ παρυσία Μήδης κατεσκευάσθαι ὥστε ἱκανὸς εἶναί σε κακῶς ποιεῖν. Τὸ μέντοι σὲ θυμῷσθαι καὶ φοβεῖσθαι ἔθαιμαζω· εἰ μέντοι γε δικαίως ἢ ἀδίκως αὐτοῖς χαλεπαίνεις, παρήσω τῷτο· (οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκῶν ἐμῷ ἀπολογυμένου ὑπὲρ αὐτῶν) τὸ μέντοι ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, τῷτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἀμάρτημα εἶναι. Ἀνάγκη γάρ, διὰ τὸ πολλὰς μὲν φοβεῖν, πολλὰς ἐχθρὰς ποιεῖσθαι· διὰ δὲ τὸ ἅμα πᾶσι χαλεπαίνειν, πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. ὦν ἔνεκα, εὖ ἰοῦσι, ἐγὼ ἔχι ἀπέπεμπον ἄνευ ἐμαυτῷ τέττας, φοβόμενος μή τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν ὅ, τι πάντας ἡμᾶς λυπήσει. Ταῦτα μὲν ἔν σὺν τοῖς θεοῖς ἐμῷ

ventur. Cùm autem paulùm se cohibuisset, ità Cyrus loquutus est:

Haec verò, Cyaxares, nec verè dicis, nec rectè judicas, si Medos arbitraris, ipse quòd hic adsim, sic instructos esse, ut ad te laedendum satìs virium habeant. Te sanè et irasci et in metu esse non miror: utrùm verò jure an injurià eis succenseas, id *equidem* omittam: (quippe novi te graviter laturum, si me pro eis causam dicere audias) sed enim virum, qui cum imperio sit, subjectis sibi pariter omnibus succensere, magnum *equidem* errorem arbitror. Est enim necesse, multos inimicos fieri, cùm quis terrorem multis incutit; *necesse* etiam, ut concordiam eis omnibus injiciat, cùm quis omnibus succenset. His de causis, me certò scias *velim* hos *ad te* sine me non remisisse, quòd metuerem nè quid ob iracundiam tuam accideret, quod nobis universis dolorem adferret. Itaque deum ope nullum haec tibi me praesen-

150 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

λιστα δῆλον ἔσαι ὅ, τι τε αὐτῶν ἀγαθόν
 ἔστι, καὶ ὅ, τι κακόν. Ἀρξώμεθα δὲ, ἔφη, ἐκ
 τῆσδε τῆς ἀρχῆς, εἰ καὶ σοὶ δοκεῖ ἀρκούντως
 ἔχειν. Σὺ γὰρ δήπου ἐπεὶ ἦσθι πολλὰς
 πολέμιους ἠθροισμένους, καὶ τέττας ἐπὶ σε καὶ
 τὴν σὴν χώραν ὠρμημένους, εὐθύς ἔπεμ-
 πες πρὸς τε τὸ Περσῶν κοινόν, συμμά-
 χους αὐτῶν, καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ, θεόμενος
 πειραῖσθαι αὐτόν με ἐλθεῖν ἡγούμενον, εἴ
 τινες Περσῶν ἴοιεν. Οὐκ ἔγωγ ἐπέειπθην
 τε ταῦτα ὑπὸ σῶ, καὶ παρεγενόμην, ἄν-
 δρας ἄγων σοὶ ὡς ἐδυνάμην πλείους τε καὶ
 ἀρίστους; Ἠλθες γὰρ ἔν, ἔφη. Ἐν τέτῳ
 τοίνυν μοι πρῶτον εἶπὲ, ἔφη, πότερον ἀ-
 δικίαν ἐμοῦ πρὸς σε κατέγνως, ἢ μᾶλλον
 εὐεργεσίαν; Δῆλον, ἔφη ὁ Κυαζάρης,
 ὅτι ἔκ γε τέτῳ εὐεργεσίαν. Τί γὰρ;
 ἔφη, ἐπειδὴ οἱ πολέμιοι ἦλθον, καὶ διαγω-
 νίζεσθαι ἔδει πρὸς αὐτούς, ἐν τέτῳ κατε-
 νόησάς με ἢ πόνον τινὸς ἀποσάντα, ἢ κιν-
 δύνου φεισάμενον; Οὐ μὰ τὸν Δί, ἔφη,

enim maximè perspicuum erit, quid in
 iis boni sit, quid mali. Ordiamur autem
 ab hoc, ait, principio, si et tibi sufficere
 videtur. Tu nimirum cùm animadvertes
 multos coïvisse hostes, et quidem ad-
 versùs te tuamque regionem *domo* pro-
 gressos esse, illicò tum ad Persas publicè
 misisti copias auxiliares petitem, tum ad
 me privatim, rogans ut operam darem
 quò venirem ipse, copiarumque Persica-
 rum, si quae *ad te* irent, ductor essem.
 Annon in his abs te persuasus sum, ad-
 fuique viros ducens numero quàm potui
 maximo, eosdemque praestantissimos?
 Venisti verò, inquit. Ergò, ait, mihi
 primùm dicito, utrùm in hoc injuriam
 adversùm te meam deprehenderis, an
 potiùs beneficium? Manifestum est, in-
 quit Cyaxares, ex his beneficium *me tu-
 um cognovisse*. Quid verò? inquit, ubi
 venerunt hostes, et dimicandum adver-
 sùs eos erat, an tum animadvertisti me
 vel laborem ullum detrectasse, vel peper-
 cisse periculo? Non profectò, ait, non

equidem. Quid? ubi deum ope victoria penes nos stetit, hostesque *jam* cederent, atque ego te rogarem ut communibus eos copiis insequeremur, communi operâ ulcisceremur, communem denique, si quid benè feliciterque eveniret, ex eo fructum caperemus: in his an me accusare possis, quasi proprii emolumenti plus aequo cupidum? Ad haec quidem Cyaxares subticuit: Cyrus autem rursùm ità loquutus est, Quando tibi ad hoc tacere potius libet, quàm respondere, id mihi dicito, adfectumne te sis arbitratus injuriâ quòd, cùm tibi tutum non esse videretur persequi, te quidem ipsum periculi hujus participem fieri non sum passus, sed ut equites mihi quosdam de tuis mitteres, rogavi? num enim id abs te petens injustè fecerim, praesertim qui jam ante me tibi socium belli praebuisssem, hoc abs te, inquit, demonstretur. Ad haec itidem cùm taceret Cyaxares, At si nè ad hoc quidem, inquit, respondere vis, illud de-

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 153

ἔ μὲν δὴ. Τί γάρ; ἐπεὶ νίκης γενομένης
 σὺν ταῖς θεαῖς ἡμετέρας, καὶ ἀναχωρησάν-
 των τῶν πολεμίων, παρεκάλουν σε ἐγὼ
 ὅπως κοινῇ μὲν αὐτὰς διώκοιμεν, κοινῇ δὲ
 τιμωροίμεθα, κοινῇ δὲ, εἴ τι καλὸν κάγα-
 θὸν συμβαίνοι, τῷτο καρποίμεθα· ἐν τέ-
 τοις ἔχεις τινὰ πλεονεξίαν ἐμῷ κατηγο-
 ρῆσαι; Ὁ μὲν δὴ Κυαζάρης πρὸς ταῦτα
 ἐσίγα· ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὧδε,
 Ἀλλ' ἐπεὶ πρὸς τῷτο σιωπᾶν ἡδιόν σοι ἢ
 ἀποκρίνασθαι, τότε γε, ἔφη, εἶπέ, εἴτε
 ἀδικεῖσθαι ἐνόμισας ὅτι, ἐπεὶ σοι ἐδόκει
 ἔκ ἀσφαλὲς εἶναι τὸ διώκειν, σὲ μὲν αὖ-
 τὸν ἔκ ἀφῆκα τέτυτ τῷ κινδύνῳ μετέχειν,
 ἱππέας δὲ τῶν σῶν πέμψαι ἐδεόμην σὺ;
 εἰ γὰρ καὶ τῷτο αὐτῶν ἡδίκουν, ἄλλως τε
 καὶ προπαρεχνηκῶς ἑμαυτὸν σοι σύμμα-
 χον, τῷτ' αὖ παρὰ σὺ, ἔφη, ἐπιδεικνύ-
 ῳ. Ἐπεὶ δ' αὖ καὶ πρὸς ταῦτα ἐσίγα
 ὁ Κυαζάρης, Ἀλλ' εἰ μὴδὲ τῷτ', ἔφη,
 βέλει ἀποκρίνασθαι, σὺ τῷτο τὲν τεῦθεν

154 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

λέγε, εἴτι αὖ ἠδίκην ὅτι σὺ ἀποκριναμένους
 ἐμοὶ ὡς ἔκ ἂν βέλοιο, εὐθυμεμένους ὁρῶν
 Μήδους τέττε παύσας αὐτὲς ἀνάγκάζειν
 κινδυνεύουσι τας ἰέναι, εἴτι αὖ σοι δοκῶ τῷ-
 το χαλεπὸν ποιῆσαι, ὅτι ἀμελήσας τῷ
 ὀργίζεσθαι σοι, ἐπὶ τέτοις πάλιν ἦτην σέ
 ἔῃ ἡδεῖν ἔτε σοὶ μείον ὃν δυνάει μοι ὑδέν, ἔ-
 τε ῥᾶον Μήδοις ἐπιλαχθῆναι ὑδέν· τὸν γὰρ
 βυλόμενον δῆπευ ἔπεσθαι ἦτησά σε δυνάει
 μοι. Οὐκῦν τέττε τυχῶν παρὰ σῷ, ὑδέν
 ἦνυον εἰ μὴ τέττες πείσαιμι. Ἐλθὼν οὖν
 ἔπειθον αὐτὲς, καὶ ἔς ἔπεισα τέττες λαβὼν
 ἐπορευόμην, σὺ ἐπιτρέψαί μοι. Εἰ δὲ τῷ-
 τό γε αἰτίας ἄξιον νομίζεις, οὐδ' ὅ,τι ἂν
 δίδως, ὡς ἔοικε, δέχεσθαι παρὰ σῷ ἀναί-
 τιόν ἐστιν. Οὐκῦν ἐξωρμήσαμεν οὕτως.
 Ἐπεὶ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν πεπραγμένον
 ἔστι φανερόν ἐστιν; ἢ τὸ στρατόπεδον ἡλώχει
 τῶν πολεμίων; ἢ τεθναῖσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ
 σὲ ἐλθόντων; Ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων
 ἐχθρῶν ἢ πολλοὶ μὲν ὅπλων ἐσέρηνται,

CYRI INSTIT. V. 155

Inceps dicito, an injurius fuerim quòd,
 cùm tu mihi responderes nolle te, qui
 Medos hilaritati operam dare videres ab
 hâc revocatos cogere *tunc* ad profectio-
 nem cum periculo conjunctam; an, *in-*
quam, videar molestum aliquid tibi fe-
 cisse, quod irasci tibi noluerim, sed post
 hæc rursùm abs te id petiverim, quo
 sciebam nihil à te mihi dari posse levius,
 nihil Medis imperari facilius: rogabam
 enim ut eos mihi dares, qui sequi vellent.
 Atqui hoc cùm abs te impetrâssem, per-
 feci nihil, extra quàm his *ut me seque-*
rentur persuadendo. Itaque eos accessi,
 persuasi, iisque quibus persuaseram ad-
 sumtis abii, tuo permissu. Quòd si hoc
 meritò culpandum existimas, nè quidem
 culpâ vacat, uti videtur, aliquid abs te
 accipere, quod dederis. Sic igitur pro-
 fecti sumus. At postquam discessimus,
 quid gestum à nobis est, quod *omnibus*
notum non sit? annon hostium castra
 capta sunt? annon plures eorum inter-
 fecti sunt, qui contra te venerant? Quin
 et ex vivis hostibus annon multi spoliati

156 CYRI INSTIT. V.

sunt armis, equis multi. Fortunas verò eorum qui antehac ferebant et agebant res tuas, jam vides amicos tuos tenere et *secum* adferre parim tibi, partim sibi qui tuo *tamen* imperio subiecti sunt. Quod verò omnium maximum est et praeclarissimum, vides ditionem tuam ampliorem fieri, hostium imminui: *vides* hostium castra teneri, ac tua, quae avulsa Syri antea suam in potestatem redegerant, nunc è contrario tibi cessisse: an horum aliquid perniciosum tibi, an aliquid bonum sit, cognoscere *me* velle, equidem haud scio quomodo dixerim; quo minùs tamen audiam, nihil impedit. Quare dic, quae tua de his sententia sit. Et haec quidem cùm dixisset Cyrus, finem fecit: Cyaxares verò haec ad ista respondit,

Nescio, Cyre, quì dici possit, ea quae tu fecisti, mala esse: verùm scire te volo, inquit, haec bona ejusmodi esse, ut quanto plurium speciem habent, tanto

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 157

πολλοὶ δὲ ἵππων· Χρήματα γεμὴν τὰ
 τῶν φερόντων καὶ ἀγόντων τὰ σὰ πρότε-
 ρον νῦν ὄρα's τὰς σὰς φίλας καὶ ἔχοντας καὶ
 ἄγοντας, τὰ μὲν σοί, τὰ δὲ αὐτοῖς ὑπὸ
 τὴν σὴν ἀρχήν. Τὸ δὲ πάντων μέγιστον
 καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώραν αὔξαν-
 μένην ὄρα's, τὴν δὲ τῶν πολεμίων, μειου-
 μένην· καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρέρια
 ἔχόμενα, τὰ δὲ σὰ, τὰ πρότερον εἰς τὴν
 Σύρων ἐπικράτειαν συγκατασπαομένηα,
 νῦν τάναντία σοι προσκεχωρηκότα· τί-
 των δὲ εἴτι κακόν σοι ἢ εἴτι ἀγαθόν, μα-
 θεῖν μὲν ἔγωγε βέβαιομαι ἐκ οἷοι' ὅπως ἂν
 εἴποιμι· ἀκῶσαι μέντοι, ἔφη, ὕδὲν κωλύει.
 Ἀλλὰ λέγε ὅ,τι γιγνώσκεις περὶ αὐτῶν.
 Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἔτι πρὶν εἰπὼν ἐπαύσατο·
 ὁ δὲ Κριαζάρης ἔλεξε πρὸς ταῦτα τάδε,

Ἀλλ' ὦ Κῦρε, ὡς μὲν ταῦτα ἃ σὺ
 πεποίηκας κακά ἐσιν, ἐκ οἷδα ὅπως χρὴ
 λέγειν· εὖ γε μέντοι, ἔφη, ἴοιμι, ὅτι ταῦ-
 τα τὰ ἀγαθὰ τοιαῦτά ἐσιν οἷα ὅσω πλείω

158 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

φαίνεται, τοσούτω μᾶλλον ἐμέ βαρύνει.
 Τήν τε γάρ χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν σὴν
 ἐβουλόμην τῇ ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν,
 μᾶλλον ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ σὺ ὄραν ἔτως
 αὐξανομένην· σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα ποιῶντι
 καλὰ, ἐμοὶ δέ γε ἐςί πη ταῦτα ἀτιμίαν
 φέροντα. Καὶ χρήματά γε, ἔφη, ἐγὼ
 ἂν μοι δοκῶ ἥδιον σοὶ δωρεῖσθαι, ἢ παρὰ
 σὺ λαμβάνειν, ὧν σὺ νῦν ἐμοὶ δίδως· τέ-
 τοις γὰρ πλουτιζόμενος ὑπὸ σὺ καὶ μάλα
 αἰσθάνομαι οἷς πενέσερος γίγνομαι. Καὶ
 τέος γε ἐμὸς ὑπηκόος ἰδὼν μικρά γε ἀδικη-
 μένος ὑπὸ σὺ, ἥττιον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι,
 ἢ νῦν ὁρῶν ὅτι μεγάλα ἀγαθὰ πεπόνθα-
 σιν ὑπὸ σὺ. Εἰ δέ σοι ταῦτα, ἔφη, δο-
 κῶ ἀγνωμόνως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ
 ταῦτα, ἀλλ' ἐν σοὶ τρέφας πάντα, κα-
 ταθέασαι οἷά σοι φαίνεται. Τί γὰρ ἂν,
 ἔφη, εἴ τις κύνας, ἃς σὺ τρέφεις φυλακῆς
 ἔνεκα σαυτῶ τε καὶ τῶν σῶν, ταύτας θερα-
 पेύων ἑαυτῷ γνωριμωτέρας ἢ σοὶ ποιή-

magis mihi sunt oneri. Nam malim equidem ditionem tuam, inquit, copiis meis ampliorem facere, quam videre tali modo abs te augeri meam: quippe tibi haec gerenti honesta sunt, mihi quodammodo ignominiam inurunt. Etiam opes, ait, tibi me donare malim, quàm abs te accipere, quae tu nunc mihi das: nam iis abs te locupletari me planè sentio, quibus *ipse* pauperior fio. Atque eos fanè, meo qui sunt imperio subiecti, si modicâ quâdam abs te adfectos injuriâ viderem, minùs, meâ sententiâ, dolerem, quàm nunc, ubi magnis à te beneficiis adfecti sunt. Quòd si tibi, inquit, haec absque judicio iniqueque cogitare vider, non ea in me, sed in te conversa omnia, qualia tibi videantur, considera. Quid enim, ait, si quis canes, quos tu aleres custodiae tuae tuorumque causâ, *tales* commodè curando reddat, *ut* ipsum magis quàm te nòrint; an te hoc cura-

160 CYRI INSTIT. V.

tionis genere delectaturus sit? Quòd si exiguum hoc tibi videtur, illud etiam considera; si quis tuos à *familiâ* ministros, quos tu tum praesidii tum obsequiis *tibi* praestandi causâ *tecum* habes, ejusmodi efficiat, ut illius esse malint quàm tui; an pro hoc beneficio gratiam ei sis habiturus? Quid verò? (quod *unum* amore maximo complectuntur homines, et curae in primis ut sibi proprium habent) si quis uxorem tuam sic obsequiis demereretur, ut eam *tandem* sui magis, quàm tui, amantem efficeret; num hoc te beneficio delectaret? Longè secùs, meâ quidem, ait, sententiâ, res se habere videretur: imò sat scio injuriam eum hoc facto maximam tibi illaturum. Ut autem quod simillimum est ei, mihi quod accidit, dicam, si quis Persas eos, quos tu ad nos duxisti, sic demereretur, ut ipsum libentiùs quàm te sequerentur, an eum in amicorum numero haberes? Equidem arbitror, *talem* non *duceres*, sed infestio-rem, quàm si multos eorum occideret.

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 161

σειεν, ἄρ' ἂν εὐφραῖνοι σε τέτῳ τῷ θερα-
 πεύματι; Εἰ δὲ τῷτό σοι δοκεῖ μικρὸν
 εἶναι, καὶ κεῖνο κατανόησον· εἴ τις τὴς σέ
 θεραπεύοντας, ὅς σὺ καὶ φρυγᾶς καὶ θερα-
 πείας ἔνεκα κέκτησαι, τέτους οὕτω δια-
 θεῖν ὥς' ἐκείνῃ μᾶλλον ἢ σὺ βέλεσθαι εἶ-
 ναι, ἄρ' ἀντὶ ταύτης τῆς εὐεργεσίας χά-
 ριν αὐτῷ εἰδείης; Τί δέ; (ὃ μάλιστα ἀν-
 θρωποὶ ἀσπάζονται τε καὶ θεραπεύουσιν οἰ-
 κειότατα) εἴ τις γυναῖκα τὴν σὴν ἔτῳ थे-
 rapeύσειεν ὥστε αὐτὴν φιλεῖν μᾶλλον
 παύσειεν ἑαυτὸν ἢ σέ, ἄρ' ἂν σε τῇ εὐερ-
 γεσίᾳ ταύτῃ εὐφραῖνοι; Πολλῷ γ' ἂν,
 ἔφη, οἶμαι, καὶ δέοι· ἀλλ' εὐ οἶδ' ὅτι πάν-
 των ἂν μάλιστα ἀδικοῖν σε τοῦτο ποιήσας.
 "Ἰνα δὲ εἴπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ πάθει
 ἐμφορὲς, εἴ τις ὅς σὺ ἡγάγες Πέρσας ἔτῳ
 θεραπεύσειεν ὥς' αὐτῷ ἥδιον ἔπεσθαι ἢ
 σοί, ἄρ' ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; Οἶμαι
 μὲν, ὅ, ἀλλὰ πολεμιώτερον ἂν ἢ εἰ πολ-
 λὺς αὐτῶν κατακάνοι. Τί δέ; εἴ τις

162 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

τῶν σῶν φίλων, φιλοφρόνως σε εἰπόντος,
 Λάμβανε τῶν ἐμῶν ὅποσα ἐθέλεις, εἰ τῷ-
 το ἀκέσας οἷχοιτο λαβὼν πάντα ὅποσα
 δύναιτο, καὶ αὐτὸς μὲν τοῖς σῶς γε πλου-
 τοίη, σὺ δὲ μηδὲ μετρίοις ἔχοις χρῆσθαι.
 Ἄρ' ἂν δύναιο τὸν τοῦτον ἄμεμπτον φίλον
 νομίζεις; Νῦν μέντοι ἐγὼ, Κύρε, εἰ μὴ
 ταῦτα, ἀλλὰ τοιαῦτα ὑπὸ σῷ δοκῶ πε-
 πονθέναι. Σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις· εἰπόν-
 τος ἐμῷ τῶς ἐθέλοντας ἄγειν, λαβὼν ὧ-
 χου πᾶσαν μὲν τὴν δύναμιν, ἐμέ δὲ ἔρη-
 μον κατέλιπες· καὶ νῦν ἃ ἔλαβες τῇ ἐμῇ
 δυνάμει, ἄγεις δὴ μοι, καὶ τὴν ἐμὴν χώ-
 ραν αὖξεις σὺν τῇ ἐμῇ δυνάμει· ἐγὼ δὲ
 δοκῶ, οὐδὲν συναίτιος ὢν τῶν ἀγαθῶν,
 παρέχειν ἑμαυτὸν ὥσπερ γυνὴ εὖ ποι-
 εῖν καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ
 τοῖςδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις· σὺ μὲν γὰρ
 ἀνὴρ φαίνῃ, ἐγὼ δὲ οὐκ ἄξιος ἀρχῆς.
 Ταῦτα ἔν σοι δοκεῖ εὐεργετήματα εἶναι,
 ὦ Κύρε; Εὖ ἰαὶ ὅτι, εἴ τι ἐμῷ ἐκήδε, ὦ

Quid? si amicus quispiam tuus, te amanter dicente, Accipe de rebus meis, quantum voles, posteaquam id audisset, omnia, quae posset acciperet et discederet, tuisque adeò rebus ditatus esset is, cum tu nè modicum quidem earum fructum perciperes; an posses expertem culpaë amicum hunc existimare? Nunc verò abs te, Cyre, si non haec, tamen his similia perpeßsum me arbitror. Nam vera narras; cum ego dixissem, *licere tibi sequi volentes tecum* ducere, copiis meis omnibus acceptis discessisti, meque solum reliquisti: jam autem quae mei exercitûs operâ cepisti, adfers sanè mihi, ac meam copiis meis ditionem auges: atqui ego, nullius boni tecum auctor, instar foeminae me *offerre* videor *et* exhibere, ut beneficia tum ab aliis hominibus, tum etiam ab his imperio meo subjectis accipiam: tu viri speciem habes, ego indignus *videor* imperitò. Haec tibi, Cyre, vi-

164 CYRI INSTIT. V.

dentur esse beneficia? Certò scias, ulla mei si te cura tangeret, in primis tibi cavendum, ut nullâ re minùs me spoliare, quàm auctoritate ac dignitate. Nam quid *ex eo* mihi accedit, si regio *mea* dilatur, ipse *per ignominiam* contemptui sim? nec enim *idcirco* Medorum ego potitus sum imperio, quòd *unus* praestantior universis essem; sed potius quia ducerent ipsi nos in omnibus se meliores esse.

Et Cyrus, eo adhuc loquente sermonem suscipiens, Per deos *immortales*, inquit, avuncule, si quid ego tibi antehac feci, gratum quod esset, etiam tu haec mihi gratificare, quae à te petam: finem *scilicet* de me querendi hoc tempore facito: ubi verò periculum nostrum feceris, quo pacto erga te simus adfecti, si quidem tibi constiterit, ea quae sunt à me gesta, tui boni causâ facta esse, me amplectentem te vicissim amplectere, beneque de te promeritum existima: finaliter, tum demùm de me queritor. Fortassis, ait Cyaxares, rectè dicis: atque equidem hoc faciam. Quid igitur? ait

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 165

θενός ἂν ᾔτω με ἀποστερεῖν ἐφυλάττου ὡς
ἀξιώματος καὶ τιμῆς. Τί γάρ ἐμοὶ πλεον
τὸ τὴν γῆν πλατύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτι-
μάζεσθαι; ὃ γάρ τοι ἐγὼ Μήδων ἤρχον
διὰ τὸ κρείττων πάντων αὐτῶν εἶναι, ἀλ-
λά μᾶλλον διὰ τὸ καὶ αὐτὰς τέτους ἀξιῶν
ἡμᾶς αὐτῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

Καὶ ὁ Κῦρος, ἔτι λέγοντος αὐτῷ ὑ-
πολαβὼν εἶπε, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ
θεῖε, εἴτι καὶ γὼ σοι πρότερον ἐχαρισά-
μην, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι ὧν ἂν σε δεη-
θῶ· παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἶναι μεμφό-
μενός μοι· ἐπειδὰν δὲ πεῖραν ἡμῶν λάβῃς
ὅπως ἔχομεν πρὸς σε, ἢν μὲν σοι φαίνηται
τὰ ὑπὲρ ἐμῶ πεπραγμένα ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ
τῷ σῷ πεποιημένα, ἀσπαζομένους τε ἐμῶ
σὲ ἀντασπάζε με, εὐεργέτην τε νόμιζε
εἶναι· ἢν δ' ἐπὶ θάτερα, τότε μοι μέμφε.
Ἀλλ' ἴσως τοι, ἔφη ὁ Κυμαζάρχης, καλῶς
λέγεις· καὶ γὼ ποιήσω ταῦτα. Τί ἔτι;
ἔφη ὁ Κῦρος, ἢ καὶ φιλήσω σε; Εἰ σὺ βέ-

166 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

λει, ἔφη. Καὶ ἐκ ἀποσρέφεις με ὥς περ ἄρτι; Οὐκ ἀποσρέφομαι, ἔφη. Καὶ ὅς ἐφίλησεν αὐτόν. Ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι καὶ ἄλλοι πολλοί, (πᾶσι γὰρ ἔμελλεν ὅ, τι ἐκ τῶντων ἔσοιτο) εὐθύς ἤ-
 ὤθησαν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν. Καὶ ὁ Κυ-
 αζάρης δὲ καὶ ὁ Κῦρος ἀναβάντες ἐπὶ τῆς
 ἵππους ῥῆγοντο, καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κυαζάρει
 οἱ Μῆδοι εἶποντο, (Κῦρος γὰρ αὐτοῖς
 ἔτῳς ἐπένευσεν) ἐπὶ δὲ τῷ Κύρῳ οἱ Πέρ-
 σαι, ἐπὶ δὲ τέτοις οἱ ἄλλοι.

Επεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπε-
 δον, κατέστησαν τὸν Κυαζάρην εἰς τὴν
 κατεσκευασμένην σκηνήν, οἷς μὲν ἐπετέ-
 τακτο, παρεσκεύαζον τὰ ἐπιτήδεια τῷ
 Κυαζάρει· οἱ δὲ Μῆδοι ὅσον χρόνον χα-
 λὴν πρὸ δείπνου ἦγεν ὁ Κυαζάρης, ἤεσαν
 πρὸς αὐτόν, οἱ μὲν, καὶ αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν,
 οἱ δὲ πλεῖστοι, ὥς κεκέλευτο ὑπὸ Κύρου,
 δῶρα ἄγοντες, ὁ μὲν τις, οἶνοχόον καλόν·
 ὁ δὲ, ὀψοποιὸν ἀγαθόν· ὁ δὲ, ἄρτοποιόν·

Cyrus, an etiam te osculabor? Si voles, inquit. Neque me averfaberis, ut modo? Non averfabor, ait. Itaque *Cyrus* eum est osculatus. *Quod* cùm Medi, Persae, caeteri viderent, (erant enim omnes solliciti quid de his futurum esset) statim adfecti laetitiâ et exhilarati sunt. *Cyaxares* autem et *Cyrus* consensu equis praebant, *Cyaxaremque* Medi sequebantur, (sic enim nutu *Cyrus* eis significârat) Persae *Cyrum*, post deinde alii *sequebantur*.

Ubi verò ad castra pervenissent, *Cyaxaremque* in tabernaculum paratû collocâssent, *ii* quibus hoc datum erat negotii, necessaria ei parabant : et Medi, quamdiu ante coenam otiosus erat *Cyaxares*, adibant eum, nonnulli etiam sponte suâ, plerique ex mandato *Cyri*, dona ferentes; alius, bellum pocillatorem; a-

lius, bonum coquum; alius, pistorem; alius, musicae artificem; alius, pocula; vestem alius elegantem: maximâ *quidem* ex parte quilibet unum quiddam eorum, quae ceperat, ei donabat: adeò ut Cyaxares, mutatâ sententiâ *tandem* agnosceret, neque Cyrum eorum abs se animos avertisse, neque ipsum minùs quàm ante Medos observare.

Cùm autem coenae tempus adpetiisset, Cyrum arcessivit Cyaxares ac rogavit; ut, quando jam cum ex longo temporis intervallo videret, secum coenaret. *Cui* Cyrus, Nè me jufferis, inquit, Cyaxares. Annon vides, hos omnes qui adsunt, à nobis impulsos adesse? Quamobrem non rectè fecero, si hos negligens, voluptati meae indulgere videar: quippe ubi se negligi putant milites, *tum* fortes qui sunt, multò minùs alacres evadunt, improbi multò petulantiores. Verùm tu, qui praesertim, ait, longo itinere confecto adveniisti, coenato jam: et si qui te co-

ὁ δὲ, μυσργόν· ὁ δὲ, ἐκπώματα· ὁ δὲ, ἰαθῆτα καλήν· πᾶς δέ τις ὡς ἐπιτοπολὺ ἐν γέ τι ὦν εἰλήφει ἐδωρεῖτο αὐτῷ· ὥστε τὸν Κυαζάρην μεταγινώσκειν ὡς ὅτε Κῦρος ἀφίση αὐτὸς ἀπ' αὐτῷ, οὔτε οἱ Μηδῶν ἡτλόν τι αὐτῷ προσεῖχον τὸν νῦν ἢ καὶ πρόθεν.

Επειδὴ δὲ δείπνῃ ὥρᾳ ἦν, καλέσας ὁ Κυαζάρης ἡξίου τὸν Κῦρον, διὰ χρόνου ἔστα αὐτὸν, συνδειπνεῖν. Ὁ δὲ Κῦρος εἰπὼν, Μὴ δὴ σὺ κέλευε, ὦ Κυαζάρη. Ἰσχυρὰς ὅρα· ὅτι ὅτοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάντες ἐπηρμένοι πάρεσιν; οὐκ οὐν καὶ ὡς ἂν πράττοιμι, εἰ τέτων ἀμελῶν τῶν ἐμῶν ἡδονὴν θεραπεύειν δοκοίην· ἀμελῶν δὲ δοκῶντες οἱ στρατιῶται, οἱ μὲν ἀκαθοὶ, πολὺ ἂν ἀθυμότεροι γίγνοιτο, οἱ δὲ πονηροὶ, πολὺ ὑβριστότεροι. Ἀλλὰ τί μὲν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ ὁδὸν μακρὰν ἔχων, δείπνει ἤδη· καὶ εἴ τινές σε τιμῶσιν, ἅπαντα σπάζου καὶ εὐώχει αὐτὸς, ἵνα σε καὶ

170 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

θαρήσῃσιν· ἐγὼ δὲ ἀπιὼν, ἐφ' ἅπερ ἔλεγον τρέφομαι· αὖριον δ', ἔφη, πρῶτ' δεῦρο ἐπὶ τὰς σὰς θύρας παρέσονται πάντες οἱ ἐπικαίριοι, ὅπως βυλευσώμεθα σὺν σοι τί χρὴ ποιεῖν τὸ ἐκ τῆδε. Σὺ δὲ ἡμῖν ἔμβαλε παρῶν περὶ τῆς, πότερον ἔτι δοκεῖ στρατεύεσθαι, ἢ καιρὸς ἤδη διαλύειν τὴν στρατίαν. Ἐκ τῆς ὁ μὲν Κυαζάρης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν· ὁ δὲ Κῦρος, συλλέξας τὰς ἰκανωτέρας τῶν φίλων καὶ φρονεῖν καὶ συμπράττειν εἴτι δέοι, ἔλεξε τοιαύδε·

“ Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα εὐ-
 “ ξάμεθα, σὺν θεῷς πάρεσιν ἡμῖν. “Οποι
 “ γὰρ ἂν παρευώμεθα, κρατῶμεν τῆς χώ-
 “ ρας· καὶ μὲν δὴ καὶ τὰς πολεμίους ὀρῶ-
 “ μεν μειουμένους, ἡμᾶς δὲ αὐτὰς πλεί-
 “ ονός τε καὶ ἰσχυροτέρας γιγνομένους. Εἰ
 “ δὲ ἡμῖν ἔτι θελήσειαν οἱ νῦν προσγενά-
 “ μενοι σύμμαχοι παραμεῖναι, καὶ πολ-
 “ λῶ ἂν μάλλον ἀνύσαι δυναίμεθα καὶ εἴ-
 “ τι βιάσασθαι καιρὸς, καὶ εἴτι πεῖσαι

Iunt, eos vicissim complectere epulisque accipito, ut per eos bono sis animo: ego verò ad ea me convertam, quae dixi: cras autem manè, inquit, hìc ad portam tuam omnes, rebus qui sunt conficiendis idonei, aderunt; ut tecum deliberemus, quidnam deinceps agendum sit. Tu verò praesens de hoc ad nos referto, videaturne ampliùs bellum esse gerendum, an opportunum sit jam exercitum dimittere. Post haec Cyaxares coenabat: Cyrus autem convocatis amicis, qui maxime et ad intelligendum, et ad navandum operam, si quid usus postularet, idonei erant, hujusmodi orationem habuit:

“ Quae primùm optavimus, amici, ea
 “ deorum benignitate nobis adsunt. Quo
 “ enim cunque *tandem* pergimus, *hosti-*
 “ *um* agro potimur; et verò etiam hostes
 “ imminui videmus, cùm nos et numero
 “ et robore augeamur. Quòd si manere
 “ nobiscum velint focii, qui ad nos jam
 “ accesserunt, multò etiam magis *ea om-*
 “ *nia quae aggrediemur* perficere pote-
 “ rimus, sive quid vi peragendi sit op-

172 CYRI INSTIT. V.

“ portunitas, sive quid persuadendo sit
“ obtinendum. Quapropter non magis
“ mei quàm vestri muneris fuerit moli-
“ ri, ut maximae sociorum parti nobis-
“ cum manere placeat. Quemadmodum
“ verò, cùm pugnandum est, is qui plu-
“ rimos capit, fortissimus existimatur;
“ ità qui plurimos nostram in sententiam
“ adducit, cùm consilium ineundum est,
“ is jure tam dicendi quàm agendi peritif-
“ simus habeatur. Neque tamen in hoc
“ vos exercueritis, ut orationem nobis o-
“ stentetis, quâ usuri ad quemque sitis;
“ sed ità *eos* parate, ut se persuasos à quo-
“ libet vestrùm factis declarent.” Ac vo-
bis quidem haec, inquit, curae sint: ego
pro meâ virili curare conabor, ut milites
à comœatu instructi, de expeditione de-
liberent.

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 173

“ δέοι. “Οπως ἔν τὸ μένειν ὡς πλείστοις
 “ συνδοκῇ τῶν συμμαχῶν, ἔδεν μᾶλλον
 “ τῷτο ἑμὸν ἔργον ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανά-
 “ νασθαι. Ἀλλ’ ὥσπερ καὶ ὅταν μάχε-
 “ σθαι δέῃ, ὁ πλείστους χειρωσάμενος ἀλ-
 “ κημώτατος δοξάζεται εἶναι, ἔτω καὶ
 “ ὅταν που δέῃ βελῆς, ὁ πλείστους ὁμο-
 “ γνώμονας ἡμῖν ποιήσας, ἔτος δικαίως
 “ ἂν λεκτικώτατός τε καὶ πρακτικώτατος
 “ κρίνοιτο ἂν εἶναι. Μὴ μέντοι ὡς λό-
 “ γον ἡμῖν ἐπιδειζόμενοι οἷον ἂν εἴποιτε
 “ πρὸς ἕκασον αὐτῶν, τῷτο μελετᾶτε,
 “ ἀλλ’ ὡς τῆς πεπεισμένους ὑφ’ ἑκάστου,
 “ δήλως ἔσομένους οἷς ἂν πράττωσιν, ἔτω
 “ παρασκευάζεσθε.” Καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη,
 τέτων ἐπιμελεῖσθε· ἐγὼ δέ, ὅπως ἂν
 ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια, ὅσα ἂν ἐγὼ δύνω-
 μαι, οἱ στρατιῶται, περὶ τῷ στρατεύεσθαι
 βουλεύονται, τέτου πειράσομαι ἐπιμε-
 λεῖσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ

ΠΑΙΔΕΙΑΣ 5'.

ΤΑΥΤΗΝ μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαγόντες, καὶ δειπνήσαντες, ἀνεπαύοντο· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ πρῶτ' ἤκον ἐπὶ τὰς Κυαζάρου θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι. Ἐν ᾧ ἦν ὁ Κυαζάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκύνων ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ ταῖς θύραις εἴη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆγον οἱ μὲν Καδυσίους, δεομένους αὐτῷ μένειν, οἱ δὲ, Ὑρκανίους, ὁ δὲ τις, Γωβρύαν, ὁ δὲ τις, Σάκας· Ὑσάσπης δὲ Γαδάτην τὸν εὐνῆχον προσῆγε, δεόμενον τῷ Κύρῳ μένειν. Ἐνθα δὴ ὁ Κῦρος γινώσκων ὅτι ὁ Γαδάτας πάλαι ἀπολώλει τῷ φόβῳ μὴ λυθείη ἢ στρατιᾷ, ἐπιγελάσας εἶπεν, ὦ Γαδάτα, δῆλος, ἔφη, εἰ ὑπὸ Ὑσάσπης τῷδε πεπεισμένος ταῦτα γινώσκειν αἶ

XENOPHONTIS

DE

CYRI

INSTITUTIONE

LIBER SEXTUS.

CUM hoc modo diem hunc exegissent; coenassentque, quieti se dederunt: postridiè autem manè ad Cyaxaris portam focii omnes conveniunt. Itaque dum Cyaxares ornaretur, qui audiret magnam multitudinem ad portam adesse, intereà ad Cyrum amici adducebant, alii quidem Cadusios, rogantes uti maneret; alii, Hyrcanios; Gobryam hic, ille, Sacas; Gadatam eunuchum adducebat Hytaspes, orantem Cyrum, uti maneret. Ibi Cyrus, qui Gadatam jam dudum interiisse nòsset prae metu nè exercitus dimitteretur, cum risu ait, Manifestum est, Gadata, te ab hoc Hytaspes persuasum

TOM. III.

M

168 CYRI INSTIT. V.

lius, bonum coquum; alius, pistorem; alius, musicae artificem; alius, pocula; vestem alius elegantem: maximâ *quidem* ex parte quilibet unum quiddam eorum, quae ceperat, ei donabat: adeò ut Cyaxares, mutatâ sententiâ *tandem* agnosceret, neque Cyrum eorum abs se animos avertisse, neque ipsum minùs quàm ante Medos observare.

Cùm autem coenae tempus adpetiisset, Cyrum arcessivit Cyaxares ac rogavit; ut, quando jam cum ex longo temporis intervallo videret, secum coenaret. *Cui* Cyrus, Nè me jufferis, inquit, Cyaxares. Annon vides, hos omnes qui adsunt, à nobis impulsos adesse? Quamobrem non rectè fecero, si hos negligens, voluptati meae indulgere videar: quippe ubi se negligi putant milites, *tum* fortes qui sunt, multò minùs alacres evadunt, improbi multò petulantiores. Verùm tu, qui praesertim, ait, longo itinere confecto advenisti, coenato jam: et si qui te co-

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 169

ὁ δὲ, μισθργόν· ὁ δὲ, ἐκπώματα· ὁ δὲ, ποθῆτα καλήν· πᾶς δέ τις ὡς ἐπιτοπολύ·
 γέ τι ὦν εἰλήφει ἐδωρεῖτο αὐτῷ· ὥστε
 τὸν Κυαζάρην μεταγινώσκειν ὡς ἔτε Κῦ-
 ρος ἀφίση αὐτὸς ἀπ' αὐτῆ, οὔτε οἱ Μη-
 δαίητίον τι αὐτῷ προσεῖχον τὸν νῦν ἢ κῆ
 πρόθεν.

Επειδὴ δὲ δείπνε ὥρα ἦν, καλέσας ὁ
 Κυαζάρης ἡξίου τὸν Κῦρον, διὰ χρόνου
 ἰδόντα αὐτὸν, συνδειπνεῖν. Ὁ δὲ Κῦρος
 εἶπε, Μὴ δὴ σὺ κέλευε, ὦ Κυαζάρη.
 Ἡ ἔχ ὁρᾷς ὅτι ἔτοι οἱ παρόντες ὑφ'
 ἡμῶν πάντες ἐπηρμένοι πάρεσιν; οὐκουν
 καλῶς ἂν πράττοιμι, εἰ τέτων ἀμελῶν
 τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν δοκοίην· ἀμε-
 λῶσαι δὲ δοκῶντες οἱ στρατιῶται, οἱ μὲν
 ἀγαθοὶ, πολὺ ἂν ἀθυμότεροι γίγνοιτο,
 οἱ δὲ πονηροὶ, πολὺ ὑβριστότεροι. Ἀλλὰ
 σὺ μὲν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ ὁδὸν μακρὰν
 ἔχων, δείπνει ἤδη· κῆ εἰ τινὲς σε τιμῶσιν,
 ἀντασπάζου κῆ εὐώχει αὐτὸς, ἵνα σε κῆ

170 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε΄.

θαρήσωσιν· ἐγὼ δὲ ἀπιὼν, ἐφ' ἅπερ ἔλεγον τρέφομαι· αὖριον δ', ἔφη, πρῶτ' δεῦρο ἐπὶ τὰς σὰς θύρας παρέσονται πάντες οἱ ἐπικαίρια, ὅπως βυλευσώμεθα σὺν σοι τί χρὴ ποιεῖν τὸ ἐκ τῷδε. Σὺ δὲ ἡμῖν ἔμβαλε παρὼν περὶ τῆς, πότερον ἔτι δοκεῖ στρατεύεσθαι, ἢ καιρὸς ἤδη διαλύειν τὴν στρατίαν. Ἐκ τῆς ὁ μὲν Κυαζάρης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν· ὁ δὲ Κῦρος, συλλέξας τὸς ἰκανωτέρους τῶν φίλων καὶ φρονεῖν καὶ συμπράττειν εἴτι δέοι, ἔλεξε τοιαῦτα·

“ Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα εὐ-
 “ ξάμεθα, σὺν θεῷ πάρεσιν ἡμῖν. “Οποῖ
 “ γὰρ ἂν παρευώμεθα, κρατῶμεν τῆς χώ-
 “ ρας· καὶ μὲν δὴ καὶ τὸς πολεμίους ὁρῶ-
 “ μεν μειουμένους, ἡμᾶς δὲ αὐτὸς πλεί-
 “ ονός τε καὶ ἰσχυροτέρους γιγνομένους. Εἰ
 “ δὲ ἡμῖν ἔτι θελήσειαν οἱ νῦν προσγε-
 “ μενοι σύμμαχοι παραμεῖναι, καὶ πολ-
 “ λῶ ἂν μάλλον ἀνύσαι δυναίμεθα καὶ εἴ-
 “ τι βιάσασθαι καιρὸς, καὶ εἴτι πείσαι

Iunt, eos vicissim complectere epulisque accipito, ut per eos bono sis animo: ego verò ad ea me convertam, quae dixi: cras autem manè, inquit, hìc ad portam tuam omnes, rebus qui sunt conficiendis idonei, aderunt; ut tecum deliberemus, quidnam deinceps agendum sit. Tu verò praesens de hoc ad nos referto, videaturne ampliùs bellum esse gerendum, an opportunum sit jam exercitum dimittere. Post haec Cyaxares coenabat: Cyrus autem convocatis amicis, qui maxime et ad intelligendum, et ad navandum operam, si quid usus postularet, idonei erant, hujusmodi orationem habuit:

“ Quae primùm optavimus, amici, ea
 “ deorum benignitate nobis adsunt. Quo
 “ enim cunque *tandem* pergimus, *hosti-*
 “ *um* agro potimur; et verò etiam hostes
 “ imminui videmus, cùm nos et numero
 “ et robore augeamur. Quòd si manere
 “ nobiscum velint focii, qui ad nos jam
 “ accesserunt, multò etiam magis *ea om-*
 “ *nia quae aggrediemur* perficere pote-
 “ rimus, sive quid vi peragendi sit op-

172 CYRI INSTIT. V.

“ portunitas, sive quid persuadendo sit
“ obtinendum. Quapropter non magis
“ mei quàm vestri muneris fuerit moli-
“ ri, ut maximae sociorum parti nobis-
“ cum manere placeat. Quemadmodùm
“ verò, cùm pugnandum est, is qui plu-
“ rimos capit, fortissimus existimatur;
“ ità qui plurimos nostram in sententiam
“ adducit, cùm consilium ineundum est,
“ is jure tam dicendi quàm agendi peritif-
“ simus habeatur. Neque tamen in hoc
“ vos exercueritis, ut orationem nobis o-
“ stentetis, quâ usuri ad quemque sitis;
“ sed ità *eos* parate, ut se persuasos à quo-
“ libet vestrùm factis declarent.” Ac vo-
bis quidem haec, inquit, curae sint: ego
pro meâ virili curare conabor, ut milites
à comœatu instructi, de expeditione de-
liberent.

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. Ε'. 173

“ δέοι. Ὅπως ἔν τὸ μένειν ὡς πλείστοις
 “ συνδοκῇ τῶν συμμάχων, ἔδεν μᾶλλον
 “ τῆτο ἑμὸν ἔργον ἢ καὶ ὑμέτερον μηχαν-
 “ νᾶσθαι. Ἀλλ’ ὥσπερ καὶ ὅταν μάχε-
 “ σθαι δέῃ, ὁ πλείστος χειρωσάμενος ἀλ-
 “ κμώτατος δοξάζεται εἶναι, ἔτω καὶ
 “ ὅταν που δέῃ βελῆς, ὁ πλείστους ὁμο-
 “ γνώμονας ἡμῖν ποιήσας, ἔτος δικαίως
 “ ἂν λεκτικώτατός τε καὶ πρακτικώτατος
 “ κρίνοιτο ἂν εἶναι. Μὴ μέντοι ὡς λό-
 “ γον ἡμῖν ἐπιδειζόμενοι οἷον ἂν εἴποιτε
 “ πρὸς ἕκασον αὐτῶν, τῆτο μελετᾶτε,
 “ ἀλλ’ ὡς τῆς πεπεισμένους ὑφ’ ἑκάστου,
 “ δήλως ἐσομένους οἷς ἂν πράττωσιν, ἔτω
 “ παρασκευάζεσθε.” Καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη,
 “ τῶτων ἐπιμελεῖσθε· ἐγὼ δὲ, ὅπως ἂν
 “ ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια, ὅσα ἂν ἐγὼ δύνω-
 “ μαι, οἱ στρατιῶται, περὶ τῶ στρατεύεσθαι
 “ βουλευόνται, τῶτου πειράσομαι ἐπιμε-
 “ λείσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ

ΠΑΙΔΕΙΑΣ 5'.

ΤΑΥΤΗΝ μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω
διαγαγόντες, καὶ δειπνήσαντες, ἀνεπαύον-
το· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ πρῶτ' ἦκον ἐπὶ τὰς
Κυαζάρης θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι. Ἐν-
ῶ ἦν ὁ Κυαζάρης ἐχοσμεῖτο, ἀκύνων ὅτι
πολὺς ὄχλος ἐπὶ ταῖς θύραις εἴη, ἐν τέ-
τῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆγον οἱ μὲν
Καδυσίους, δεομένους αὐτῷ μένειν, οἱ δὲ,
Ἵρχανίους, ὁ δὲ τις, Γωβρύαν, ὁ δὲ τις,
Σάκας· Ἵψάσπης δὲ Γαδάτην τὸν εὐνῆ-
χον προσῆγε, δεόμενον τῷ Κύρῳ μένειν.
Εἰθα δὴ ὁ Κῦρος γιγνώσκων ὅτι ὁ Γαδά-
τας πάλαι ἀπολώλει τῷ φόβῳ μὴ λυ-
θείη ἢ στρατιά, ἐπιγελάσας εἶπεν, ὦ
Γαδάτα, δῆλος, ἔφη, εἶ ὑπὸ Ἵψάσπης
τῷδε πεπεισμένος ταῦτα γιγνώσκειν ἃ

XENOPHONTIS

DE

CYRI

INSTITUTIONE

LIBER SEXTUS.

CUM hoc modo diem hunc exegissent, coenassentque, quieti se dederunt: postridiè autem manè ad Cyaxaris portam focii omnes conveniunt. Itaque dum Cyaxares ornaretur, qui audiret magnam multitudinem ad portam adesse, interea ad Cyrum amici adducebant, alii quidem Cadusios, rogantes uti maneret; alii, Hyrcanios; Gobryam hic, ille, Sacas; Gadatam eunuchum adducebat Hytaspes, orantem Cyrum, uti maneret. Ibi Cyrus, qui Gadatam jam dudum interiisse nòsset prae metu nè exercitus dimitteretur, cum risu ait, Manifestum est, Gadata, te ab hoc Hytaspes persuasum

TOM. III.

M

178 CYRI INSTIT. VI.

ea sentire quae dicis. Et Gadatas, sublatis ad coelum manibus, jurejurando negavit ab Hystaspe *sibi* persuasa haec esse, quae sentiret: Sed scio futurum, inquit, ut vos si discedatis, meae res prorsus perierint: propterea, inquit, ad hunc ego met adivi, ut interrogarem num sciret quae tua de copiis dimittendis esset sententia. Et Cyrus inquit, Ergo injustè in Hystaspem, uti *quidem* adparet, culpam ego confero. Profectò, Cyre, ait Hystaspes, injustè: nam ego sanè Gadatae etiam contradicebam, fieri non posse, ut mancas, quòd arcessi te à patre dicerem. Tum Cyrus, Quid ais? inquit: et tu hoc efferre ausus es, si ego vellem, si non? *Ego* verò, inquit: nam te nimis quàm cupere video, conspicuum in Persiâ circumire, ac patri demonstrare, quo pacto singula peregeris. At tu, subjecit Cyrus, non es domum redeundi

λέγεις. Καὶ ὁ Γαδάτας, ἀνατείνας τὰς
 χεῖρας πρὸς τὸν ὕρανόν, ἀπώμοσεν ἢ μὴν
 μὴ ὑπὸ τῷ Ὑσάσπης ταῦτα πεπεῖσθαι
 ἃ γιγνώσκω. Ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι ἦν ὑ-
 μεῖς ἀπέλθῃτε, ἔρρει τὰ ἐμὰ παντελῶς·
 διὰ ταῦτ', ἔφη, καὶ τέτῳ ἐγὼ αὐτὸς προσ-
 ῆλθον, ἐρωτῶν εἰ εἰδείη τίνα γνώμην ἔ-
 χεις περὶ τῆς διαλύσεως τῷ στρατεύμα-
 τος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀδίκως γάρ
 ἐγὼ, ὡς ἔοικεν, Ὑσάσπην αἰτιῶμαι. Καὶ
 ὁ Ὑσάσπης εἶπε, Ναὶ μὰ Δία, ἔφη, ὦ
 Κῦρε, ἀδίκως μὲν δὴ· ἐπειδὴ ἔγωγε καὶ ἀν-
 τέλεγον Γαδάτα, ὡς ἔχ' οἶόν τέ σοι μέ-
 νειν, λέγων ὅτι ὁ πατήρ σε μεταπέμ-
 ποιτο. Καὶ ὁ Κῦρος, Τί λέγεις; ἔφη·
 καὶ τῷτο σὺ ἐτόλμησας ἐξενεγκεῖν, εἴτ'
 ἐγὼ ἐβελόμην, εἴτε μή; Μὰ Δί', ἔφη·
 ὅρῳ γάρ σε ὑπερεπιθυμοῦντα ἐν Πέρσαις
 περιβλεπὼν περιελθεῖν, καὶ τῷ πατρὶ ἐπι-
 δεῖξασθαι ἢ ἕκαστα διεπράξω. Ὁ δὲ Κῦ-
 ρος ἔφη, Σὺ δὲ ἔκ' ἐπιθυμεῖς οἴκαδε ἀπελ-

180 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

θεῖν; Μαὶ Δί', ἔφη ὁ Ὑσάσπης, οὐδὲ ἄπειμί γε, ἀλλὰ μένων στρατηγήσω ἔς τ' ἂν ποιήσω Γαδάταν τετονὶ δεσπότην τῷ Ἀσσυρίᾳ.

Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον σπευδῇ πρὸς ἀλλήλους· ἐν δὲ τῷτῳ ὁ Κυαζάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε, καὶ ἐπὶ θρόνον Μηδικῷ ἐκαθέζετο. Ὡς δὲ πάντες συνῆλθον ὧς ἔδει, καὶ σιωπὴ ἐγένετο, Κυαζάρης εἶπεν ὧδε, Ἄνδρες σύμμαχοι, ἴσως ἐπειδὴ παρῶν τυγχάνω, καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρῳ, εἰκὸς με ἄρχειν λόγῳ. Νῦν ὅν μοι δοκεῖ καιρὸς, ἔφη, εἶναι περὶ τέττα διαλέγεσθαι πρῶτον, πότερον στρατεύεσθαι καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἔτι, ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν· λεγέτω οὖν τις, ἔφη, περὶ αὐτῷ τέττα ἢ γινώσκει. Ἐκ τέττου πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Ὑρκάνιος, Ἄνδρες σύμμαχοι, ἔκ οἷδα μὲν ἔγωγε εἴ τι δεῖ λόγων, ὅπου αὐτὰ τὰ ἔργα δεικνύει τὸ κράτιστον. Πάντες γὰρ ἐπιστάμεθα ὅτι ὁμῶς μένοντες

cupidus? Non profectò, inquit Hytaspes, nec discedam sanè; sed *hìc* manens imperatorio fungar munere, donec Gadatam hunc Assyrii dominum fecero.

Hujusmodi quaedam illi dum seriò inter se jocarentur, intereà Cyaxares augustè ornatus prodiit, inque Medico solio confedit. Cumque *jam* convenissent omnes quos oportebat, et silentium factum esset, Cyaxares in hunc modum locutus est, Quia praesens, focii, et Cyro major natu sum, par fortassis est me priore loco verba facere. Equidem arbitror, ait, nunc tempus esse, ut de eo primum differamus, utrum adhuc commodum esse videatur, bellum geri, an copias jam dimitti: itaque de hoc ipso dicat aliquis sententiam suam. Tum primus Hyrcanius dixit, Equidem nescio, focii, num verbis sit opus, ubi res ipsae quod optimum est demonstrant. Omnes enim intelligimus, plus hostibus detrimenti

182 CYRI INSTIT. VI.

nos adferre, dum unà manemus, quàm ipsi accipiamus: quo verò tempore alii ab aliis sejuncti eramus, agebant illi nobiscum, prout ipsis jucundissimum, nobis fanè gravissimum erat. Post hunc Cadusius, Nos autem quid dicamus, ait, de eo, ut domum hinc profecti separatim singuli vivamus, cùm nè militantibus quidem, ut adparet, conducat sejunctionem fieri? Nimirum nos, cùm non magno temporis spatio seorsùm à copiis universis militarem, poenas dedimus, quemadmodùm et ipsi nôstis. Post hunc Artabazus, qui se cognatum Cyri aliquandò dixerat, haec protulit, Ego verò, ait, hætenùs, Cyaxares, ab his qui ante me dixere dissentio: aiunt nempe hi oportere nos hìc manentes in expeditione versari; ego autem dico me, domi cùm essem, in expeditione versatum esse. Nam saepè ad vim arcendam adcurrebam, cùm res nostrae *ferrentur et* agerentur; atque etiam de castellis nostris, uti quibus insidiae struerentur, saepe negotium mihi exhibitum est, cùm et metuerem et in praesidio *essem*; atque haec meo sumptu faciebam:

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'. 183

πλείω κακὰ ποῦμεν τῆς πολεμίας ἢ πά-
 χομεν· ὅτε δὲ χωρὶς ἡμεν ἀλλήλων,
 ἐκείναι ἡμῖν ἐχρῶντο ὡς ἐκείνοις ἦν ἡδισον,
 ἡμῖν γεμὴν ὡς χαλεπώτατον. Ἐπὶ τῇ-
 τῷ ὁ Καδύσιος εἶπεν, Ἑμεῖς δὲ τί ἂν
 λέγοιμεν, ἔφη, περὶ τῆς οἴκαδε ἀπελθόν-
 τες ἕκαστοι χωρὶς εἶναι, ὅπου γε ὑδὲ στρα-
 τευομένοις, ὡς εἴοικε, χωρίζεσθαι συμφέ-
 ρει; Ἑμεῖς γὰρ ὅσον χρόνον δίχα
 τῆς ἡμετέρης πλήθους στρατευσάμενοι, δίκην
 ἔδομεν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε. Ἐπὶ τῇ-
 τῷ Ἀρτάβαζος, ὁ συγγενὴς εἶναι ποτὲ
 φήσας Κύρῳ, εἶπε τὰδε, Ἐγὼ δὲ, ἔφη, ὦ
 Κυμαζάρη, τοσούτον διαφέρωμαι τοῖς πρό-
 σθεν λέγουσιν· ὅτοι μὲν γὰρ φασιν ὅτι δεῖ
 μένοντας στρατεύεσθαι, ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι
 ὅτε οἴκοι ἡμῶν, ἐστρατεύομεν. Καὶ γὰρ
 ἐβούληθην πολλάκις, τῶν ἡμετέρων ἀγομέ-
 νων, καὶ περὶ τῶν σφετέρων φρερίων, ὡς
 ἐπιβουλομένων, πολλάκις πράγματα
 εἶχον, φοβόμενός τε καὶ φρερῶν καὶ ταῦτα.

184 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 7.

ἔπραττον τὰ οἰκεῖα δαπανῶν· νῦν δὲ ἔχω
 μὲν τὰ ἐκείνων φρέγια, καὶ ἔ' φοβῶμαι
 ἐκείνους, εὐωχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων, πί-
 νω δὲ τὰ τῶν πολεμίων. Ὡς οὖν τὰ
 μὲν οἶκοι στρατεῖαν οὔσαν, τὰ εἰ' ἐορ-
 τήν, ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ, ἔφη, διαλύειν
 τήνδε τὴν πανήγυριν. Ἐπὶ τῷ τῷ ὁ Γω-
 βρύας εἶπεν, Ἐγὼ οἶ', ὦ ἄνδρες σύμμα-
 χοι, μέχρι μὲν τῷδε ἐπαινῷ τὴν Κύ-
 ρου δεξιάν· οὐδὲν γὰρ ψεύδεται ὧν ὑπέ-
 χετο· εἰ δ' ἄπεισιν ἐκ τῆς χώρας, δῆλον
 ὅτι ὁ μὲν Ασύριος ἀναπαύσεται, ἔ' τί-
 νων ποινὰς ὧν τε ὑμᾶς ἐπεχείρησεν ἀδι-
 κεῖν καὶ ὧν ἐμὲ ἐποίησεν· ἐγὼ δὲ ἐν τῷ μέ-
 ρει πάλιν ἐκείνῳ δώσω δίκην ὅτι ὑμῖν φί-
 λος ἐγενόμην.

Ἐπὶ τούτοις πᾶσι Κῦρος εἶπεν, “ ὦ
 “ ἄνδρες, ἔδ' ἐμὲ λανθάνει ὅτι ἐὰν διαλύ-
 “ ωμεν τὸ στρατεύμα, τὰ μὲν ἡμέτερα
 “ ἀδυνάστερα γίγνοιτο ἂν, τὰ δὲ τῶν πο-
 “ λεμίων πάλιν αὐξήσεται. Ὅσοι μὲν

CYRI INSTIT. VI. 185

nunc castella eorum teneo, et ipsos non metuo, et de iis quae hostium sunt tum epulor tum bibo. Itaque tanquam si vita domestica militia sit; haec verò militaria, feriae, conventum hunc equidem, ait, celebrem minimè dimittendum arbitror. Post hunc Gobryas ait, Ego verò, socii, haftenùs Cyri dextram laudo: nihil enim eorum non praestitit, quae promisit; at si ex hâc regione discesserit, manifestum est, Assyrium quietem habiturum, nec poenas earum injuriarum quas vobis inferre conatus est, nec illorum quae in me patravit, luiturum: ego autem vicissim ei poenas iterum dabo, quòd vestrae amicitiae me adjunxerim.

Post omnes hos Cyrus inquit, “ Nec
“ ego sum, viri, nescius futurum, ut si
“ copias dimittamus, nostrae quidem im-
“ becilliores reddantur, hostiùm verò res
“ rursùm incremento augeantur. Nam
“ quibuscunque ipsorum arma sunt a-

186 CYRI INSTIT. VI

“ demta, ii celeriter alia facturi sunt :
 “ quicunque spoliati sunt equis, celeri-
 “ ter alios *sibi* de integro comparabunt :
 “ pro interfectis alii pubescent et *iis*
 “ succedent : adeò ut minimè mirum *vi-*
 “ *deri debeat*, si celeriter nobis rursùm
 “ negotia faceßere poterunt. Cur igi-
 “ tur ego Cyaxari, ut de copiarum di-
 “ missione ad vos referret, auctor fui ?
 “ Nempe quia quod futurum est metuo.
 “ Video enim adversarios nobis *eos* ad-
 “ ventare, cum quibus nos, hoc si modo
 “ in expeditione versamur, dimicare non
 “ poterimus. Nam hyems utique adpe-
 “ tit, ac tametsi tecta nos habeamus, non
 “ tamen equis *ea*, non ministris, non mi-
 “ litum vulgo *suppetunt* ; sine quibus
 “ bellum *hosti* facere non poterimus :
 “ commeatus autem, iis in locis in quae
 “ nos venimus, à nobismet absumptus
 “ est ; quò non accessimus, nostrì me-

“ γὰρ αὐτῶν ὅπλα ἀφήρηνται, ταχὺ
 “ ἄλλα ποιήσονται· ὅσοι τε ἵππους ἀπε-
 “ σέρηνται, ταχὺ πάλιν ἄλλους κτήσον-
 “ ται· ἀντὶ δὲ τῶν ἀποθανόντων ἕτεροι
 “ καὶ ἐφηθήσονται καὶ ἐπιγενήσονται· ὥστε ὅ-
 “ δε θαυμασὸν, εἰ ἐν τάχει πάλιν ἡμῖν
 “ πράγματα παρέχειν δυνήσονται. Τί
 “ δῆτα ἐγὼ Κυαζάρει λόγον ἐκέλευσα
 “ ἐμβαλεῖν περὶ καταλύσεως τῆς στρα-
 “ τίας; Εὐ ἴσε, ἔφη, ὅτι φοβόμενος τὸ
 “ μέλλον. Ὅρῳ γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους
 “ προσιόντας, οἷς ἡμεῖς, εἰ ὧδε στρατευ-
 “ σόμεθα, οὐ δυνησόμεθα μάχεσθαι.
 “ Προσέρχεται μὲν γὰρ θήπου χειμῶν,
 “ σέγαι δ’ εἰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς εἰσὶν, ἀλλὰ
 “ μὰ Δία ὅχ’ ἵπποις, ὅδε θεράπυσιν, ὅ-
 “ δε τῷ δήμῳ τῶν στρατιωτῶν· ὧν ἄνευ
 “ ἡμεῖς ὅκ’ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι·
 “ τὰ δ’ ἐπιτήδεια, ὅπου μὲν ἡμεῖς ἐλη-
 “ λύθαμεν, ὑφ’ ἡμῶν ἀνάλωται· ὅποι δὲ
 “ οὐκ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι.

188 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5.

“ ἀνακεκομισμένοι εἰσὶν οἱ ἐρύματα· ὥς-
 “ τε αὐτὰς μὲν ἔχειν, ἡμᾶς δὲ ταῦτα
 “ μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. Τίς ἔν’ ὅτως
 “ ἀγαθός, ἢ τίς οὕτως ἰχυρός, ὃς λιμῶ
 “ καὶ ῥίγει δύναται ἂν μαχόμενος στρατεύ-
 “ εσθαι; Εἰ μὲν ἔν’ ὅτω στρατευσόμεθα,
 “ ἐγὼ μὲν φημι χρῆναι ἐκόντας ἡμᾶς κα-
 “ ταλῦσαι τὴν στρατιὰν μᾶλλον, ἢ ἀκον-
 “ τας ὑπ’ ἀμηχανίας ἐξελαθῆναι. Εἰ
 “ δὲ βουλόμεθα ἔτι στρατεύεσθαι, τόδ’
 “ ἐγὼ φημι ἔτι χρῆναι ποιεῖν, πείρασθαι
 “ ὥς τάχιστα τῶν μὲν ἐκείνων ὀχυρῶν
 “ ἡμᾶς ὥς πλείστα παραιρεῖν, ἡμῖν δὲ
 “ αὐτοῖς ὥς πλείστα ὀχυρὰ ποιεῖσθαι·
 “ ἔάν γάρ ταῦτα γένηται, τὰ μὲν ἐπι-
 “ τήδεια πλείονα ἔξουσιν ὁπότεροι ἂν
 “ πλείω δύνωνται λαμβάνοντες ἀποτί-
 “ θεσθαι, πολιορκήσονται δὲ ὁπότεροι ἂν
 “ ἥσους ὦσι. Νῦν δὲ οὐδὲν διαφέρομεν
 “ τῶν ἐν πελάγει πλεόντων· καὶ γὰρ ἐκεῖ-
 “ νοι πλέεσι μὲν αἰεὶ, τὸ δὲ πεπλευσμέ-

“ tu in munitiones subvexerunt *hostes* :
 “ adeò ut ii hunc habeant, nos capere
 “ non possimus. Quis ergo tam fortis,
 “ quisve tam robustus, ut adversùs fa-
 “ mem et frigus pugnando bellum ge-
 “ rere possit? Quapropter si hoc modo
 “ militaturi sumus, aio nos ultrò dimit-
 “ tere potius exercitum debere, quàm
 “ invitos à difficultate rerum profligari.
 “ Sin *hâc* in militiâ perseverare volumus,
 “ sic nobis agendum esse censeo, ut quàm
 “ celerrimè loca munita quàm plurima
 “ hostibus adimere conemur, ac nobis-
 “ met quàm plurima munire: nam si ità
 “ fiat, commeatûs majorem habituri sunt
 “ copiam, qui majorem rapere copiam et
 “ recondere potuerint; et obsidebuntur,
 “ qui fuerint *ex alterutris* inferiores.
 “ Jam verò nihil inter nos et in mari na-
 “ vigantes discriminis est: quippe navi-
 “ gant illi quidem semper, sed nihilo
 “ magis partem *maris jam* navigatam si-

“ bi propriam relinquunt, quàm quae
 “ ipsis enavigata non est. At si castella
 “ nobis accesserint, ab hostibus ea regio-
 “ nem alienabunt, nobisque omnia magis
 “ erunt in tranquillo. Quod verò non-
 “ nulli vestrùm fortasse metuerint, nè
 “ procul à patrio *solo* collocentur in prae-
 “ fidiis, id minimè vobis formidandum
 “ est. Nos enim qui sic *quoque* domo pe-
 “ regrinantes absumus, loca nos hostibus
 “ proxima custodituros vobis recipiemus:
 “ vos Assyriae loca vobismet finitima pos-
 “ sidete et colite. Nam si nos ea, quae ab
 “ ipsis prope absunt, tueri custodiendo
 “ poterimus, altà vos in pace, qui loca
 “ possidetis procul ab ipsis *diffita*, victu-
 “ ri estis: neque enim, ut arbitror, ne-
 “ glectis malis sibi proximis, insidiari vo-
 “ bis procul remotis poterunt.”

Haec ubi dicta fuerunt, cùm alii om-
 nes surgentes in ea operas suas *et studia*
 promptis se animis collaturos aiebant,

“ νον ἔδεν οἰκειότερον τῷ ἀπλεύσῃ κατα-
 “ λείπουσιν. Ἦν δὲ φρέρια ἡμῖν γένηται,
 “ ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἄλλο-
 “ τριώσῃ τὴν χώραν, ἡμῖν δὲ ὑπ’ εὐδίας
 “ μᾶλλον ἔσαι πάντα. Ὁ δὲ ἴσως ἂν
 “ τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει πόρρω
 “ τῆς ἑαυτῶν φρερεῖν, μηδὲ τῷτο ὀκνή-
 “ σητε. Ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἐπείπερ ὡς οἱ-
 “ κοθεν ἀποδημῶμεν, φρερήσῃν ὑμῖν ἀνα-
 “ δεχοίμεθα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν
 “ πολεμίων· ὑμεῖς δὲ τὰ πρόσφορα ὑμῖν
 “ αὐτοῖς τῆς Ασυρίας, ἐκεῖνα κτᾶσθε
 “ καὶ ἐργάζεσθε. Ἦν γὰρ ἡμεῖς τὰ πλη-
 “ σίον αὐτῶν δυνώμεθα φρερῶντες σώζε-
 “ σθαι, ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ, οἱ τὰ
 “ πρόσω αὐτῶν ἔχοντες, βιοτεύσετε· οὐ
 “ γὰρ, οἶμαι, δυνήσονται τῶν ἐγγύς ἑαυ-
 “ τῶν ὄντων κακῶν ἀμελῶντες τοῖς πρόσω
 “ ὑμῖν ἐπιβλεῦειν.”

Ὡς δὲ ταῦτα ἐρρήθη, οἱ τε ἄλλοι
 πάντες ἀνιστάμενοι συμπροθυμήσασθαι

ταῦτ' ἔφασαν, καὶ Κυαζάρης. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας καὶ τεῖχος αὐτῶν ἑκάτερος, ἦν ἐπιτρέψωσιν οἱ συμμάχαί, τειχιεῖσθαι ἔφασαν, ὥστε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρχειν. Ὁ οὖν Κῦρος, ἐπεὶ εἶρα πάντας προθύμους ὄντας πράσσειν ὅσα ἔλεξε, τέλος ἔφη, Εἰ τοίνυν περαίνειν βουλόμεθα ὅσα φημὲν χρῆναι ποιεῖν, ὡς τάχιστα ἂν δέοι γενέσθαι μηχανὰς μὲν εἰς τὸ καθαρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τεῖχη, τέκλινας δὲ εἰς τὸ ἡμῖν ὄχυρά πυργεῖσθαι. Ἐκ τούτου ὑπέχετο μὲν Κυαζάρης μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος παρέξειν, ἄλλην δὲ Γαδάτας τε καὶ Γωβρύας, ἄλλην Τιγράνης· ἄλλην δὲ αὐτὸς ὁ Κῦρος ἔφατο πειρᾶσθαι ποιήσασθαι. Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔδοξεν, ἐπορίζοντο μὲν μηχανοποιούς, παρεσκευάζοντο δ' ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς ὧν ἔδει· ἄνδρας δ' ἐπέστησαν, οἳ ἐδόκουν ἐπιτηδεύοντα εἶναι ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν.

Κῦρος δ', ἐπεὶ ἔγνω ὅτι διατριβὴ ἔσται

tum etiam Cyaxares. Gadatas verò et Gobryas munitionem uterque se extructuros aiebant, si potestatem ejus sibi facerent focii; ut etiam illae fociis essent amicae. Cyrus ergò, cùm videret omnes animis esse promptis ad ea omnia quae dixisset facienda, tandem ait, Quòd si igitur perficere, quaecunque dicimus conficienda esse, volumus, quam primùm machinas parari necesse est ad muros hostium demoliendos, et fabros qui munitiones nobis excitent. Tum verò Cyaxares machinam se fabricaturum et suppeditaturum pollicitus est, aliam Gadatas et Gobryas, aliam Tigranes; aliam Cyrus ipse curaturum se uti conficeret aiebat. His decretis, machinarum structores conquirebant, et adparabant singuli quae ad machinas requirerentur; nonnullos etiam *operi* praeficiebant, qui ad haec curanda maximè viderentur esse idonei.

Cyrus verò, quòd animadverteret haec

sine morâ perfectum non iri, eo loco castra metatus est, quem putabat saluberrimum esse, et propter illa quae advehi oporteret, accessu facillimum: et quaecunque munitione adhuc indigebant, *sic* perficiebat, ut quovis tempore qui remanerent, in tuto essent, quamvis cum *exercitûs* robore aliquando castris motis longiùs *ipse caeterique ab iis* abscederent. Praeterea, interrogans eos, quos regionem maximè cognitam habere putabat, quibus ex locis exercitus plurimum emolumentum capere posset, *suos* semper pabulatum eduxit, tum ut res exercitui necessarias maximâ copiâ pararet, tum ut rectiùs valerent et robusti essent, itineribus exercitati, tum etiam ut inter ducendum ordinis servandi recordarentur. His in rebus Cyrus erat *occupatus*:

E Babylone verò transfugae et captivi narrabant, Assyrium multa auri argenti-que talenta secum ferentem opesque alias et omnis generis ornamenta, in Lydiam esse profectum. Quamobrem militum

ἀμφὶ ταῦτα, ἐκάθισε μὲν τὸ σράτευμα
 ἔνθα ᾤετο ὑγιεινότετον εἶναι καὶ εὐπροσο-
 δώτατον ὅσα ἔδει προσκομίζεσθαι· ὅσα τε
 ἐρυμνότητος προσεδεῖτο, ἐποίησατο ὥς ἐν
 ἀσφαλεῖ οἱ αἰεὶ μένοντες εἶεν, εἴποτε καὶ
 πρόσω τῇ ἰχύϊ ἀποστρατοπεδεύουσιντο.
 Πρὸς δὲ τέτοις, ἐρωτῶν ὅς ᾤετο μάλιστα
 εἰδέναι τὴν χώραν, ὁπόθεν ἂν ὥς πλεῖστα
 ὠφελῶντο τὸ σράτευμα, ἐξῆγεν αἰεὶ εἰς
 προνομὰς, ἅμα μὲν ὅπως ὅτι πλεῖστα
 λαμβάνοι τῇ στρατιᾷ τὰ ἐπιτήδεια, ἅμα
 δ' ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνοιεν καὶ ἰχύοιεν δια-
 πονούμενοι ταῖς πορείαις, ἅμα δ' ὅπως ἐν
 ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ὑπομιμνήσκοιν-
 το. Ὁ μὲν δὲ Κύρος ἐν τέτοις ἦν.

Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ
 ἀλισκόμενοι ταῦτ' ἔλεγον, ὅτι ὁ Αἰσύ-
 ριος οἷχοιτο ἐπὶ Λυδίας, πολλὰ τάλαν-
 τα ἀργυρίῃ καὶ χρυσίῃ ἄγων, καὶ ἄλλα
 κτήματα καὶ κόσμον παντοδαπόν. Ὁ μὲν
 οὖν ὄχλος τῶν στρατιωτῶν ὑπελάμβανεν

196 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

ὥς ὑπεκτίθοιτο ἤδη τὰ χρήματα φοβόμενος· ὁ δὲ Κῦρος, γινώσκων ὅτι οἱ χοίβο συστήσων εἴ τι δύναίτο ἀντίπαλον ἑαυτῷ, ἀντιπαρεσκευάζετο ἐρρωμένως, ὡς μάχης ἔτι δεῆσον· καὶ ἐξεπίμπλα μὲν τὸ τῶν Περσῶν ἵππικόν, τῆς μὲν ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τῆς δὲ τινὰς καὶ παρὰ τῶν φίλων λαμβάνων ἵππους· ταῦτα γὰρ παρὰ πάντων ἐδέχετο, καὶ ἀπεωθεῖτο ὕδεν, ἕτε εἴ τις ὄπλον ἐδίδου καλόν, ἕτε ἵππον. Κατεσκευάζετο δὲ καὶ ἄρματα ἐκ τε τῶν αἰχμαλώτων ἀρμάτων, καὶ ἄλλοθεν ὀπότεν δύναίτο. Καὶ τὴν μὲν Τρωϊκὴν διφρεῖαν πρόσθεν ἔσαν, καὶ τὴν Κυρηναίων ἔτι νῦν ἔσαν ἀρματηλασίαν κατέλυσε· τὸν γὰρ πρόσθεν χρόνον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ Αραβίᾳ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἄρμασιν ἔτιως ἐχρῶντο ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι. Εἰδοξε δ' αὐτῷ, ὃ κράτιστον εἰκὸς ἦν εἶναι τῆς δυνάμεως, ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, τῷτ' ἐν

vulgus suspicabatur, adductum metu jam pecunias cum *alibi deponendas ex regione suâ* clam exportasse: Cyrus verò, qui hominem intelligeret eâ de causâ discessisse, ut si quam posset adversariorum sibi manum conflaret, et ipse praesenti se animo parabat, tanquam praelium adhuc ineundum esset: explebat quoque Persarum equitatum, partim à captivis, partim ab amicis acceptis equis: nam haec ab omnibus accipiebat, neque rejiciebat *eorum* quidquam, si quis arma *ipsi* elegantia daret, seu equum. Praeterea currus parabat cum de iis quos ceperat, tum undecunque poterat. Ac curruum quidem rationem superiori tempore Troiae usitatam, et aurigationem, quâ hodieque Cyrenaei utuntur, sustulit *et abrogavit*: nam superiori tempore Medi et Syri et Arabes et omnes Asiatici curribus sic utebantur ut nunc Cyrenaei. Existimavit autem *Cyrus*, partem exercitus eam quam esse praestantissimam sit verisimile, cum fortissimi *quique* sint in curribus, velitum

198 CYRI INSTIT. VI.

vicem explere, neque magnum aliquod ad victoriam momentum adferre. Nam trecenti currus pugnantes quidem supeditant trecentos, equis hi mille ducenis utuntur; iis praetereà aurigae sunt, uti par est, quibus *illi* optimi *in exercitu* maximè fidunt, ad trecentos: at hi sunt ii qui nihil prorsus hostibus detrimenti adferunt. Hanc igitur curruum *agenda-rum* rationem sustulit; proque eâ bello aptos currus instruxit, et rotis firmis, ut nè facilè comminuerentur, et axibus longis; quippe minùs everti solent omnia quae lata sunt: sellam verò aurigis struxit, veluti turrim, ex lignis firmis; atque harum *sellarum* altitudo usque ad *aurigae* cubitos *pertingebat*, ut equi supra fellas habenis regi possent; aurigas verò *ipso*s totos, exceptis oculis, loricis armavit. Praetereà falces ferreas duùm ferè cubitorum ad axes ab utrâque rotarum parte adposuit, et alias infrà sub axem,

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'. 199

ἀκροβολιστῶν μέρει εἶναι, καὶ εἰς τὸ κρατεῖν
 ὑδὲν μέγα μέρος συμβάλλεσθαι. Ἄρμαία
 γὰρ τριακόσια τὰς μὲν μαχομένους παρέ-
 χεται τριακοσίους, ἵπποις δ' ἔτοι χρω-
 νται διακοσίοις καὶ χιλίοις· ἡνίοχοι δὲ αὐ-
 τοῖς εἰσι μὲν, ὡς εἶκός, οἷς μάλιστα πι-
 στεύουσιν οἱ βέλτιστοι, εἰς τριακοσίους· ἔτοι
 δέ εἰσιν οἱ οὐδὲ ὅτις τὰς πολεμίους βλά-
 πῃσι. Ταύτην μὲν ἔν τὴν διφρεῖαν κα-
 τέλυσεν· ἀντὶ δὲ τέττε πολεμιστήρια κατε-
 σκεύασεν ἄρματα τροχοῖς τε ἰχυροῖς, ὡς
 μὴ ῥαδίως συντρίβῃαι, ἄξοσί τε μακροῖς·
 ἥτις γὰρ ἀνατρέπεται πάντα τὰ πλα-
 τέα· τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἡνίοχοις ἐποίησεν,
 ὡς περ πύργον, ἰχυρῶν ξύλων· ὕψος δὲ
 τέττων ἐς μέχρη τῶν ἀγκώνων, ὡς δύνων-
 ται ἡνιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι ὑπὲρ τῶν δί-
 φρων· τὰς δὲ ἡνιόχους ἐθωράκισε πάντα
 πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. Προσέθηκε δὲ καὶ
 δρέπανα σιδήρεα ὡς διπήχεα πρὸς τὰς ἄ-
 ξονας, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν τροχῶν, καὶ ἄλ-

200 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

1
λα κάτω ὑπὸ τῷ ἄξονι εἰς γῆν βλέποντα,
ὡς ἐμβαλόντων εἰς τὰς ἐναντίας τοῖς ἄρ-
μασιν. Ὡς δὲ τότε Κῦρος ταῦτα κατε-
σκεύασεν, ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἄρμασι
χρῶνται καὶ οἱ ἐν τῇ βασιλείᾳ χώρα.
Ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ κάμηλοι πολλαὶ παρά-
τε τῶν φίλων συνειλεγμένοι καὶ αἰχμά-
λωτοι πᾶσαι συνηθροισμένοι. Καὶ ταῦτα
μὲν ἔτι ἐπεραίνετο·

Βυλόμενος δὲ τινα κατάσκοπον πέμ-
ψαι ἐπὶ Λυδίας, καὶ μαθεῖν ὅ, τι πράσσει
ὁ Ασύριος, ἔδοξεν αὐτῷ ἐπιτήδειος εἶναι
Αράσπας ἐλθεῖν ἐπὶ τῷτο, ὁ φυλάττω
τὴν καλὴν γυναῖκα. Συνεβέβηκει γὰρ τῷ
Αράσπα τοιάδε· ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυ-
ναικὸς, ἤναγκάσθη προσεγγεῖν λόγους
αὐτῇ περὶ συνουσίας. Ἡ δὲ ἀπέφησε μὲν,
καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρὶ, καί περ ἀπόντι· (ἐφί-
λει γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς) οὐ μέντοι κατη-
γόρησε τῷ Αράσπα πρὸς τὸν Κῦρον, ὅκνε-
σα συμβαλεῖν φίλους ἀνδρας. Ἐπεὶ δὲ ὁ

quae terram respicerent; tanquam his in adversos cum curribus impetum facturis. Atque ut Cyrus id temporis haec instituit, sic etiam hâc tempestate curribus *hisce* utuntur ii qui regis in ditione degunt. Habebat etiam permultas camelos tum ab amicis collectas, tum omnes *illas*, quae captae fuerant, congregatas. Et haec quidem ita peragebantur:

Cùm autem in Lydiam speculatorem quendam mittere vellet, ac quid rerum Assyrius ageret cognoscere, visus ei fuit idoneus, qui *ed* hanc ad rem proficisceretur, illius formosae foeminae custos, Araspas. Nam huic Araspae hujusmodi quiddam evenerat; cùm mulieris *ejus* amore captus esset, coactus est eam appellare de consuetudine. At negabat illa quidem, viroque *suo* fida erat, tametsi abesset: (quippe vehementer eum amabat) non tamen Araspam apud Cyrum accusabat, amicos inter se committere ve-

202 CYRI INSTIT. VI.

rita. Sed ubi Araspas existimans has momentum aliquod ad ea, quae volebat, consequenda adlaturas, mulieri minas intendisset, ni libens faceret, invitam esse facturam; tum verò mulier, ut quae vim verita fuerit, *rem* non ampliùs occultat, sed ad Cyrum eunuchum mittit, eique mandat ut exponat omnia. Is autem ubi rem audivit, edito risu de homine qui ab amore se *nuper* invictum dixisset, Artabazum cum eunucho mittit, et Araspae dicere jubet, vim quidem tali foeminae adferri non debere, quo minùs autem persuadeat, si possit, non se vetare. Et Artabazus, cùm ad Araspam venisset, conviciis eum proscindebat, cùm mulierem illam depositum adpellans, tum ipsi impietatem, injustitiam, incontinentiam objiciens: adeò ut Araspas quidem prae dolore multas profunderet lacrimas, pudore opprimeretur, atque etiam metu exanimaretur, nè quid ipsi gravius à Cyro accideret.

Cyrus igitur haec ubi cognovisset, ar-

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'. 203

Αράσπας δοκῶν ὑπηρετήσῃν τῷ τυχεῖν
 ἃ ἐβόλετο, ἠπειλήσῃ τῇ γυναικί, ὅτι εἰ
 μὴ βέλοιτο ἐκῶσα, ἄκῃσιν ποιήσῃ ταῦ-
 τα· ἐκ τούτου ἡ γυνή, ὡς ἔδεισε τὴν βίαν,
 ἐκέτι κρύπτει, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνῆχον
 πρὸς τὸν Κύρον, καὶ κελεύει λέξαι ἅπαν-
 τα. Ὁ δὲ ὡς ἤκουσεν, ἀναγελάσας ἐπὶ
 τῷ κρείττονι τῷ ἔρωτος φάσκοντι εἶναι,
 πέμπει Αρτάβαζον σὺν τῷ εὐνῆχῳ, καὶ
 κελεύει αὐτῷ εἰπεῖν βιάζεσθαι μὲν μὴ
 τοιαύτην γυναῖκα, πείθειν δὲ, εἰ δύνα-
 το, ἐκ ἔφῃ κωλύειν. Ἐλθὼν δὲ ὁ Αρτά-
 βαζος πρὸς τὸν Αράσπαν ἐλοιδόρησεν αὐ-
 τὸν, παρακαταθήκην τε ὀνομάζων τῇ
 γυναικί, ἀσέβειάν τε αὐτῇ λέγων, ἀδι-
 κίαν τε καὶ ἀκράτειαν· ὥστε τὸν Αράσπαν
 πολλὰ μὲν δακρύειν ὑπὸ λύπης, κατα-
 δύεσθαι δὲ ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀπολωλέ-
 ναι δὲ τῷ φόβῳ μή τι καὶ πάθῃ ὑπὸ Κύρου.

Ὁ ἔν Κῦρος καταμαθὼν ταῦτα, ἐκά-
 λεσέ τε αὐτὸν, καὶ μόνος μόνῳ ἔλεξεν,

206 CYRI INSTIT. VI.

te per hanc *hominum de te* opinionem admodum gratam mihi rem facere, et sociis utilitates maximas adferre. Utinam verò fiat, inquit Araspas, aliquâ ut in re tibi rursus opportunè commodem. Quod si ergo volueris, ait, simulare quasi me fugias, atque ad hostes transire, arbitror fore ut ab hostibus tibi fides habeatur. Profectò, inquit Araspas, scio futurum equidem, ut etiam per amicos rumor excitetur, quasi te fugerim. Itaque nobis redires, ait, rebus omnibus hostium cognitis: quin etiam arbitror ità tibi fidem habituros, ut et rationum et consiliorum *suorum* te participem facturi sint; adeò ut nihil latere te possit eorum omnium quae nos scire cupimus. Proficiscar igitur nunc jam, inquit *Araspas*: nam scire debes, etiam hoc unum fidei argumentum fore, quod effugisse videbor, cum jam tibi supplicium daturus essem. An et formosam, inquit, Pantheam relinquere poteris? Duae mihi nimirum, Cyre, ait, certè sunt animae. Hanc phi-

ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἷος τ' εἶ ἐμοί τε ἰχυ-
 ρῶς χαρίσασθαι, καὶ τῷ συμμάχῳ με-
 γάλα ὠφελῆσαι. Εἰ γὰρ γένοιτο, ἔφη ὁ
 Αράσπας, ὅ,τι ἐγὼ σοι ἐν καιρῷ ἂν γε-
 νοίμην αὖ χρήσιμος. Εἰ τοίνυν, ἔφη,
 προσπομπάμενος ἐμὲ φεύγειν ἐθέλοις εἰς
 τῷς πολεμίῃς ἐλθεῖν, οἶμαι ἂν σε πιστε-
 θῆναι ὑπὸ τῶν πολεμίων. Εγώ γε ναὶ
 μὰ Δί', ἔφη ὁ Αράσπας, καὶ ὑπὸ τῶν φί-
 λων οἶδα ὅτι ὡς σὲ πεφευγὼς λόγον ἂν
 παρέχοιμι. Ελθοῖς ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν,
 πάντα εἰδὼς τὰ τῶν πολεμίων· οἶμαι δὲ
 καὶ λόγων καὶ βουλευμάτων κοινωνὸν ἂν σε
 ποιοῖντο, διὰ τὸ πιστεύειν· ὥστε μηδὲ ἐν
 σε λεληθέναι ὧν βεβλόμεθα εἰδέναι. Ὡς
 πορεύσομαι ἔν, ἔφη, ἥδη νυνί· καὶ γὰρ τῷ-
 το, ἰοῦσι, ἐν τῶν πιστῶν ἔσαι, τὸ δοκεῖν
 με ὑπὸ σὺ μελλήσοντά τι παθεῖν ἐκπε-
 φυγέναι. Ἡ καὶ δυνήσῃ, ἔφη, ἀπολιπεῖν
 τὴν καλὴν Πάνθειαν; Δύο γὰρ, ἔφη, ὦ
 Κῦρε, σαφῶς ἔχω ψυχάς. Νῦν τῷτο

208 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

πεφιλοσόφηκα μετὰ τῷ ἀδίκῃ σοφιστῇ τῷ
Ερωτος. Οὐ γὰρ δὴ μία γε οὔσα, ἅμα
ἀγαθὴ τέ ἐστι καὶ κακὴ, ὅδ' ἅμα καλῶν τε
καὶ αἰσχρῶν ἔργων ἔρα, καὶ ταυτὰ ἅμα βύ-
λεται τε καὶ ὅ βύλεται πράττειν· ἀλλὰ
δῆλον ὅτι δύο ἐσὸν ψυχὰς, καὶ ὅταν μὲν ἡ
ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττεται· ὅταν
δὲ ἡ πονηρὰ, τὰ αἰχρὰ ἐπιχειρεῖται.
Νῦν δὲ, ὡς σὲ σύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ
ἡ ἀγαθὴ καὶ πάνυ πολὺ. Εἰ τοίνυν καὶ σοὶ
δοκεῖ πορεύεσθαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε χρὴ
ποιεῖν, ἵνα καὶ κείνοις πιστότερος ᾖς· ἐξάγ-
γελλέ τε αὐτοῖς τὰ παρ' ἡμῶν, ὅτω τε ἐξ-
άγγελλε, ὡς ἂν αὐταῖς τὰ παρὰ σὺ λεγό-
μενα ἐμποδῶν μάλισ' ἂν εἴη ὧν βέλονται
πράττειν. Εἴη δ' ἂν ἐμποδῶν, εἰ ἡμᾶς
φαίης παρασκευάζεσθαι ἐμβαλεῖν πρὸς τῆς
ἐκείνων χώρας· ταῦτα γὰρ ἀκρόντες,
ἥτιον ἂν παντὶ δένει ἀθροίζωτο, ἕκα-
στός τις φοβόμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. Καὶ
μένε, ἔφη, παρ' ἐκείνοις ὅτι πλεῖστον χρό-

lofophiam didici modò apud improbum illum fophiftam, Amorem. Nam una fanè fi effec anima, non et bona fimul effec et mala, neque res fimul honeftas et turpes amaret, neque fimul eadem et velle et nollet facere: fed manifeftum eft, duas effe animas, et ubi quidem penes *animam* bonam imperium eft, honeftae conficiuntur res; ubi verò penes malam, res fufcipiuntur turpes. Nunc, quia te focium *et adiutorem* nafta eft, anima bona viribus, et longè quidem, fuperior eft. Quòd fi ergo, inquit Cyrus, tibi quoque hoc iter instituendum videtur, fic erit agendum, ut apud illos etiam majorem habeas fidem: *nimirum* eis enunciato quae à nobis gerantur, et *quidem* fic enunciato, ut quae abs te dicentur, maximo fint ipfis impedimento ad ea quae facere voluerint. Fuerit autem impedimento, fi nos dixeris adparatum facere, ut alicubi agrum ipforum invadamus: nam fi haec audient, minùs *collatis* viribus univerfis in unum fe congregabunt locum, metuente quolibet domesticis etiam rebus. Maneto etiam, inquit, apud ipfos quàm

212 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

τος φίλος ἦν αὐτῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ
 ἐπεχείρησέ ποτε ἐμέ καὶ τὸν ἄνδρα δια-
 σπάσαι ἀπ' ἀλλήλων· ὕβριστ' οὖν νομί-
 ζων αὐτὸν, οἶδ' ὅτι ἀσμένως ἂν πρὸς ἄν-
 δρα οἷος σὺ εἶ ἀπαλλαγείῃ. Ακούσας
 ταῦτα ὁ Κῦρος κελεύει πέμπειν πρὸς
 τὸν ἄνδρα· ἡ δ' ἔπεμψεν. Ὡς δ' ἔγνω ὁ
 Αβραδάτης τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμ-
 βολα, καὶ τᾶλλα δὲ ἤσθετο ὡς εἶχε,
 ἄσμενος πορεύεται πρὸς Κῦρον, ἵππους
 ἔχων ἀμφὶ τὴν διαχίλις. Ὡς δ' ἦν πρὸς
 τοῖς τῶν Περσῶν σκοπῶς, πέμπει πρὸς
 τὸν Κῦρον, εἰπὼν ὅς ἦν. Ὁ δὲ Κῦρος
 εὐθὺς ἄγειν κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυ-
 ναῖκα. Ὡς δ' ἰδέτην ἀλλήλους ἡ γυνὴ καὶ
 ὁ Αβραδάτης, ἡσπάσαντο ἀλλήλους ὡς
 εἰκὸς ἐκ δυσελπίσου. Ἐκ τούτου δὴ λέγει
 ἡ Πάνθεια τῷ Κύρῳ τὴν ὁσιότητα καὶ τὴν
 σωφροσύνην, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατωίπι-
 σιν. Ὁ δὲ Αβραδάτης ἀκέσας εἶπε, Τί
 ἂν ἔν ἐγὼ ποιῶν, ὦ Πάνθεια, χάριν Κῦ-

gis, qui modò imperat, pater ei amicus erat: at is qui jam rerum potitur etiam conatus est aliquando me ac maritum meum divellere: quamobrem sat scio, cùm eum insolenter injurium *esse* existimet, libenter ad virum talem, qualis tu es, discefferit. Haec ubi Cyrus audisset, *ei* mandat ut ad maritum mittat: quod quidem illa fecit. Cùm verò ab uxore signa cognovisset Abradates, atque etiam animadverteret, qui caeterarum rerum status esset, libens ad Cyrum cum duobus circiter equorum millibus profectus est. Ad Persarum verò speculatores ubi pervenisset, mittit ad Cyrum, et quisnam esset significat. Cyrus statim deduci hominem ad uxorem jubet. Cùm autem haec et Abradates se mutuò vidissent, *ipsi* inter se complexi sunt, uti par erat, ex insperato. Deinde Panthea Cyri sanctitatem, temperantiam et commiserationem erga se commemorat. Quibus Abradates auditis ait, Quid igitur faciam, Pan-

216 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

πικρὸν τῷ ἑαυτῷ, ὅμοια ἐκείνῳ· αὐτὸς δὲ
 ὡς ἡγησόμενος αὐτῶν ἐπὶ τῷ ἄρματός
 παρεσκευάζετο. Συνεζεύξατο δὲ τὸ ἑαυ-
 τῷ ἄρμα τετράρυμόν τε καὶ ἐξ ἵππων ὀκ-
 τῶ· ἡ δὲ Πάνθεια ἡ γυνὴ αὐτῷ ἐκ τῶν
 ἑαυτῆς χρημάτων χρυσῶν τε αὐτῷ θώ-
 ρακα ἐποίησατο καὶ χρυσῶν κράνος, ὡσαύ-
 τως δὲ καὶ περιβραχιόνια· τὰς δ' ἵππους τῷ
 ἄρματός χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κα-
 τεσκευάσατο. Αἰραδάτης μὲν ταῦτα
 ἔπραττε. Κύρος δὲ ἰδὼν τὸ τετράρυμον
 αὐτῷ ἄρμα, κατενόησεν ὡς οἷόν τε εἶη καὶ
 ὀκτάρυμον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτὼ ζεύ-
 γεσι βοῶν ἄγειν τῶν μηχανῶν τὸ κατώ-
 τατον οἴκημα· ἦν δὲ τῷ τριόργον μά-
 λιστα ἀπὸ τῆς γῆς πρὸν ταῖς τροχαῖς.
 Τοιοῦτοι δὲ πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθεῖντες
 ἐδόκουν αὐτῷ μεγάλη μὲν ἐπικυρία γενέ-
 σθαι τῇ ἑαυτῷ φάλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη
 τῇ τῶν πολεμικῶν τάξει. Ἐποίησε δὲ
 ἐπὶ τῶν οἰκημάτων καὶ περιτόφους καὶ ἐπαλ-

conficeret, similes ipsius curribus; ac se-
 ipsum etiam parabat ut in curru dux e-
 orum esset. Junxit autem currum suum
itâ, ut è temonibus quatuor et equis octo
constaret: uxor verò ejus Panthea de fa-
 cultatibus ipsius loricam ei auream, et
 auream galeam confecit, itemque brachio-
 rum tegumenta; equos autem curru jun-
 ctos, totos aereis tegumentis instruxit.
 In his quidem conficiendis occupatus erat
 Abradates. Cyrus autem currum ejus
 cum temonibus quatuor intuitus, animad-
 vertit fieri posse currum etiam octo temo-
 num, ut octo boum jugis machinarum in-
 firma veheretur structura: et aberat hic
currus cum rotis à terrâ tribus ulnis. Hu-
 jusmodi turres si cum ordinibus seque-
 rentur, videbantur ei et phalangi suae
 magno fore adjumento, et hostium aciei
 magno damno. Etiam structuris in hisce
 tum circuitus fecit cum propugnacula;

218 CYRIL INSTIT. VI.

et in turrim quamlibet viginti viros imposuit.

Postea verò quàm omnia, quae ad currus pertinebant, ipsi essent confecta, periculum vecturae fecit; et multò faciliùs octo illa juga turrim cum *impositis* in eam militibus trahebant, quàm unum jugum id omne ferret, quod ei ex impedimentis imponebatur. Nam jugo impedimentorum onus, *quod* ferè talenta quinque ac viginti *aequabat*, imponi solebat: at cùm in turri materia tragicae scenae crassitudinem haberet, et viri essent viginti et arma, fiebat ut haec in unumquodque jugum oneris minus *plaustro vehendi*, quàm talenta quindecim, conficerent. Postquam animadvertit facilem hanc esse vehendi rationem, parabat sese ut turres unà cum exercitu duceret; quippe qui in bello captationem conditionis potioris existimaret et salutis, et justitiae, et prosperitatis esse *plenam*.

Id temporis etiam illi venêre, qui pecuniam ab Indo adferebant; ac ei re-

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'. 219

ξεις· ἀνεβίβαζε δὲ ἐπὶ τῶν πύργων ἕκα-
στον ἄνδρας εἴκοσιν.

Ἐπεὶ δὲ πάντα συνεσήκει αὐτῷ τὰ
περὶ τὰς πύργους, πείρα ἑλάμβανε τῆ
ἀγωγίμου· καὶ πολὺ ῥᾶον ἤγε τὰ ὀκτώ
ζεύγη τὸν πύργον καὶ τὰς ἐπ' αὐτῷ ἄνδρας,
ἢ τὸ σκευοφορικὸν βάρος ἕκαστον τὸ ζευ-
γος. Σκευῶν μὲν γὰρ βάρος ἀμφὶ τὰ
εἴκοσι καὶ πέντε τάλαντα ἦν ζεύγει τῆ
δὲ πύργου, ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς, τῶν
ξύλων πάχος ἔχόντων καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν
καὶ ὀπλων, τέτων ἐγένετο ἑλαττον ἢ πεν-
τεκαίδεκα τάλαντα ἑκάστω ζεύγει τὸ ἀ-
γώγιον. Ὡς οἱ ἔγνω εὐπορον οὔσαν τὴν
ἀγωγήν, παρεσκευάζετο ὥς ἅμα ἄξων
τὰς πύργους σὺν τῷ στρατεύματι νομίζων
τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν, ἅμα σωτη-
ρίαν τε εἶναι καὶ δικαιοσύνην καὶ εὐδαι-
μονίαν.

Ἦλθον δὲ ἐν τέτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ
τῆ Ἰνδῆ χρήματα ἄγοντες, καὶ ἀπήγγελ-

220 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 9'.

λον αὐτῷ ὅτι ὁ Ἰνδὸς ἐπικέλλει τοιαῦδε,
 “ Εγὼ, ὦ Κῦρε, ἠδομαι ὅτι μοι ἐπήγ-
 “ γειλας ὣν ἐδέε· καὶ βέλομαί σου ξένος
 “ εἶναι, καὶ πέμπω σοι χρήματα· καὶ
 “ ἄλλων δέη, μεταπέμπω. Επέσταλται
 “ δὲ τοῖς παρ’ ἐμῷ ποιεῖν ὅ,τι ἂν σὺ κε-
 “ λεύης.” Ἀκύσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε, Κε-
 λεύω τοίνυν ὑμᾶς, τὲς μὲν ἄλλες μένον-
 τας ἔνθα κατεσκηνώκατε, φυλάττειν τὰ
 χρήματα, καὶ ζῆν ὅπως ὑμῖν ἡδιστὸν ἐστὶ
 τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τὲς πολε-
 μίους, ὡς παρὰ τῷ Ἰνδῷ περὶ συμμαχίας,
 καὶ τὰ ἐκεῖ μαθόντες, ὅ,τι ἂν λέγωσί τε
 καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα ἀπαγγείλατε
 ἐμοί τε καὶ τῷ Ἰνδῷ· καὶ ταῦτά μοι κα-
 λῶς ὑπηρετήσητε, εἴ τι μᾶλλον ὑμῖν χά-
 ρων εἶσομαι τέτυ, ἢ ὅτι χρήματα πάρεσε
 ἄγοντες. Καὶ γὰρ οἱ μὲν δέλοισ ἐοικότες
 κατάσκοποι οὐδὲν ἄλλο δύνανται εἰδότες
 ἀπαγγέλλειν, ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ
 δὲ τοῖσιν οἷοί περ ὑμεῖς ἄνδρες πολλάκις

nuntiârunt, Indum talia *quaedam* *ipsis* mandata *ad eum perferenda* dedisse,
 “ Gratum mihi est, Cyre, te mihi signi-
 “ ficâsse, quibus tibi rebus opus esset;
 “ atque mihi tecum hospitii jus esse vo-
 “ lo, et pecunias tibi mitto: quòd si aliis
 “ tibi sit opus, mitte qui *ad te* ferant.
 “ Praetereà mandatum est iis, qui à me
 “ *ad te veniunt*, ut quicquid tu jusseris
 “ faciant.” *Quae* cùm audisset Cyrus,
 Praecipio igitur, ait, ut *vestrûm* alii iis
 in tabernaculis hîc remanentes in quae
 vos recepistis, harum pecuniarum custo-
 des sint, et quo ipso modo jucundissimum
 sit vitam degant; tres autem *vestrûm* ad
 hostes profecti, quasi *adsint* ab Indo so-
 cietatis ineundae gratiâ, et edocti illic
 omnia, quae dicant faciantque, quàm pri-
 mum et mihi et Indo renuntient: atque
 in his si mihi egregiam operam navabi-
 tis, majores etiam hoc nomine vobis ha-
 bebo gratias, quàm quòd pecunias adtru-
 leritis. Etenim speculatores servis simi-
 les nihil aliud quod sciant renuntiare pos-
 sunt, quàm quae nota sunt universis: at
 ejusmodi viri, quales vos estis, saepevnu-

merò etiam consilia perdiscunt. Quae cum Indi libenter audissent et hospitio tunc à Cyro liberaliter accepti fuissent; paratis compositisque rebus suis, postridiè proficiscebantur, sanctè polliciti se, ubi de hostibus quantum maximè liceret, didicissent, quàm fieri posset celerrimè redituros.

Cyrus autem cum alia parabat ad pugnam magnificè, ut erat sanè vir talis, qui nihil exiguum gerere cogitaret, tum non solum ea curabat, quae focii censuissent, sed etiam contentionem inter amicos mutuam excitabat, ut eorum singuli armati pulcherrimè, et equitandi, et jaculandi, et sagittandi peritissimi, laborumque patientissimi conspicerentur. Atque haec effecit, tum ad venationes eos educendo, tum praestantissimos ubique *praemiis* et honoribus ornando: quin et praefectos eos, quos videret studiosè operam dare, ut milites ipsorum quàm optimi essent, partim collaudando exacuebat, partim eis gratificando quacunque in re posset. Quòd si rem sacram aliquando faceret

καὶ τὰ βουλευματα καταμανθάνουσιν. Οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ, ἀκῆσαντες ἡδέως καὶ ξενιοφέντες τότε παρὰ Κύρῳ, συσκευασάμενοι τῇ ὑφεραΐᾳ ἐπορεύοντο, ὑποχόμενοι ἢ μὴν καταμαθόντες ὅσα ἂν δύνωνται πλεῖστα ἐκ τῶν πολεμίων, ἥξειν ὡς δυνατόν τάχιστα.

Ὁ δὲ Κύρος τά τε ἄλλα πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὴ ἀνὴρ ὕδεν μικρὸν ἐπινοῶν πράττειν· ἐπεμελεῖτο δὲ ὃ μόνον ὧν ἔδοξε τοῖς συμμάχοις, ἀλλὰ καὶ ἔριν ἐνέβαλλε πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις, ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φαινῶνται καὶ εὐοπλότατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ ἀκοντισικώτατοι καὶ τοξικώτατοι καὶ φιλοπονώτατοι. Ταῦτα δὲ ἐξεργάζετο ἐπὶ τε τὰς θήρας ἐξάγων, καὶ τιμῶν τῆς κρατίστες ἕκασα χῆ· καὶ τῆς ἀρχοντας δὲ οὓς ἐώρα ἐπιμελεσμένους τέττα, ὅπως οἱ αὐτῶν κράτις οἰσὶναι στρατιῶται, καὶ τέττα ἐπαινῶν τε παρῶξυνε καὶ χαριζόμενος αὐ-

224 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

τοῖς ὅ,τι δύνασθαι. Εἰ δὲ ποίε θυσίαν ποιῶντο
 καὶ ἑορτὴν ἄγοι, καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πολέμου
 ἕνεκα μελετῶσιν οἱ ἄνθρωποι, πάντων
 τέτων ἀγῶνας ἐποίει, καὶ ἅθλα τοῖς νικῶ-
 σι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδυ, καὶ ἦν πολλὴ εὐ-
 θυμία ἐν τῷ στρατεύματι.

Τῷ δὲ Κύρῳ σχεδὸν τι ἤδη ἀποτετε-
 λεσμένα ἦν ὅποσα ἐβέβαιο ἔχων στρατεύ-
 εσθαι, πλὴν τῶν μηχανῶν. Καὶ γὰρ οἱ
 Πέρσαι ἱππεῖς ἔκπλεω ἤδη ἦσαν εἰς τὰς
 μυρίους· καὶ τὰ ἄρματα τὰ δρεπανηφόρα,
 ἃ τε αὐτὸς κατεσκεύασεν, ἔκπλεα ἤδη
 ἦν εἰς τὰ ἑκατόν· ἃ τε Ἀβραδάτης ὁ Σά-
 σιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τοῖς
 Κύρῳ, καὶ ταῦτα ἔκπλεα ἦν εἰς ἄλλα
 ἑκατόν. Καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἄρματα ἐπε-
 πείκει Κῦρος Κυαζάρην εἰς τὸν αὐτὸν
 τρόπον μετασκευάσαι ἐκ τῆς Τρωϊκῆς καὶ
 Λιβυκῆς διφρείας· καὶ ἔκπλεα καὶ ταῦτα ἦν
 εἰς ἄλλα ἑκατόν. Καὶ ἐπὶ τὰς καμήλας
 δὲ ἐκτεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκά-

festumve diem ageret, tum quoque eorum omnium, quae homines belli causâ exercent, certamina instituebat, et praemia victoribus magnificè largiebatur; multaque *adeò jam* erat in exercitu hilaritas.

Erant autem Cyro perfecta jam propemodùm omnia, quibus in expeditione uti volebat, extra machinas. Etenim Persicorum equitum numerus ad decem millia plenè jam excreverat; et falcati currus, quos ipse paraverat, centenarium jam numerum explebant; ii etiam, quos Abradates ille Susius Cyri curribus similes parandos susceperat, centum alios plenè efficiebant. Etiam Cyaxari Cyrus auctor fuerat, ut currus Medicos ad eundem modum ex Trojanâ Lybicâque curruum formâ immutaret; qui et ipsi erant omnino ad centenos numero alios. Praeterea delecti erant pro camelis milites, in singulas duo sagittarii. Et maxima qui-

226 CYRI INSTIT. VI.

dem pars exercitûs hoc erat animo, quasi qui omninò jam vicissent, et *quasi* hostium adparatus nullius essent momenti :

Cùm autem, illis sic adfectis, Indi ab hostibus rediissent, quos Cyrus speculari causâ miserat, ac dicerent, Croesum electum esse ducem et imperatorem omnium hostium; et decretum, ut omnes reges socii, suis quisque cum copiis universis, adessent; ut maximam pecuniae summam conferrent, eamque impenderent ad milites conducendos, quoscunque possent, et ad danda munera, quibus porteret : praeterea conductos jam permultos esse Thracas machaerophoros, Aegyptios navigiis advehi; atque *hos* aiebant esse numero ad centum viginti milia, cum scutis ad pedes usque pertinentibus, hastisque magnis, (quales etiam nunc habent) et copidibus: Cypriorum quoque copias navigiis advehi, jamque adesse Cilicas omnes et Phrygas utrosque,

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'. 227

ην τοξόται. Καὶ ὁ μὲν πλεῖστος στρατός
τως εἶχε τὴν γνώμην, ὥς ἤδη παντελῶς
εκρατηκώς, καὶ οὐδὲν ὄντα τὰ τῶν πολε-
ίων.

Ἐπεὶ δὲ ἔτῳ διακειμένων ἦλθον οἱ Ἰν-
οὶ ἐκ τῶν πολεμίων, ὅς ἐπεπόμεναι Κῦ-
ρος ἐπὶ κατασκοπῇ, καὶ ἔλεγον ὅτι Κροῖ-
ος μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων ἡρη-
ένος εἴη τῶν πολεμίων, δεδογμένον δ' εἴη
ταῖσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι πάσῃ δυ-
άμει ἕκαστον παρεῖναι, χρήματα δὲ εἰς-
ίρειν πάμπολλα, ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ
μισθωμένους ὅς δύναντο, καὶ δωρημένους οἷς
έοι· ἤδη δὲ καὶ μεμισθωμένους εἶναι πολλὰς
ἐν Θρακῶν μαχαιροφόρους, Αἰγυπτίους
ἐκ προσπλεῖν· καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδε-
α μυριάδας σὺν ἀσπίσι ταῖς ποδῆρεσι, καὶ
ὄρασι μεγάλοις, (οἷά περ καὶ νῦν ἔχουσι)
καὶ κοπίσι· προσπλεῖν δὲ καὶ Κυπρίων στρα-
τευμα ἔτι, παρεῖναι δὲ ἤδη καὶ Κίλικας
πάντας καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ Λυκάα-

228 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

νας κὶ Παφλαγόνας κὶ Καππαδόκας κὶ
 Αραβίους κὶ Φοίνικας, κὶ σὺν τῷ Βαβυλῶ-
 νος ἄρχοντι τὴς Ασσυρίους· κὶ Ἰωνας δὲ κὶ
 Αἰολέας, κὶ σχεδὸν πάντας τὴς Ἑλλήνας
 τὴς ἐν τῇ Ασίᾳ ἐποικοῦντας σὺν Κροί-
 σω ἠναγκάσθαι ἔπειθαι· πεπομφέναι δὲ
 Κροῖσον κὶ εἰς Λακεδαίμονα περὶ συμμα-
 χίας· συλλέγεσθαι δὲ τὸ στρατεύμα ἀμ-
 φι τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν, προΐεναι δὲ
 μέλλειν αὐτὴς εἰς Θύβαρρα, (ἐνθα κὶ νῦν
 ὁ σύλλογος τῶν ὑπὸ βασιλέα βαρβάρων
 τῶν κάτω Συρίας) κὶ ἀγορὰν πᾶσι πα-
 ρηγγέλθαι ἐνταῦθα κομίζειν· σχεδὸν δὲ
 τῆτοις ταυτὰ ἔλεγον κὶ οἱ αἰχμάλωτοι·
 (ἐπεμελεῖτο γὰρ ὁ Κῦρος, ὅπως ἀλίσκοιν-
 το παρ' ὧν ἔμελλε πεύσεσθαι τι· ἔπεμ-
 πε δὲ κὶ δούλοις ἐοικότας κατασκόπους, ὡς
 αὐτομόλους.) Ὡς ἔν ἤκαστε ταῦτα ὁ στρα-
 τὸς τῷ Κύρῳ, ἐν φροντίδι τε ἕκαστος ἐγί-
 γνετο, ὥσπερ εἶκος, ἡσυχαιότεροί τε ἢ ὡς
 εἰώθασι διεφοίτων, φαιδροί τε οἱ πολλοί

et Lycaonas, et Paphlagonas, et Cappadocas, et Arabas, et Phoenicas, et cum Babylonio rege Affyrios; Iones etiam et Aeolenses, propeque Graecos omnes Asiam incolentes Croesum sequi coactos esse: Croesum porrò societatis ineundae causâ legatos etiam Lacedaemonem misisse; exercitum *ipsum* propter Pactolum amnem cogi, ac progressuros *deinde* eos ad Thybarra versùs, (ubi nunc quoque barbari Syriae inferioris incolae, qui sub regis imperio sunt, cogi solent) omnibusque denuntiatum esse, ut res venales eò conferrent: eadem propè captivi etiam dicebant: (dabat enim operam Cyrus, ut caperentur *aliqui*, de quibus nonnihil exquirere posset; atque etiam mittebat speculatores servorum specie, tanquam si transfugae essent.) Haec igitur cùm Cyri exercitus audisset, et sollicitus esse quisque coepit, uti consentaneum erat, et lento magis incedebant gradu, quàm

230 CYRI INSTIT. VI.

confuevissent; magnaue pars eorum non admodum hilaris cernebatur; praeterea in circulis congregabantur, et omnia plena erant se mutuò interrogantium de his rebus, et colloquentium. Cyrus autem, ubi metum pervagari exercitum animadvertit, tum copiarum praefectos convocat, tum eos omnes, qui si dejectis essent animis, damnum; si alacribus, utilitatem adlaturi viderentur. Praedixit etiam ministris, ut si quis alius quoque ex armatis adstare vellet, orationem auditurus, nè prohiberent. Ubi convenissent, in hanc sententiam locutus est:

“ Convocavi ego vos, socii, quia non-
 “ nullos vestrum video, posteaquam ab
 “ hostibus venere nuntii, similes admo-
 “ dum hominibus esse perterritis. Equi-
 “ dem miror, quenquam vestrum formi-
 “ dine corripì, quia dicantur hostes col-
 “ ligi; quòd verò multò majore numero
 “ nos jam collecti sumus, quàm id tem-
 “ poris, cum eos vinceremus, et multò
 “ nunc dei ope, quàm antea, melius in-

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. ς'. 231

ὃ πάνυ ἐφαίνοντο· ἐκυκλῶντό τε, καὶ μετὰ
 ἦν πάντα ἀλλήλους ἐρωτώντων περὶ τού-
 των καὶ διαλεγομένων. Ὡς δὲ ἦσθετο ὁ
 Κῦρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ στρατιᾷ,
 συγκαλεῖ τὴς τε ἄρχοντας τῶν στρατευ-
 μάτων, καὶ πάντας ὁπόσων ἀθυμούντων
 βλάβῃ ἐδόκει τις γίγνεσθαι, καὶ προθυμ-
 μένων ὠφέλεια. Προεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρέ-
 ταις, καὶ ἄλλος εἴ τις βέλοιο τῶν ὀπλο-
 φόρων προϊᾶσθαι ἀκυσόμενος τῶν λόγων,
 μὴ κωλύειν. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε
 τοιαῦτα·

“ Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγὼ τοι ὑμᾶς
 “ συνεκάλεσα, ἰδὼν τινὰς ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ
 “ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πολεμίων, πά-
 “ νυ ἐοικότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις.
 “ Δοκεῖ γάρ μοι θαυμαστὸν εἶναι, εἴ τις
 “ ὑμῶν, ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι λέγονται
 “ συλλέγεσθαι, δέδοικεν, ὅτι δὲ ἡμεῖς πο-
 “ λὺ μὲν πλείους συνειλέγμεθα νῦν, καὶ
 “ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους, πολλὰ δὲ ἄμα

232 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

“ ἴον σὺν θεῷ παρεσκευάσμεθα νῦν, ἢ
 “ πρόθεν· ταῦτα δὲ ὀρῶντες ὕθαρρεῖτε.
 “ Ω πρὸς θεῶν, ἔφη, τί δῆτ’ ἂν ἐποιή-
 “ σατε οἱ νῦν δεδοκότες, εἰ ἡγγελλόν τι-
 “ νες τὰ παρ’ ἡμῖν νῦν ὄντα, ταῦτα ἀν-
 “ τίπαλα ἡμῖν προσόντα; καὶ πρῶτον μὲν
 “ ἡκέετε, ἔφη, ὅτι οἱ πρόθεν νικήσαντες
 “ ἡμᾶς ὕτοι πάλιν ἔρχονται, ἔχοντες ἐν
 “ ταῖς ψυχαῖς ἣν ποτε νίκην ἐκτήσαντο·
 “ ἔπειτα δὲ, οἱ τότε ἐκκόφαντες τῶν
 “ τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν τὰς ἀκροβολί-
 “ σεις, νῦν ὕτοι ἔρχονται, καὶ οἱ ἄλλοι
 “ ὅμοιοι τέτοις πολλαπλάσιοι· ἔπειτα
 “ δὲ ὥσπερ ὕτοι ὀπλισάμενοι τὰς πεζύ-
 “ κας τότε ἐνίκων, νῦν ὕτως καὶ οἱ ἵππεῖς αὐ-
 “ τῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τὰς ἵππείας
 “ προσέρχονται· καὶ τὰ μὲν τόξα καὶ ἀκόν-
 “ τια ἀποδεδοκιμάσας, παλτὸν δὲ ἐν
 “ ἰσχυρότερον ἕκαστος λαβὼν, προσελαύ-
 “ νειν διανενόηται, ὥς ἐκ χειρὸς τὴν μά-
 “ χην πῶτισσόμενος· ἔτι δὲ ἄρματα ἔρχε-

“ struēti, *adeoque* haec cum videatis, non
 “ fidentibus *potiùs* vos esse animis. Dii
 “ *immortales*, ait, quid facturi tandem
 “ fuissetis, qui jam metu estis perculsi, si
 “ qui nuntium adtulissent, quae nunc a-
 “ pud nos, haec nobis adversa adventare?
 “ et primùm audiretis, inquit, eos, qui pri-
 “ ùs nos vicissent rursùm venire, victo-
 “ riam in animis habentes, quam aliquan-
 “ do adepti essent; deinde eos, qui tum
 “ et sagittariorum et jaculatorum veli-
 “ tationes fregissent, nunc advenire, ali-
 “ osque his similes multò plures: prae-
 “ terea quemadmodùm hi tunc armati
 “ vicissent pedites, si nunc equites ipso-
 “ rum instructos ad equites accedere; ac
 “ rejectis arcubus et jaculis, et acceptò
 “ quemque palto uno *eoque* firmiore, apud
 “ animum statuisse adequitare, ut comi-
 “ nùs pugnam ineat; venire item cur-

234 CYRI INSTIT. VI.

“ rus, qui non ità constituendi sint averfi
 “ velut ad fugam, sicut priùs, sed tum
 “ equos in curribus cataphractos esse,
 “ tum aurigas in turribus ligneis stare,
 “ quorum partes *corporis* eminentes om-
 “ nes loriceis ac galeis tectae sint; et fal-
 “ ces ferreas ad axes aptatas esse, quo et
 “ illi statim in adversariorum ordines im-
 “ petum faciant: praeter haec habere
 “ ipsos camelos, quibus advehantur, quo-
 “ rum unum *vel* centum equi videre non
 “ sustineant; adventare item eos cum
 “ turribus, de quibus sint opem latu-
 “ ri suis, et vos ejaculando impedituri,
 “ quo minùs in planitie dimicetis: haec
 “ igitur si quis vobis nuntiaret hostibus
 “ adesse, quid tandem facturi essetis, qui
 “ jam in metu estis? quando *adedè per-*
 “ *turbamini* adlatis nuntiis, Croesum
 “ hostes imperatorem legisse, qui tanto
 “ Syris ignavior fuit, ut cùm Syri prae-

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. ٥'. 235

“ ται, ἃ ἔχ' ἔτιω ἐσῆζεται ὥσπερ πρό-
 “ ὤεν ἀποσφράφέντα ὡς εἰς φυγὴν, ἀλλ'
 “ οἱ τε ἵπποι εἰσὶ κατατεθωρακισμένοι
 “ οἱ ἐν τῷις ἄρμασιν, οἱ τε ἡνίοχοι ἐν
 “ πύργοις ἐσῷσι ξυλίνοις, τὰ ὑπερέχοντα
 “ ἅπαντα συνεσφραγισμένοι θώραξι καὶ κρά-
 “ νεσι· δρέπανά τε σιδηρὰ περὶ τοῖς ἄξο-
 “ σι προσήρμους, ὡς ἐλῶντες καὶ ἔτοι εὐ-
 “ θὺς εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐναντίων· πρὸς
 “ δ' ἔτι κάμηλοί εἰσιν αὐτοῖς, ἐφ' ὧν
 “ προσελῶσιν, ὧν μίαν ἐκάστην ἑκατὸν
 “ ἵπποι ἔκ ἂν ἀνάχονται ἰδόντες· ἔτι δὲ
 “ πύργους ἔχοντες προσίσταν, ἀφ' ὧν τοῖς
 “ μὲν αὐτῶν ἀρήξουσιν, ὑμᾶς δὲ βάλλον-
 “ τες κωλύουσιν ἐν τῷ ἰσοπέδῳ μάχε-
 “ σθαι· εἰ δὴ ταῦτα ἡγγελλέ τις ὑμῖν
 “ ἐν τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νῦν φοβέμε-
 “ νοι τί ἂν ἐποιήσατε; ὁπότε ἀπαγγελ-
 “ λομένων, ὅτι Κροῖσος μὲν ἡρῆται τοῖς
 “ πολεμίοις στρατηγὸς, ὃς τοσούτω Σύρων
 “ κακίων ἐγένετο, ὅσω Σύροι μὲν μάχη

236 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5.

“ ἡτλήθentes ἔφυγον, Κροῖσος δὲ ἰδὼν ἡτ-
 “ τημένους, ἀντὶ τῆ ἀρήγειν τῷ συμμά-
 “ χοις, φεύγων ὥχετο. Ἐπειτα δὲ δι-
 “ αγγέλλεται δῆπερ ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ πο-
 “ λέμιοι ἔχ' ἱκανοὶ ἡγῶνται ἡμῖν εἶναι
 “ μάχεσθαι, ἄλλους δὲ μισθῶνται ὡς ἄ-
 “ μεινον μαχομένους ὑπὲρ σφῶν, ἢ αὐ-
 “ τοί. Εἰ μέντοι τισὶ ταῦτα μὲν τοιαῦ-
 “ τα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέ-
 “ τερα φαῦλα, τέτῃς ἐγὼ φημι χρῆναι,
 “ ὧ ἄνδρες, ἀφεῖναι εἰς τῆς ἐναντίας· πο-
 “ λὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες πλείω ἂν ἡμᾶς ὠφε-
 “ λῶεν ἢ παρόντες.”

Ἐπεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη
 Χρυσάντας ὁ Πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε· ὦ
 Κῦρε, μὴ θαύμαζε εἰ τινες ἐσκυθρώπασαν
 ἀκύνεοντες τῶν ἀγγελλομένων· ἔ γὰρ
 φοβηθέντες ἔτῳ διετεθήσαν, ἀλλ' ἀχθε-
 σθέντες ὥσπερ γε ἔφη, εἰ τινῶν βελομέ-
 νων τε καὶ οἰομένων ἥδη ἀριστήσιν, ἐξαγ-
 γελθείη τί ἔργον, ὃ ἀνάγκη εἶη πρὸ τῆ

CYRI INSTIT. VI. 237

“lio victi fugerent, Croesus victos esse
“videns, quibus opem, ut sociis, ferre
“debebat, fugâ se subduceret. Deinde
“nuntiatur sanè hostes ipsos se non ido-
“neos *ac pares* arbitrari, qui nobiscum
“pugnent, sed alios conducere, quasi
“pro eis meliùs illi praeliaturi sint, quàm
“ipsimet. Si quibus tamen haec ità cùm
“se habeant terribilia videntur esse,
“nostra verò frivola, hos equidem aio,
“viri, ad hostes ablegandos esse: nam
“multò magis nobis profuerint, si cum
“illis sint, quàm si nobis adsint.”

Haec ubi Cyrus dixisset, Chrysfantas ille Persa surrexit, et in hunc modum loquutus est; Nè tibi, Cyre, mirum sit, quosdam auditis hisce, quae nuntiantur, tristes visos esse: quippe non propter metum sic adfecti fuêre, sed propter indignationem: perinde ac, inquit, si aliquibus jam et prandere cupientibus et existimantibus id futurum, opus aliquod denuntiatur, quod necesse sit ante prandi-

238 CYRI INSTIT. VI.

um absolvi, neminem, opinor, hoc audito delectatum iri: sic et nos quidem, qui fore jam putabamus ut opes consequeremur, posteaquam audivimus restare quoddam opus quod absolvendum sit, vultus *nostros* contraximus, non qui metu percelleremur, sed illud etiam vellemus effectum esse. Verum enimvero quia non de Syriâ solùm dimicabimus, ubi magna est frumenti copia, et pecudes et palmae frugiferae, sed etiam de Lydiâ, in quâ vini, ficorum, olei magna est copia, et quam mare adluit, quo bona plura, quàm quisquam viderit, advehuntur; haec, inquit, cogitantes, non *jam* ampliùs indignamur, sed quàm maximè confirmatis animis sumus, ut quamprimùm etiam istis Lydiae bonis fruamur. In hunc ille modum loquutus est: focii autem universi sermone delectati sunt *eumque* probârunt.

Et Cyrus, Equidem, ait, arbitror quàm celerrimè adversùs eos pergendum esse;

ἀρίστου ἐξεργάσασθαι, ὕδεις δ' ἂν, οἶμαι, ἡδείη τῷτο ἀκέσας· ἔτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς, ἥδη οἰόμενοι πλουτήσιν, ἐπεὶ ἡκέσαμεν ὅτι ἐσί τι λοιπὸν ἔργον, ὃ δεῖ ἐξεργάσασθαι, συνεσκυθρωπάσαμεν, καὶ φοβούμενοι, ἀλλὰ πεποιῆσθαι ἂν ἥδη καὶ τῷτο βεβλόμενοι. Ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ καὶ περὶ Συρίας μόνον ἀγωνιέμεθα, ὅπου σῖτος πολὺς καὶ πρόβατά ἐσι, καὶ φοῖνικες οἱ καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ περὶ Λυδίας, ἐνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον, θάλαττα δὲ προσκλύζει, καθ' ἣν πλείω ἔρχεται ἢ ὅσα τις ἐώρακεν ἀγαθὰ· ταῦτα, ἔφη, ἐννοούμενοι, οὐκέτι ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαρρῶμεν ὡς μάλιχα, ἵνα θαττον καὶ τέτων τῶν Λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύσωμεν. Ὁ μὲν ἔτως εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες ἡδυσάν τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπήνεσαν.

Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ μοι καὶ ἵέναι ἐπ' αὐτὸς ὡς τάχις.

240 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

ἵνα πρῶτον μὲν αὐτῆς φθάσωμεν ἀφικό-
μενοι, ἣν δυνώμεθα, ὅπου τὰ ἐπιτήδεια
αὐτῶς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσω ἂν
θαῖτίον ἴωμεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ πα-
ρόντα αὐτῶς εὐρήσομεν, πλείω δὲ τὰ ἀ-
πόντα. Εγὼ μὲν δὴ ἔτῳ λέγω· εἰ δέ τις
ἄλλως πως γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶ-
ναι ἢ ῥᾶον ἡμῖν, διδασκέτω. Ἐπεὶ δὲ
συνηγόρευον μὲν πολλοὶ ὡς χρεὼν εἶη ὅτι-
τάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τῆς πολεμίου,
ἀντέλεγε δὲ οὐδεὶς, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος
ἤρχετο λόγῳ τοιούτῳ·

“ Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ
“ καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ ὅπλα οἷς δεήσει
“ χρῆσθαι, ἐκ πολλῶ ἡμῖν σὺν θεῷ πα-
“ ρεσκεύασαι· νῦν δὲ τὰ ἐπιτήδεια δεῖ
“ εἰς τὴν ὁδὸν συσκευάζεσθαι αὐτῶς τε
“ ἡμῖν, καὶ ὅποσους τετράποσι χρώμεθα,
“ μὴ μείον εἴκοσιν ἡμερῶν. Εγὼ γάρ
“ λογιζόμενος εὐρίσκω πλείονων ἢ πεν-
“ τεκαίδεκα ἡμερῶν ἐσομένην ὁδόν, ἐν

CYRI. INSTIT. VL 241

ut primùm ipsos ad veniendo antevertamus, si *quidem* poterimus, ubi commeatum colligunt: deinde quanto celerius iverimus, tanto pauciora eis adesse, plura abesse inveniemus. Equidem ità cenſeo: quòd si quis vel tutius vel facilius *aliquid* aliâ ratione *facturos* nos ſentit, *ſanè id* doceat. Cùm autem multi in eandem ſententiam concurrentes dicerent, neceſſarium eſſe ut quàm celerrimè in hoſtes pergerent, ac nemo contradiceret, tum verò Cyrus huiusmodi orationem eſt orſus:

“ Jam dudum, focii, tum animi, tum
 “ corpora, tum arma quibus utendum
 “ erit, ope dei nobis parata ſunt: nunc
 “ verò commeatus ad iter comportandus
 “ eſt, et nobis ipſis et quibuſcunque uti-
 “ mur quadrupedibus, *iſque* non minor
 “ quàm viginti dierum. Etenim conſi-
 “ derando reperio, plurium quàm quin-
 “ decim dierum fore viam, in quâ nihil

TOM. III.

Q

242 CYRI INSTIT. VI.

“ commeatûs inveniēmus: nam avecta
 “ sunt, partim à nobis, partim ab hosti-
 “ bus, quaecunque potuerunt. Quam-
 “ obrem cibi quantum satîs sit nobis com-
 “ parandum est; (nam absque hoc nec
 “ praeliari, nec vivere possimus) et vini.
 “ tantum habere quemvis oportet, quan-
 “ tum satîs fuerit ad consuefaciendum
 “ nos ut aquam bibamus: nam magna
 “ viae pars vino caret, in quam si vel
 “ plurimum vini comportemus, non ta-
 “ men *illud* suffecerit. Quare nè, si su-
 “ bitò vinum nos deficiat, in morbos in-
 “ cidamus, sic faciendum erit: ad cibum
 “ jam statim aquam bibere incipiamus:
 “ nam hoc si jam fecerimus, mutationem
 “ non magnam sentiemus. Etenim qui-
 “ cunque polentâ vescitur, is semper ma-
 “ zam aquâ mistam; qui pane vescitur,
 “ aquâ subactum panem, comedit. Quin
 “ et elixa omnia plurimâ cum aquâ pa-
 “ rantur. Post cibum verò si vini potus

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'. 243

“ ἢ ὅδ' ἐν εὐρήσομεν τῶν ἐπιτηδείων· ἀ-
 “ νεσκεύασαι γάρ, τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν,
 “ τὰ δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅσα ἐδύναίη.
 “ Συσκευάζεσθαι ἔν χρῆ σῖτον μὲν ἱκα-
 “ νόν· (ἄνευ γὰρ τήτ' ἔτε μάχεσθαι
 “ ἔτε ζῆν δυνάμεθα ἂν) οἶνον δὲ τοσού-
 “ τον χρῆ ἔχειν ἕκαστον, ὅσος ἱκανὸς
 “ ἔσαι ἐθίσαι ἡμᾶς αὐτῆς ὑδροποτεῖν·
 “ πολλή γάρ ἐστι τῆς ὁδοῦ αἶνος, εἰς ἣν
 “ οὐδ' ἂν πάνυ πολὺν οἶνον συσκευασώ-
 “ μεθα, διαρκέσει. Ὡς ἔν μὴ ἑξαπίνης
 “ αἶνοι γενόμενοι νοσήματι περιπίπτω-
 “ μεν, ὧδε χρῆ ποιεῖν· ἐπὶ μὲν τῷ σίτῳ
 “ νῦν εὐθὺς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ· τῷτο
 “ γὰρ ἤδη ποῖντες ἔ' πολὺ μεταβαλοῦ-
 “ μεν. Καὶ γὰρ ὅστις ἀλφιτοσιτεῖ, ὕ-
 “ दाτι μεμιγμένην αἰετὴν τὴν μάζαν ἐοδίει·
 “ καὶ ὅστις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον
 “ τὸν ἄρτον. Καὶ τὰ ἐφθὰ δὲ πάντα
 “ μεθ' ὕδατος τῷ πλείστου ἐσκεύασαι.
 “ Μετὰ δὲ τὸν σῖτον εἰ οἶνον ἐπιπίνοι-

244 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5.

“ μεν, ὕδεν μείον ἔχουσα ἢ ψυχὴ ἀνα-
 “ παύσεται. Ἐπειτα δὲ καὶ τῷ μετὰ τὸ
 “ δεῖπνον ἀφαιρεῖν χρή, ἕως ἂν λάθωμεν
 “ ὑδροπότοι γενόμενοι. Ἡ γὰρ κατὰ
 “ μικρὸν μετάλλαξις πᾶσαν ποιεῖ φύσιν
 “ ὑποφέρειν τὰς μεταβολάς· διδάσκει δὲ
 “ καὶ ὁ θεὸς, ἀπάγων ἡμᾶς κατὰ μικρὸν
 “ ἔκ τε τῷ χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι
 “ ἰχυρὰ θάλπη, καὶ ἔκ τῷ θάλπης εἰς
 “ τὸν ἰχυρὸν χειμῶνα· ὃν χρή μιμεμέ-
 “ νης, εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν προειθισμένους ἡμᾶς
 “ ἀφικνεῖσθαι. Καὶ τὸ τῶν σρωμάτων
 “ δὲ βάρος εἰς τὰ ἐπιτήδεια καταδαπα-
 “ νᾶτε· τὰ μὲν γὰρ ἐπιτήδεια περιττεύ-
 “ οντα ὕκ ἄχρηστα ἔσαι· σρωμάτων δὲ
 “ ἐνδεθέντες μὴ δείσητε ὡς ὕχ ἡδέως κα-
 “ θευδήσετε· εἰ δὲ μὴ, ἐμὲ αἰτιάσθε.
 “ Εὐθὺς μέντοι ὅτῳ ἐστὶν ἀφθονώτερα πα-
 “ ρῶσα, πολλὰ καὶ ὑγιαίνουντι καὶ κάμνοντι
 “ ἐπικουρεῖ. Οὐα δὲ χρή συνεσκευά-
 “ σθαι, ὅσα ἐστὶν ὄξεια ἐπιπλεῖστον, καὶ

“ accedat, nibilo deterius habens animus
 “ adquiescet. Deinde de illo etiam, quod
 “ à coenâ sumitur, detrahare oportebit
 “ *aliquid*, donec imprudentes *quodam-*
 “ *modo* aquae potores evadamus. Nam
 “ quae mutatio paulatim declinando fit,
 “ ea facit ut quaelibet natura mutati-
 “ ones ferat : id quod deus ipse nos do-
 “ cet, qui paulatim ab hyeme nos ad
 “ perferendum vehementes calores ab-
 “ ducit, et ab aestu ad acrem hyemem :
 “ quem imitando pervenire ad id, quod
 “ necesse est, *jam* ante consuefacti debe-
 “ mus. Quin et stragulorum pondus in
 “ res necessarias insumite : necessaria
 “ enim si supersint, non erunt inutilia ;
 “ at stragulis si carueritis, nè metuat
 “ quin suaviter dormituri sitis ; sin minùs,
 “ me culpate. Vestis verò cui adsit abun-
 “ dantior, permultùm et rectè valenti et
 “ aegrotanti prodest. Obsonia compor-
 “ tanda sunt, quaecunque maximè acida,

246 CYRI INSTIT. VI.

“ et acria, et falsa fuerint: nam haec ad
 “ cibum invitant et quàm diutissimè suf-
 “ ficiunt. Posteaquam verò ad integra
 “ *loca* pervenerimus, ubi consentaneum
 “ est frumentum nos jam *tandem* captu-
 “ ros, jam inde manuales molae parandae
 “ erunt, quibus panem conficiamus: nam
 “ id ex illis instrumentis, quibus fit pa-
 “ nis, levissimum est. Praetereà compa-
 “ rari oportet etiam illa, quibus homi-
 “ nes infirmæ valetudinis indigent: nam
 “ horum moles est perexigua, et si talis
 “ fortuna sit, *eis* maximè opus erit. O-
 “ portet etiam habere lora: nam pluri-
 “ ma tum hominibus tum equis loris ad-
 “ ligata sunt; quibus attritis et fractis
 “ cessare necesse est, nisi vincula quis ha-
 “ beat. Quicumque autem et paltum po-
 “ lire didicit, *ei* utile fuerit asciae non
 “ oblivisci. Profuerit etiam limam fer-
 “ re; nam qui hastam acuit, is animm
 “ quoque praetereà nonnihil exacuit.
 “ Inest enim *hîc* pudor quidam, cum ig-

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'. 247

“ δριμέα, καὶ ἀλμυρά· ταῦτα γὰρ ἐπὶ
 “ σῖτόν τε ἄγει καὶ ἐπιπλεῖσον ἀρκεῖ.
 “ Ὅταν δ' ἐκβαίνωμεν εἰς ἀκέραια, ὅπῃ
 “ ἡμᾶς εἰκὸς ἤδη σῖτον λαμβάνειν, χει-
 “ ρομύλας χρὴ αὐτόθεν παρασκευάσα-
 “ θαι, αἷς σιτοποιησόμεθα· τῷτο γὰρ
 “ καφώτατον τῶν σιτοποιϊκῶν ὀργάνων.
 “ Συνεσκευάσαι δὲ χρὴ καὶ ὧν ἀδενούν-
 “ τες δέονται ἄνθρωποι· τέτων γὰρ ὁ μὲν
 “ ὄγκος μικρότατος, ἣν δὲ τύχη τοιάδε
 “ γένηται, μάλιστα δεήσει. Ἐχειν δὲ
 “ χρὴ καὶ ἱμάντας· τὰ γὰρ πλείεστα καὶ
 “ ἀνθρώποις καὶ ἵπποις ἱμάσιν ἥρτηνται·
 “ ὧν κατατρυβομένων καὶ καταρρήγνυμέ-
 “ νων ἀνάγκη ἀργεῖν, ἣν μή τις ἔχη
 “ περιζυγά. Ὅστις δὲ πεπαίδευται καὶ
 “ παλτὸν ξύσασθαι, ἀγαθὸν καὶ ξυήλης
 “ μὴ ἐπιλαθέσθαι. Ἀγαθὸν δὲ καὶ ῥίνην
 “ φέρεσθαι· ὁ γὰρ λόγχην ἀκονῶν, ἐκεί-
 “ νος καὶ τὴν ψυχὴν τι παρακονᾷ. Ἐπεσι
 “ γὰρ τις αἰχύνη, λόγχην ἀκονῶντα,

248 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

1. κατὸν εἶναι. Ἐχεν δὲ χρὴ καὶ ξύλα
 2. περίπλεα καὶ ἄρμασι καὶ ἀμάξαις· ἐν γὰρ
 3. πολλαῖς πράξεσι πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ
 4. ἀπαγορεύοντα εἶναι. Ἐχεν δὲ δεῖ καὶ
 5. τὰ ἀναγκαϊότατα ὄργανα ἐπὶ ταῦτα
 6. πάντα· ὃ γὰρ ἀπανταχῶς χειροτέχ-
 7. ναι παραγίνονται· τό δ' ἐφ' ἡμέραν
 8. ἀρκέσον ὀλίγοι τινὲς ἔχ' ἱκανοὶ ποιῆσαι.
 9. Ἐχεν δὲ χρὴ καὶ ἄμην καὶ σμανύην κα-
 10. τὰ ἀμάξαν ἐκάστην, καὶ κατὰ τὸ κατω-
 11. φόρον δὲ ἀξίνην καὶ δρέπανον· ταῦτα
 12. γὰρ καὶ ἰδίᾳ χρήσιμα ἐκάστω, καὶ ὑπὲρ
 13. τῆ κοινῆς πολλάκις ὠφέλιμα γίνεται.
 14. Ταῦ μὲν ἔν εἰς τροφήν δέοντα οἱ ἡγεμό-
 15. ρες τῶν ὀπλοφόρων ἐξετάζετε τὰς ὑφ'
 16. ὑμῶν αὐτῶν· ὃ γὰρ δεῖ παρίεναι ὅτου
 17. αὐτὸς δέηται τέτων· ἡμεῖς γὰρ τέτων
 18. ἐνδοεῖς εὐόμεθα. Ὅσα δὲ καὶ τὰ ὑποζύ-
 19. για κελεύει ἔχειν, ὑμεῖς οἱ τῶν σκευο-
 20. φόρων ἀρχοῦντες ἐξετάζετε, καὶ τὸν μὴ
 21. ἔχοντα κατασκευάζετε ἀναγκάζετε.

CYRI INSTIT. VI. 249

“ navum esse, qui hastam acuit. Oportet
 “ autem lignorum etiam habere copiam
 “ et curribus et plaustris: nam multis
 “ in negotiis *et operibus*, necesse est mul-
 “ ta quoque desicere. Praeterea habere
 “ oportet instrumenta maximè necessa-
 “ ria ad haec omnia; non enim ubique
 “ adsunt opifices: quod autem in diem
 “ satis fuerit, ad id efficiendum pauci
 “ quidam non sufficiunt. Oportet etiam
 “ sarculum et ligonem in curru quovis
 “ habere, et in *jumento* dossuario dola-
 “ bram et falcem; nam haec et cuique
 “ privatim usui sunt, et publicè frequen-
 “ ter utilitatem adferunt. Et quibus qui-
 “ dem ad cibos opus est, de his vos duces
 “ militum gravis armaturae illos interro-
 “ gate, qui vobis parent: non enim praec-
 “ termittendum est quidquam horum,
 “ quo quis indigere poterit; nam eorum
 “ indigi nos erimus. Quaecunque verò
 “ jumenta habere jubeo, vos impedimen-
 “ torum praefecti inquirete, et qui non
 “ habet, hunc ad parandum *ea* cogite.

250 CYRI INSTIT. VI.

“ Vos autem, qui vias *exercitui* sternen-
 “ tibus praeestis, habetis à me descriptos
 “ eos, qui ex jaculatoribus, et sagittariis,
 “ et funditoribus rejeſti ſunt : hos itaque
 “ cogere oportet, ex jaculatoribus qui-
 “ dem qui ſunt rejeſti, ut ſumptâ ſecuri
 “ lignum ad ſecandum aptâ militent ; qui
 “ ex ſagittariis, ligone ; qui ex fundito-
 “ ribus, ſarculo : hos porrò iis inſtructos
 “ *cogere oportet*, ante plauſtra turmatim
 “ incedere, ut ſi quid opus ſit muniendâ
 “ viâ, ſtatim opus adgrediamini ; et ipſe
 “ ſciam, ſi mihi aliquorum opera neces-
 “ ſaria ſit, unde ad uſum meum mihi ſu-
 “ mendi ſint. Ducam verò *nobiſcum* et
 “ fabros aerarios militaris ætatis, et fa-
 “ bros lignarios, et ſutores, cum inſtru-
 “ mentis *ſuis* ; ut quacunque in re hujuf-
 “ modi etiam artificiiſ opus ſit in exerci-
 “ tu, nihil deficiat. Et hi quidem ab ar-
 “ matorum *militum* ordinibus erunt ſo-
 “ luti, quæ autem ſciunt, mercede ei
 “ miniſtrantes qui velit, erunt in conſti-

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'. 251

“ Ὑμεῖς δ’ αὖ οἱ τῶν ὁδοποιῶν ἄρχοντες,
 “ ἔχετε μὲν ἀπογεγραμμένους παρ’ ἐμῷ
 “ τῆς ἀποδοκιμασμένους καὶ τῆς ἐκ τῶν
 “ ἀκοντιστῶν, καὶ τῆς ἐκ τῶν τοξοτῶν, καὶ
 “ τῆς ἐκ τῶν σφενδονητῶν· τέττες οὖν χρῆ
 “ τῆς μὲν ἀπὸ τῶν ἀκοντιστῶν πέλεκυν
 “ ἔχοντας ξυλοκόπον ἀναγκάζειν σφα-
 “ τεύεσθαι, τῆς δ’ ἀπὸ τῶν τοξοτῶν,
 “ σμινύην, τῆς δ’ ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν,
 “ ἄμην· τέττες δὲ ἔχοντας ταῦτα, πρὸ
 “ τῶν ἀμαξῶν κατ’ ἴλας πορεύεσθαι,
 “ ὅπως, ἢν τι δέη ὁδοποιίας, εὐθύς ἐνεργοῖ
 “ ἦτε· καὶ ἐγὼ ἢν τι δέωμαι, ὅπως εἰδῶ
 “ ὁπόθεν δεῖ λαβόντα τέτοις χρῆσθαι.
 “ Αἶξω δὲ καὶ τῆς ἐν τῇ σφατιωτικῇ ἡλικίας
 “ ζὺν τοῖς ὀργάνοις χαλκίας τε καὶ τέκλιο-
 “ νας καὶ σκυτοτόμας, ὅπως ὅποσα ἂν δέ-
 “ ηται καὶ τοιούτων τεχνῶν ἐν τῇ σφατιᾷ,
 “ μηδὲν ἐλλίπηται. Οὗτοι δὲ ὅπλοφόροι
 “ μὲν τάξεως ἀπολελύσονται, ἀ δ’ ἐπί-
 “ στανται τῷ βελομένῳ μισθῷ ὑπηρετῶν·

252 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

“τες, ἐν τῷ τεταγμένῳ ἔσονται. Ἦν
 “δέ τις καὶ ἔμπορος βέληται ἔπεσθαι
 “πωλεῖν τι βελλόμενος, τῶν μὲν προει-
 “ρημένων ἡμερῶν τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν
 “ἣν δὴ τι πωλῶν ἀλίσκηται, πάντων
 “φερήσεται. Ἐπεὶ δ’ αὖται παρέλ-
 “θωσιν αἱ ἡμέραι, πωλήσει ὅπως ἂν βέ-
 “ληται· ὅστις δ’ ἂν τῶν ἐμπόρων πλεί-
 “στην ἀγορὰν παρέχων φαίνεται, οὗτος
 “ἢ παρὰ τῶν συμμάχων ἢ παρ’ ἐμῶν
 “δώρων ἢ τιμῆς τεύζεται. Εἰ δέ τις
 “χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει εἰς ἐμ-
 “πολὴν, γνωστῆρας ἐμοὶ προσαγαγὼν ἢ
 “ἐγγυητὰς, ἢ μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ
 “στρατιᾷ, λαμβανέτω ὧν ἡμεῖς ἔχομεν.
 “Ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προαγορεύω· εἰ δέ
 “τις τί καὶ ἄλλο θέον ἐνορᾷ, πρὸς ἐμέ
 “σημαινέτω. Καὶ ὑμεῖς μὲν ἀπίοντες
 “συσκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ θύσομαι ἐπὶ τῇ
 “ὀρμῇ· ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς ἔ-
 “χη, σημανῶμεν. Παρεῖναι δὲ χρὴ ἅ-

“ tuto *loco*. Quòd si quis etiam mercator
“ sequi *castra* voluerit, ut aliquid ven-
“ dat, *is* illorum dierum, quos antè sig-
“ nificavimus, *commeatum* habere *debet*:
“ *sin* aliquid vendere deprehendatur,
“ omnibus spoliabitur. Posteaquam ve-
“ rò dies hi praeterierint, quo pacto vo-
“ let, vendet: et quisquis è mercatoribus
“ quàm maximè rerum venalium forum
“ augere videbitur, *is* et à sociis, et à me
“ munera et honores consequetur. Quòd
“ si quis existimat, pecuniâ sibi ad coëmp-
“ tionem rerum opus esse, *is* illis quibus
“ notus est, quique spondeant futurum,
“ ut cum exercitu proficiscatur, adduc-
“ tis, quam nos habemus accipiat. At-
“ que haec quidem praedico: si quis ve-
“ rò aliud quidpiam, quod factò sit opus,
“ perspicit, mihi significet. Ac vos qui-
“ dem *hinc* digressi vasa colligite; ego
“ profectionis causâ rem sacram faciam:
“ cùm verò res divinae rectè se habe-
“ bunt, signum dabimus. Debent autem

254 CYRI INSTIT. VI.

“ adefse omnes cum iis quae praedicta
 “ sunt, ad locum constitutum, apud du-
 “ ces suos. Vos verò duces, ubi suum
 “ quisque ordinem instruxeritis, ad me
 “ convenietis omnes, ut suos singuli lo-
 “ cos percipiatis.”

His illi auditis, *ad iter* sarcinis com-
 positis se comparabant: *Cyrus* verò rei
 divinae dabat operam. Ubi verò sacrifi-
 cia benè se habuerunt, cum exercitu pro-
 gredi coepit: ac primo quidem die meta-
 tus est castra loco, quàm potuit, proxi-
 mo, ut si quis alicujus rei esset oblitus,
 eam quaereret, et si quis esse sibi aliquâ
 opus animadverteret, eam etiam sibi com-
 pararet. Et *Cyaxares* quidem cum tertiâ
 parte *Medorum* remansit, ut domi soli-
 tudo non esset. *Cyrus* quàm celerrimè
 poterat, faciebat iter, equites quidem
 primo loco constituens, et ante hos ex-
 ploratores et speculatores anteriora sem-
 per in loca, quae ad speculandum essent
 commodissima, praemittens: post hos age-

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'. 255

“ παντας τὰ προειρημένα ἔχοντας εἰς
 “ τὴν τεταγμένην χώραν, πρὸς τῆς ἡγε-
 “ μόνας ἑαυτῶν. Ὑμεῖς δὲ ὧ ἡγεμόνες,
 “ τὴν ἑαυτῶν ἑκαστος τάξιν εὐτρεπισάμε-
 “ νος, πρὸς ἐμὲ πάντες συμβαλεῖτε, ἵνα
 “ τὰς ἑαυτῶν ἑκαστοι χώρας καταλάβ-
 “ ῃτε.”

Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκευ-
 ἀζοντο· ὁ δὲ ἔθυετο. Ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ
 ἱερὰ ἦν, ὥρματο σὺν τῷ στρατεύματι· καὶ
 τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξεστρατοπεδεύσατο
 ὡς δυνατόν ἐγγύτατα, ὅπως εἴ τις τι
 ἐπιλελησμένος εἴη, μετέλθοι, καὶ εἴ τις
 τινὸς ἐνδεόμενος γνοίη, τῷτο ἐπιπαρα-
 σκευάσαιτο. Κυαζάρης μὲν ὢν τῶν Μή-
 δων ἔχων τὸ τρίτον μέρος, κατέμενεν,
 ὡς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη. Ὁ δὲ Κῦρος
 ἐπορεύετο ὡς ἐδύνατο τάχιστα, τῆς ἰπ-
 πέας μὲν πρώτης ἔχων, καὶ πρὸ τέτων
 διερευνητὰς καὶ σκοπὰς αἰεὶ ἀναβιβάζων ἐπὶ
 τὰ πρόθεν εὐσκοπώτατα· μετὰ δὲ τέ-

256 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5.

τες ἦγε τὰ σκευοφόρα, ὅπου μὲν πεδινὸν
 εἶη, πολλὰς ὁρμαθὰς παύμενος τῶν ἀμα-
 ζῶν καὶ τῶν σκευοφόρων· ὅπιοθεν δὲ ἡ φά-
 λαγξ ἐφεπομένη εἴ τι τῶν σκευοφόρων
 ὑπολείπαιτο, οἱ προστυγχάνοντες τῶν
 ἀρχόντων ἐπεμέλοντο, ὥς μὴ κωλύοντο
 πορεύεσθαι. Ὅπου δὲ στενοτέρα εἶη ἡ ὁ-
 δὸς, διὰ μέσθαι ποιήμενοι τὰ σκευοφόρα ἐν-
 θεν καὶ ἐνθεν ἐπορεύοντο οἱ ὀπλοφόροι· καὶ εἴ
 τι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ταῦτα γιγνώμενοι
 αὐτῶν στρατιωτῶν ἐπεμέλοντο. Ἐπο-
 ρεύοντο δὲ ὥς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις παρ'
 ἑαυταῖς ἔχουσιν τὰ σκευοφόρα· ἐπετέ-
 τακτο γάρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις κατὰ
 τὴν ἑαυτῶν τάξιν ἕκασον ἵεναι, εἰ μὴ τι
 ἀναγκαῖον ἀποκωλύοι. Καὶ σημεῖον δὲ
 ἔχων τοῦ ταξίαρχου ὁ σκευοφόρος ἠγεῖτο
 γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτῶν τάξεως· ὥστε ἀ-
 θρόοι ἐπορεύοντο, ἐπεμελῆντό τε ἰσχυρῶς
 ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ ὥς μὴ ὑπολείπαιτο.
 Καὶ οὕτω ποιόντων, ὅτε ζητεῖν ἔδει ἄλλο

bat impedimenta, multos, ubi quidem planities esset, plaustrorum et impedimentorum globos faciens: *hōs* cū a tergo sequeretur phalanx, si quid impedimentorum à tergo relinqueretur, praefecti qui *in ea* inciderent curabant, ut in progressu non impedirentur. Ubi verò angustior erat via, milites armati receptis in medium impedimentis, hinc et illinc incedebant; ac si quid impediret, milites ad haec constituti *in eo* curam adhibebant. Plerumque verò sic cohortes iter faciebant, ut apud se *sua* haberent impedimenta: omnibus enim qui impedimentis ferendis operam dabant imperatum erat, ut quisque propter cohortem suam progredieretur, nisi quid rei necessariae vetaret. Atque is etiam cui sarcinarum vectura curae erat praeebat, signum centurionis sui habens, quod militibus ejusdem cohortis notum esset: itaque ceteratim faciebant iter, et vehementer intentus erat quislibet, nè qui suorum à tergo relinquerentur. Quod cū face-

258 CYRI INSTIT. VI.

rent, necesse non erat ut se mutuò quaerent, et omnia praestò magisque salva erant, et ea quibus esset opus citiùs milites habebant.

Caeterùm speculatores antegressi cùm viderentur in planitie videre homines, qui et pabulum et ligna fumerent, et adspicerent itidem jumenta, quae ejusmodi alia portarent atque *interim* pascerentur; et remotiora loca intuendo, animadvertere sibi viderentur vel fumum vel pulverem in sublimè ferri; de his omnibus intelligebant, hostium copias alicubi esse in propinquo. Itaque speculatorum praefectus statim quendam mittit, qui Cyro ista nuntiaret. Is autem ubi haec audiisset, mandavit illis, ut iis ipsis in speculis manerent, ac quicquid semper novi conspicerent, *sibi* renuntiarent: praetereà equitum cohortem ulteriùs misit, mandavitque darent operam ut quosdam illorum qui erant in planitie comprehenderent, quo certiùs id quod esset cognoscere possent. Ac illi quidem, id quibus negotii datum erat, hoc faciebant: *Cyrus*

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'. 259.

λήλυσ, ἅμα τε παρόντα ἅπαντα καὶ σαώ-
τερα ἦν, καὶ θαῶσον τὰ δέοντα εἶχον οἱ
στρατιῶται.

Ὡς δὲ οἱ προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν
τῷ πεδίῳ ὄραν ἄνθρώπους λαμβάνοντας
καὶ χιλὸν καὶ ξύλα, καὶ ὑποζύγια δὲ ἐώρων
ἕτερα τοιαῦτα ἄγοντά τε καὶ νεμόμενα,
καὶ τὰ πρόσω αὐτῷ ἐφορῶντες ἐδόκην κατα-
μανθάνειν μετεωριζόμενον ἢ καπνὸν ἢ κονι-
ορτόν· ἐκ τούτων ἁπάντων ἐγίγνωσκον ὅτι
εἴη που πλησίον τὸ σφάτευμα τῶν πολε-
μίων. Εὐθὺς ἔν πέμπει ὁ σκοπάρχης τινὰ
ἀγγελεῖντα ταῦτα τῷ Κύρῳ. Ὁ δὲ, ἀκῶ-
σας ταῦτα, ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένον-
τας ἐπὶ ταύταις ταῖς σκοπαῖς, ὅ,τι ἂν
αἰὲ καινὸν ὀρῶσιν, ἐξαγγέλλειν· τάξιν
δ' ἐπεμψεν ἱππέων εἰς τὸ πρόσθεν, καὶ ἐκέ-
λευσε πειραθῆναι συλλαβεῖν τινὰς τῶν
ἀνα τὸ πεδίον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστε-
ρον μάθοιεν τὸ ὄν. Οἱ μὲν δὴ ταχθέντες
εὐτο ἔπραττον· αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο σφά-

260 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

τευμα αὐτῷ κατεχώριζεν, ὅπως παρα-
 σκευάσαιντο ὅσα ᾔετο χρῆναι πρὶν πάν-
 ὃμῳ εἶναι. Καὶ πρῶτον μὲν ἀριστὰν πα-
 ρηγγύησεν, ἔπειτα δὲ μένοντας ἐν ταῖς
 τάξεσι τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖν.
 Ἐπεὶ δὲ ἤρῃσησαν συνεκάλεσε καὶ ἱππέων
 καὶ πεζῶν καὶ ἀρμάτων τῆς ἡγεμόνας, καὶ
 τῶν μηχανῶν δὲ καὶ τῶν σκευοφόρων τῆς
 ἀρχοντας καὶ τῶν ἀρμαμαζῶν. Καὶ ἔτοι-
 μὲν συνήεσαν· οἱ δὲ, καταδραμόντες εἰς
 τὸ πεδῖον, συλλαβόντες ἀνθρώπους ἤγα-
 γον. Οἱ δὲ ληφθέντες, ἀνερωτῶμενοι ὑπὸ
 τῷ Κύρῳ, ἔλεγον ὅτι ἀπὸ τῷ στρατοπέ-
 δου εἶεν, προεληλύθοιεν δὲ οἱ μὲν ἐπὶ χι-
 λὸν, οἱ δ' ἐπὶ ξύλα, παρελθόντες τὰς
 προφυλακάς· διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τῷ στρα-
 τῷ σπάνια πάντα εἶναι. Καὶ ὁ Κύρος,
 ταῦτα ἀκέσας, Πόσον δ', ἔφη, ἀπεσπῶ
 ἐνθένδε τὸ στρατευμα; Οἱ δ' ἔλεγον, ὡς
 δύο παρασάγγας. Ἐπὶ τούτοις ἤρετο ὁ
 Κύρος, Ἡμῶν δ', ἔφη, λόγος τε ἔτι παρ'

ipse copias reliquas ibidem disponebat, ut praepararent ea quibus opus esse arbitrabatur, antequam omnino congregarentur. Ac primùm quidem edixit ut pranderent, deinde ut suis in ordinibus manerent ac providerent quod imperaretur. Pransi autem cùm essent, equitum, peditum, curruum duces, atque etiam machinarum, impedimentorum, harmaxarum praefectos convocavit. Et hi quidem convenerunt: ii verò *interea* qui in planitiem excurrerant, homines comprehensos adducebant. Cumque a Cyro interrogarentur ii, qui capti erant, aiebant se *hostium* ex castris esse, ac processisse partim pabulatum, partim lignatum, praetergressos primas excubias: etenim propter exercitûs multitudinem rara esse omnia. Et Cyrus his auditis, Quanto, inquit, intervallo hinc exercitus abest? Parasangas ferè duas, aiunt illi. Post haec eos interrogans Cyrus, An de nobis erat,

262 CYRI INSTIT. VI.

inquit, apud ipsos aliquis rumor? Erat profectò, inquiunt, et quidem magnus: nimirum vos adventare et prope jam adesse. Quid igitur? ait Cyrus, cùm *id* audirent, an gaudebant? (hoc autem eorum, qui aderant, causâ quaerebat.) Non profectò, respondent illi, non sanè gaudebant, sed admodum etiam angebantur. Jam verò, ait Cyrus, quid agunt? Instruuntur, inquiunt; atque in hoc ipso tum heri, tum nudiustertiùs occupati fuerunt. Et quis eos instruit, ait Cyrus? Croesus ipse, inquiunt, et cum eo Graecus quidam, et alius quidam Medus: hic quidem à vobis venisse transfuga dicebatur. Verùm ô maxime Jupiter, inquit Cyrus, utinam eum capiam, uti cupio.

Secundùm haec captivos abduci jussit, et ad eos qui aderant, quasi dicturus aliquid, se convertit. Interea *quidam* alius à speculatorum aderat praefecto, qui magnum equitum agmen in planitie conspici

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'. 263

αὐτοῖς; Ναὶ μὰ Δί', ἔφασαν, καὶ πολὺς
γε· ὡς ἐγγὺς ἦδη ἦτε προσιόντες. Τί ἔν;
ἔφη ὁ Κῦρος, ἥ καὶ ἔχαιρον ἀκρόντες;
(τῷτο δ' ἐπῆρετο τῶν παρόντων ἕνεκα.)
Οὐ μὰ Δία, εἶπον ἐκεῖνοι, οὐ μὲν δὴ γε
ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἡνιῶντο. Νῦν
δὲ, ἔφη ὁ Κῦρος, τί ποιῶσιν; Εκτάτλων-
ται, ἔφασαν· καὶ χθὲς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν
τὸ αὐτὸ τῷτο ἐπραττον. Ὁ δὲ τάτλων,
ἔφη ὁ Κῦρος, τίς ἐσιν; Οἱ δὲ ἔφασαν,
αὐτός τε Κροῖσος, καὶ σὺν αὐτῷ Ἕλληρ
τις ἀνὴρ, καὶ ἄλλος δὲ τις Μῆδος· οὗτος
μέντοι ἐλέγετο φυγὰς εἶναι παρ' ὑμῶν.
Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ὦ Ζεῦ μέγιστε,
λαβεῖν μοι αὐτὸν γένοιτο, ὡς ἐγὼ βού-
λομαι.

Εκ τούτου τὰς μὲν αἰχμαλώτους ἀπά-
γειν ἐκέλευσεν, εἰς δὲ τὰς παρόντας ὡς
λέξων τί ἀνήγετο. Ἐν τούτῳ δὲ παρῆν
ἄλλος αὖ παρὰ τῷ σκοπάρχῃ, λέγων
ὅτι ἱππέων τάξις μεγάλη ἐν τῷ πεδίῳ

264 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

προφαίνοιτο· καὶ ἡμεῖς μὲν, ἔφη, εἰκάζο-
μεν ἐλαύνειν αὐτὰς βυλομένους ἰδεῖν τόδε
τὸ φράτευμα. Καὶ γὰρ πρὸ τῆς τάξεως
ταύτης ἄλλοι ὥς τριάκοντα ἱππεῖς συχ-
τῶς προελαύνουσι, καὶ μέντοι κατ' αὐτὰς
ἡμᾶς ἴσως βυλόμενοι λαβεῖν, ἢν δύνων-
ται, τὴν σκοπὴν· ἡμεῖς δὲ ἐσμέν μία δε-
κάς οἱ ἐπὶ ταυτῇ τῇ σκοπῇ. Καὶ ὁ Κῦ-
ρος ἐκέλευσε τῶν περὶ αὐτὸν αἰεὶ ὄντων
ἱππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀδή-
λως τρεῖς πολεμίας ἀτρεμίαν ἔχειν. Ὁ-
ταν δ', ἔφη, ἡ δεκάς ἡ ἡμετέρα λείπῃ
τὴν σκοπὴν, ἐξαναφάντες ἐπιθεοῦτε τοῖς
ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν σκοπὴν. Ὡς δ' ὑμᾶς
μὴ λυπῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως,
ἀντέξελθε σύ, ἔφη, ὦ Ὑσάσπα, τὴν χι-
λιαστὴν τῶν ἱππέων λαβὼν, καὶ ἐπιράνηθι
ἀντίως τῇ τῶν πολεμίων τάξει. Διώξεις
δὲ μεθ' αὐτῇ εἰς ἀφανές, ἀλλ' ὅπως αἱ σκο-
παί σου διαμένωσιν ἐπιμεληθεῖς πάριθι.
Αἱ δ' ἄρα ἀνατείνοντες τὰς δεκάς προσε-

dicebat: ac nos quidem, inquit, suspicamur eos provehi studio contemplandi hunc exercitum. Nam ante hanc turmam alii equites ferè triginta celeriter adveniuntur, et quidem nos ipsos versùs; fortasse quòd speculam *hanc*, si *quidem* possint, occupare velint: nos autem in istâ speculâ tantummodò decem sumus. Et Cyrus nonnullos equites ex iis quos semper circum se habebat, provectos sub *ipsam usque* speculam clam hostibus immortos *ibi* consistere iussit. Ubi verò, ait, decuria nostra speculam deseruerit, *tum* vos *ex insidiis* exsurgite, eosque invadite, qui speculam conscenderint. Atque ut vos magna illa non laedat turma, egredere tu, inquit, adversùs hos, Hystaspa, equitibus mille adsumptis, et in conspectum hostilis agminis adverso agmine prodi. Nequaquam vero persequaris eos usque ad loca *tibi* non perspecta, sed ubi curaveris, ut tuæ constanter maneat speculae, pregreditor. Quòd si qui por-

266 CYRI INSTIT. VI.

rectis dextris ad vos advehantur, eos a-
manter excipite.

Hystaspas itaque discedens arma su-
mebat; et *Cyri* statim ministri, quemad-
modum imperârat, avehebantur. Illis
autem Araspas cum famulis cis ipsas eti-
am speculas occurrit, is qui dudum ex-
plorator missus fuerat, Susiae mulieris
custos. Et Cyrus quidem, *eum* ut vidit,
exiliens de sellâ progressus est ei obviam
et dextrâ *hominem* excepit: caeteri, qui
nihil *horum* scirent, re *istâ* erant obstu-
pefacti, ut par est *credi*; donec Cyrus
ait, Vir ad nos optimus venit, amici. Nam
scire jam omnes homines hujus oportet
facinora. Hic neque ullâ re turpi victus,
neque formidine mei permotus discessit;
sed à me missus, ut hostium rebus cog-
nitis, quo loco essent, certò nobis renun-
tiaret. Tibi quidem, Araspa, quae sum
pollicitus, et memini et praestabo cum his
omnibus. Vos autem omnes etiam ac-

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'. 267

λαύνωσιν ὑμῖν τινές, δέχεσθε φιλίως τὰς
ἀνδρας.

Ὁ μὲν δὴ Ὑγιάσπας ἀπιὼν ὠπλίζετο·
οἱ δὲ ὑπηρετάι ἤλαυνον εὐθύς, ὡς ἐκέλευ-
σεν. Ἀπαντᾷ δ' αὐτοῖς καὶ δὴ ἐντὸς τῶν
σκοπῶν Ἀράσπας σὺν τοῖς θεράπουσιν, ὁ
πεμφθεὶς πάλαι κατάσκοπος, ὁ φύλαξ
τῆς Συσίδος γυναικός. Ὁ μὲν ἔν Κῦρος,
ὡς εἶδεν, ἀναπηδήσας ἐκ τῆς ἑδρας ὑπήν-
τα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξιῶτο· οἱ δ' ἄλλοι, ὡς-
περ εἰκός, μηδὲν εἰδότες, ἐκπεπληγμένοι
ἦσαν τῷ πράγματι· ἕως ὃ Κῦρος εἶπεν,
Ἄνδρες φίλοι, ἤκει ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. Νῦν
γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους δεῖ εἰδέναι τὰ
τέττα ἔργα. Οὗτος ἔτε αἰχρῶ ἠτήθηίς
οὐδενὸς ὥχετο, οὔτε ἐμὲ φοβηθείς, ἀλλ'
ὑπ' ἐμῷ πεμφθεὶς, ὅπως ἡμῖν μαθὼν τὰ
τῶν πολεμίων, σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγεί-
λειεν. Ἄ μὲν οὖν ἐγὼ σοι ὑπεχόμην, ὅ
Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν
τέτοις πᾶσι. Δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἀπακ-

268 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

τας, ὧ ἄνδρες, τῷτον τιμᾶν ὡς ἀγαθὸν
 ἄνδρα· ἐπὶ γὰρ τῷ ἡμέτέρῳ ἀγαθῷ καὶ ἐκιν-
 δύνευσε καὶ αἰτίαν ὑπέσχετο, ἣ ἐβαρύνετο,
 Ἐκ τούτων δὴ πάντες ἡσπάζοντο τὸν Ἀρά-
 σπαν καὶ ἐδεξιῶντο. Εἰπόντος δὲ Κῦρος ὅτι
 τούτων μὲν ἄλλος εἶη, "Α δὲ καμρὸς ἡμῖν εἰ-
 δέναι, ταῦτα, ἔφη, διηγῶ ὧ Ἀράσπα· καὶ
 μηδὲν μείν τῷ ἀληθὺς τὰ τῶν πολεμίων.
 Κρεῖττον γὰρ, μείζονα οἰθέντας μείονα
 ἰδεῖν, ἢ μείω ἀκέσαντας μείζονα εὐρί-
 σκειν.

Καὶ μὲν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὡς σαφέ-
 φατά γ' αὖ εἰδεῖν, ἐποίει· συνεξέταττον
 γὰρ παρῶν αὐτός. Σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ
 Κῦρος, καὶ τὸ πλῆθος μόνον οἶδα, ἀλλὰ
 καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. Εγὼ μὲν καὶ μὰ
 Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὡς διανοῶνται
 τὴν μάχην ποιῶσαι. Ἀλλ' ὅμως, ἔφη
 ὁ Κῦρος, τὸ πλῆθος ἡμῖν πρῶτον εἰπὲ ἐν
 κεφαλαίῳ. Ἐκεῖνοι τοίνυν, ἔφη, πάντες
 τεταγμένοι εἰσὶν ἐπὶ τριάκοντα τὸ βά-

quum est, milites, hunc, ut virum fortem, honore prosequi: nam commodi nostri causâ tum periculo se obrulit, tum *sceleris*, quo premebatur, culpam sustinuit. Tum verò Araspam omnes saluantes amplectebantur, et dextris excipiebant. Cùm autem dixisset Cyrus, satis jam istorum esse; Quae autem scire nos ex re nostrâ fuerit, inquit, narra nobis Araspa, neque res hostium praeter veritatem extenua. Nam melius fuerit, *nos* arbitratos majora, *deinde* minora videre, quàm auditis minoribus, majora reperire.

Enimverò, inquit Araspas, operam dedi ut rem quàm certissimè cognoscerem: nam praesens unà cum aliis aciem eorum instruxi. Tu igitur, inquit Cyrus, non *eorum* modò numerum, verùm etiam aciei rationem tenes? Teneo profectò, inquit Araspas, atque *etiam* quo pacto praelium inire cogitent. Tu tamen, ait Cyrus, primùm nobis *eorum* multitudinem summatim exponito. Sunt igitur illi, inquit, omnes et pedites et equi-

270 CYRI INSTIT. VI.

tes instructi ad tricenos in altitudinem, exceptis Aegyptiis: occupant autem hi ferè spatium quadraginta stadiorum: mihi, enim, inquit, admodum curae fuit, ut quantum loci occuparent scirem. Aegyptii verò, ait Cyrus, quo pacto instructi sint, dicito: aiebas enim, exceptis Aegyptiis. Nimirum hos denùm millium praefecti ità instruebant, ut quaelibet denùm millium acies in centenos esset ab omni parte disposita: nam domi quoque sibi hanc ordinum legem esse dicebant. Croesus sanè perquam invitus eis concessit ut hoc modo instruerentur: quippe phalangem suam sic extendere volebat, ut tuum ultra exercitum quàm longissimè porrigeretur. At quamobrem, ait Cyrus, id cupiebat? *Eà* profectò *de causa*, ut exsuperante copias tuas multitudine circumdaret. Et Cyrus ait, At viderint isti, nè dum circumdare volunt, *ipsimet* circumdentur. Sed enim quae ex te didicisse *nostram* erat in rem, audivimus: vobis autem ità, viri, faciendum est: nunc quidem, posteaquam hinc abieritis, tum

θος καὶ πεζοὶ καὶ ἵππεῖς, πλὴν τῶν Αἰγυπλίων· ὅτοι δ' ἀπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετραράκοντα σταδία· πάνυ γάρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν ὥστε εἰδέναι ὅποσον κατεῖχον χωρίον. Οἱ δ' Αἰγύπλιοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἶπέ πῶς εἰσι τεταγμένοι· ὅτι εἶπας, πλὴν τῶν Αἰγυπλίων. Τέτρες δ' οἱ μυριάρχαι ἔταττον εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τὴν μυριοστὴν ἐκάστην· τῆτον γὰρ σφίσι καὶ οἶκοι νόμον ἔφασαν εἶναι τῶν τάξεων. Καὶ ὁ Κροῖσος μέντοι μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς ἔτι τάττεσθαι· ἐβέλετο γὰρ ὅτι πλεῖστον ὑπερφαλαγγῆσαι τῇ σὲ στρατεύματος. Πρὸς τί δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, τῆτο ἐπιθυμῶν; Ὡς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ περιττῷ κυκλωσόμενος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ὅτοι ἂν εἰδεῖεν, εἰ οἱ κυκλόμενοι κυκλωθεῖεν. Ἀλλ' ἃ μὲν παρὰ σὲ καιρὸς μαθεῖν ἀκηκόαμεν· ὑμᾶς δὲ χρή, ὦ ἄνδρες, ἔτι ποιεῖν· νῦν μὲν, ἐπειδὴ ἐνθένδε ἀπέλθητε, ἐπισκέψασθε καὶ τὰ τῶν

272 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

Ἰππων καὶ τὰ ὑμῶν αὐτῶν ὄπλα· (πολλάκις γὰρ μικρῷ ἐνδεία καὶ ἀνὴρ καὶ ἵππος καὶ ἄρμα ἀχρεῖον γίνεται) αὖριον δὲ πρῶτ', ἕως ἂν ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον μὲν χρὴ ἀρι-
στῆσαι καὶ ἀνδρας καὶ ἵππους, ὅπως ὅ, τι ἂν
πράττειν καιρὸς αἰεὶ ἦ, μὴ τέττου ἡμῖν ἐν-
δέη· ἔπειτα δὲ σὺ, ἔφη, ὦ Αῤῥάσπα, τὸ
δεξιὸν κέρασ' ἔχε, ὥσπερ καὶ ἔχεις, καὶ οἱ
ἄλλοι μυριάρχοι ἥπερ νῦν ἔχετε· ὁμοῦ
γὰρ τῷ ἀγῶνος ὄντος, οὐδενὶ ἄρματι ἔτι
καιρὸς τὸς ἵππους μεταζευγνύναι. Πα-
ραγγείλατε δὲ τοῖς ταξιάρχαις καὶ λο-
χαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος καθίστασθαι, εἰς
δύο ἔχοντας ἕκασον τὸν λόχον. Ὁ δὲ
λόχος ἦν ἕκαστος εἰκοσιτέτταρες.

Καὶ τις εἶπε τῶν μυριάρχων, Καὶ δο-
κᾷμέν σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανῶς ἔξειν, εἰς
τοσοῦτους τεταγμένοι, πρὸς οὕτω βαθεῖ-
αν φάλαγγα; Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Αἱ δὲ
βαδύτεραι φάλαγγες, ἢ ὥς ἐξικνεῖσθαι
τοῖς ὅπλοις τῶν ἐναντίων, τί σοι δοκᾷ,

equorum armâ, tum vestra inspicite; (nam saepenumero exigua re deficiente, et vir, et equus, et currus inutilis reddatur) cras autem manè, dum sacram ego rem peragam, primum et viris et equis vescendum erit, ut quidquid fieri semper opportunum fuerit, nihil nobis desit quo minùs id conficiamus: deinde tu, inquit, Araspa, cornu dextrum tene, uti nunc tenes, ac caeteri *itidem* denùm millium praefecti *servate* quem nunc locum obtinetis; nam ubi prope adest certamen cùm sit conferendum, non juncti jam equi ullo in curru commodè mutari possunt. Denuntiate verò cohortium praefectis et ductoribus manipulorum, ut in phalange consistant, singulis manipulis densis ad duos. Erant autem *isti* manipuli *singuli militum* viginti quatuor.

Et quidam è denùm millium praefectis, An videmur tibi, Cyre, inquit, si *quidem* in tot ordinati simus, adversus tam densam phalangem suffecturi? Et Cyrus, Densiores quae sunt phalanges, ait, quàm ut armis hostes possint pertingere, quid

274 CYRI INSTIT. VI.

tibi videntur hostibus adferre damni, sociis quid commodi? Equidem, ait, hos in centenos ordinatos gravis armaturae milites mallet in decies millenos esse dispositos: nam hoc modo cum paucissimis dimicaremus. At quo militum numero phalangis meae constabit altitudo, futurum arbitror, ut tota strenua reddatur, et ad opem mutuam ferendam prompta. Jaculatores quidem post loricated disponam, et post jaculatores, sagittarios. Quis enim eos in acie primam constituat, qui fateantur ipsi nullam se cominus pugnam sustinere posse? At si loricated ante se *hostibus* oppositos habeant, subsistent: et illi quidem tela vibrando, hi sagittas emittendo super omnes ante *collocatos*, hostibus perniciem facient. Quocunque autem maleficio hostes quis infestat, eo nimirum omni socios subleuat. Postremos verum collocabo, qui omnium ultimi vocantur. Nam quemadmodum domus nec sine lapidum lectorum compositione firmam, nec absque iis qui tectum faciunt,

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'. 275

ἔφη, τὸς πολεμίους βλάπτειν ἢ τὸς συμμάχους ὠφελεῖν; Εγὼ μὲν γάρ, ἔφη, τὸς εἰς ἑκατὸν τέτρες ὀπλίτας εἰς μυρίας ἂν βουλοίμην μᾶλλον τετάχθαι· οὕτω γάρ ἂν ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. Εξ ὅσων μέντοι ἐγὼ τὴν φάλαγγα βαθυνῶ, οἶομαι ὅλην ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον ποιήσῃ αὐτὴν ἑαυτῇ. Ἀκοντισὰς μὲν ἐπὶ τοῖς θωρακοφόροις τάξω, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς τοξότας. Τέτρες γὰρ πρωτοστάτας μὲν τίς ἂν τάττοι, οἱ καὶ αὐτοὶ ὁμολογεῖσι μηδεμίαν μάχην ἂν ὑπομεῖναι ἐκ χειρός; Προβεβλημένοι δὲ τὸς θωρακοφόρους μενεσὶ γε· καὶ οἱ μὲν ἀκοντίζοντες, οἱ δὲ τοξεύοντες ὑπὲρ τῶν πρόσθεν πάντων λυμανῶνται τὸς πολεμίους. Ὅ,τι δ' ἂν κακουργῇ τις τὸς ἐναντίους, δηλονότι παντὶ τάττω τὸς συμμάχους κουφίζει. Τελευταίους μὲντοι σήσω τὸς ἐπὶ πᾶσι καλουμένους. Ὡςπερ γὰρ οἰκίας ἔτε ἄνευ λιθολογήματος ὀχυρᾷ, οὕτε ἄνευ τῶν στέγων

276 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

ποιόντων ὕδεν ὄφελος, ὥτως οὐδὲ φάλαγ-
 γος ὅτε ἄνευ τῶν πρώτων οὔτε ἄνευ τῶν
 τελευταίων, ἦν μὴ ἀγαθοὶ ὦσιν, ὄφελος
 ὕδεν. Ἀλλ' ὑμεῖς τε, ἔφη, ὡς παραγ-
 γέλλω τάτλειθε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελ-
 τασῶν ἄρχοντες ἐπὶ τέτοισι τῆς λόχους
 ὡσαύτως καθίσατε· καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν το-
 ξοτῶν, ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως.
 Σὺ δὲ ὅς τῶν ἐπὶ πᾶσιν ἄρχεις, τελευ-
 ταίους ἔχων τῆς ἀνδρας, παράγγελλε
 τοῖς ἑαυτῷ ἐφορᾶν τε ἐκάσῳ τῆς καθ'
 ἑαυτὸν, καὶ τοῖς μὲν τὸ δέον ποιῆσιν ἐπιτε-
 λεύειν, τοῖς δὲ κακυνομένοις ἀπειλεῖν
 ἰσχυρῶς· ἦν δέ τις σρέφεται, προδιδόναι
 θέλων, θανάτῳ ζημιᾶν. Ἔργον γάρ ἐστι
 τοῖς μὲν πρωτοστάταις θαρρύνειν τῆς ἐπο-
 μένης καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ὑμᾶς δὲ δεῖ, τῆς
 ἐπὶ πᾶσι τεταγμένους, πλείῳ φόβον πα-
 ρέχειν τοῖς κακοῖς τῷ ἀπὸ τῶν πολεμίων.
 Καὶ ὑμεῖς μὲν ταῦτα ποιεῖτε. Σὺ δὲ ὦ
 Ἀβραδάτα, ὅς ἄρχεις τῶν ἐπὶ ταῖς μη-

ullam ad rem utilis est, sic neque phalangis vel absque primis vel absque ultimis, si strenui non fuerint, ullus est usus. At vestros ordines, uti praecipio, instruite; ac vos peltastarum praefecti post hos, *vestros* itidem manipulos disponite; vosque *praefecti* sagittariorum, itidem post peltastas. At tu, qui praefectus es ultimis omnium, extremâ esto in acie cum tuis, eisque praecipe, ut quisque suos respiciendo observet, et officium facientes adhortetur, ignaviores minitabundus acriter increpet: quòd si quis tergum vertat, prodendi consilio, *eum* morte multet. Est enim eorum qui principe constituti sunt loco munus, ut sequentes verbis et factis animosos efficiant: vos autem, qui post omnes estis collocati, *etiam* metum hostili majorem ignavis incutere debetis. Ac vos quidem haec facite. Tu verò Abdata, qui praefectus es iis quibus machi-

278 CYRI INSTIT. VI.

nae curae sunt, sic fac, ut vehicula jugalia, quae ministros ac turres vehunt, quàm proximè phalangem sequantur. Tu, Dauche, qui praefectus es sartinariis *harmamaxis*, post turres copias ejusmodi omnes ducito: et ministri tui vehementer in eos animadvertant, qui *vel* intempestivè praecesserint vel à tergo manserint. Tu, Carduche, qui *harmamaxis* mulieres vehentibus es praefectus, postremo eas loco post impedimenta constitue. Nam si haec omnia sequantur, et multitudinis opinionem praebeant, et insidias struendi facultatem nobis suppeditabunt, et cogent hostes, si *quidem* circumdare nos velint, ut majorem ambitum faciant: quanto autem majus spatium circumdando complectantur, tanto necesse est imbecilliores fiant. At vos quidem ità facite: tu verò Artabaze, et *tu* Artagerfa, uterque mille pedites, ex his qui vobiscum sunt, post hos habete.

χανᾶς, οὕτω ποίει ὅπως τὰ ζεύγη τὰ
 τὲς ὑπηρέτας καὶ τὲς πύργους φέροντα
 ἔψεται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος.
 Σὺ δ', ὦ Δαδᾶχε, ὃς ἄρχεις τῶν σκευο-
 φόρων ἄρμαμαζῶν, ἐπὶ τοῖς πύργοις ἄγε
 πάντα τὸν τοιοῦτον στρατόν· οἱ δ' ὑπηρέ-
 ται σὺ ἰχυρῶς κολαζόντων τὲς προϊόντας
 τῷ καιρῷ ἢ λειπομένους. Σὺ δ', ὦ Καρ-
 δᾶχε, ὃς ἄρχεις τῶν ἄρμαμαζῶν αἱ ἄγασι
 τὰς γυναῖκας, κατάρτησον αὐτὰς τελευ-
 ταίας ἐπὶ τοῖς σκευοφόροις. Ἐπόμενα
 γὰρ ταῦτα πάντα καὶ πλήθους δόξαν πα-
 ρέξει, καὶ ἐνεδρεῦειν ἡμῖν ἐξουσία ἔσαι, καὶ
 τοῖς πολεμίοις, ἣν κυκλᾶσθαι βέλωνται,
 μείζω τὴν περιβολὴν ἀναγκάσει ποιῆ-
 σθαι· ὅσω δ' ἂν μείζον χωρίον περιβάλ-
 λωνται, τοσούτω αὐτὲς ἀσθενεστέρας ἀ-
 νάγκη γίνεσθαι. Καὶ ὑμεῖς μὲν ἔτω
 ποιῆτε· σὺ δέ, ὦ Αρτάβαζε, καὶ Αρτα-
 γέρσα, τὴν χιλιοστὴν ἑκάτερος τῶν σὺν
 ὑμῖν ἐπὶ τέτοις ἔχετε πεζῶν. Καὶ σὺ

280 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

ὦ Φαρνῆχε καὶ Ασιαδάτα, τὴν τῶν ἱπ-
πέων χίλιον, ἧς ἑκάτερος ὑμῶν ἄρχει,
μὴ συγκατατάττετε εἰς τὴν φάλαγγα,
ἀλλ' ὅπιοθεν τῶν ἄρμαμαξῶν ἐξοπλί-
σθετε καθ' ὑμᾶς αὐτὸς· ἔπειτα πρὸς ἡ-
μᾶς ἤκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. Οὕ-
τω δὲ δεῖ ὑμᾶς παρεσκευάσθαι, ὥς πρῶ-
τῃς δεῖσιν ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. Καὶ σὺ
δὲ, ὁ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀν-
δρῶν, ὅπιοθεν τῶν ἄρμαμαξῶν ἐκτάτῃου·
ποίει δ' ὅ,τι ἂν σοι παραγγέλλῃ Αρτα-
γέρσας. Ὑμεῖς δ' οἱ τῶν ἁρμάτων ἡγε-
μόνες διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑ-
μῶν πρὸ τῆς φάλαγγος, τὰ μεθ' ἑαυτοῦ
ἑκατὸν ἔχων ἅρματα κατασησάτω· αἱ
δ' ἕτεραι ἑκατοσῦες τῶν ἁρμάτων, ἡ μὲν
κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς σοι-
χῆσα, ἐπέσθω τῇ φάλαγγι ἐπὶ κέρως, ἡ
δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον. Κῦρος μὲν ὕτω
διέτασεν·

Αβραδάτης δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς εἶ-

CYRI INSTIT. VI. 285

Tuque Pharnuche, et tu Asiadata, equites illos mille, quibus praeestis uterque, nè in phalange unà cum caeteris disponite, sed armis vosmet pone *harmamaxas* seorsum ipsi instruite: deinde cum ducibus caeteris ad nos accedite. Sic autem paratos vos esse oportet, quasi primi proelium sitis inituri. Tu quoque illorum qui in camelos sunt *impositi* praefecte, pone *harmamaxas* locum obtineto; et quidquid Artagerfas imperarit, facito, Vos autem curruum duces, cum sortem duxeritis, cui vestrum id sorte obvenit, is ante phalangem suos centum currus constituat: de caeteris curruum centuriis altera quidem ad latus dextrum exercitus procedens, phalangem ad cornu sequatur, ad laevum altera. Sic *adèd* Cyrus *omnes* disponebat:

Abradatas autem Suforum rex, Ego,

Cyre, ait, ultrò in me recipio, ut hunc è regione phalangis adversae locum obtineam, nisi quid aliud tibi videtur. Et Cyrus hominem admiratus dextrâ prehēdit, ac Persas qui caeteris erant in curribus interrogabat, An et vos haec conceditis? Illis respondentibus, honestum non esse, haec permittere; rem sorte decernendam ipsis proposuit, et Abradatae sorte id obvenit, quod ipse in se recipere statuerat, atque adeò Aegyptiis oppositus fuit. Ac tum quidem cùm discessissent et curassent ea, de quibus predixerant, coenabant, et constitutis excubiis quieti se dabant. Postridiè manè Cyrus rem divinam faciebat: reliquus verò exercitus cùm pransus esset ac libasset, armabant se *et instruebant* multis et elegantibus tunicis, multis et elegantibus loricis et galeis: equos etiam frontalibus et pectoralibus armabant: et equitum quidem equos illis armis, quae femora; curribus verò junctos armis illis, quae latera tege-

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'. 283

πεν, Εγώ σοι, ὦ Κῦρε, ἐθελόσιος ὑφίστα-
μαι τὴν κατὰ πρόσωπον τῆς ἀντίας φά-
λαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μὴ τι σοι ἄλλο
δοκεῖ. Καὶ ὁ Κῦρος ἀγαθoίς αὐτὸν καὶ
δεξιωσάμενος, ἐπήρετο τὰς ἐπὶ τοῖς ἄλ-
λοις ἄρμασι Πέρσας, Ἡ καὶ ὑμεῖς, ἔφη,
ταῦτα συγχωρεῖτε; Επεὶ δὲ ἐκεῖνοι
ἀπεκρίναντο ὅτι ἔ καλὸν εἶη ταῦτα ὑφί-
εσθαι, διεκλήρωσεν αὐτὰς, καὶ ἔλαχεν Α-
βραδάτης ἥπερ ὑφίστατο, καὶ ἐγένετο κατὰ
τὰς Αἰγυπλίους. Τότε μὲν δὴ ἀπιόντες,
καὶ ἐπιμεληθέντες ὧν προεῖπον, ἐδειπνο-
ποῖοντο, καὶ φυλακὰς κατασησάμενοι ἐκοι-
μήθησαν. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρῶτ' μὲν ὁ
Κῦρος ἐθύετο· ὁ δ' ἄλλος στρατὸς ἀριση-
σας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος ἐξωπλίζετο
πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς
δὲ καὶ καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν· ὧπλιζον
δὲ καὶ ἵππους προμετωπιδίοις καὶ προστερνι-
δίοις· καὶ τὰς μὲν μονίππας παραμυριδίοις,
τὰς δ' ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, παραπλευρῆδίοις·

284 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

ὥστε ἤσραπτο μὲν χαλκῷ, ἦνθει δὲ φοιν-
κίσι πᾶσα ἡ σρατιά.

Καὶ τῷ Αβραδάτῃ δὲ τὸ τετράρυμον
ἄρμα καὶ ἵππων ὀκτὼ παγκάλως ἐκεκόσ-
μητο. Ἐπεὶ δὲ ἔμελλε τὸν λινῆν θώρα-
κα, ὅς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι,
προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσῆν κρά-
νος, καὶ περιβραχιόνια, καὶ ψέλλια πλαΐέα
περὶ τῆς καρπῆς τῶν χειρῶν, καὶ χιτῶνα
πορφυρεῖν, ποδήρη, σολιδωτὸν τὰ κάτω,
καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῇ. Ταῦτα δὲ ἐποι-
ήσατο, λάθρα τῷ ἀνδρὶ ἐκμετρησαμένη
τὰ ἐκείνους ὅπλα. Ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμασε
τε, καὶ ἐπήρετο τὴν Πάνθειαν, Σὺ δὴ πῃ,
ὦ γύναι, συγκόψασα τὸν σαυτῆς κόσμον
σὰ ὅπλα μοι ἐποιήσω; Μὰ Δί', ἔφη ἡ
Πάνθεια, τόν γε πλείους ἄξιον· σὺ γάρ
ἐμοίγ', ἦν καὶ τοῖς ἄλλοις φανῆς οἷος ἐμοὶ
δοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος ἔσῃ. Ταῦ-
τα δὲ λέγουσα ἐνέδύε τε τὰ ὅπλα, καὶ
λανθάνειν μὲν ἐπειρᾶτο, ἐλείβετο δὲ

rent; adeò ut totus exercitus aere fulgeret, et florido vestium punicearum colore niteret.

Erat et Abradatae currus temonum quatuor et equorum octo pereleganter exornatus. Cumque *jam* thoracem more patrio lineum induere vellet, adfert ei Panthea galeam auream, et tegumenta brachiorum, et armillas latas circum internodia manuum, et purpuream tunica, ad pedes usque demissam, extremâ in *orâ* rugatam, et cristam hyacinthino colore tinctam. Haec *illa* fecerat, clam viro mensurâ armorum ejus diligenter initâ. Quibus ille conspectis miratus est, et Pantheam interrogavit, Tune verò, *mea* uxor, ornatu tuo conscisso *haec* mihi arma confecisti? Non profectò, ait Panthea, *ornamento* illo, quod maximi pretii est: nam tu, si *quidem* talis etiam aliis videris, qualis esse mihi videris, maximo mihi fueris ornamento. Haec dicens armis eum induebat, et quanquam id oc-

cultare conaretur, lacrimae tamen ei per genas manabant.

Abradatas autem jam ante spectatu dignus, posteaquam his armis erat instructus, pulcherrimus adparebat et maximè liberali formâ praeditus, quippe qui talis esset etiam à naturâ: cumque ab aurigâ inferiore habenas accepisset, jam se parabat ut in currum adscenderet. Ibi tum Panthea, secedere jussis omnibus qui aderant, dixit, “ Enimverò, Abradata, si
 “ quae mulier unquam maritum suum
 “ pluris quàm suam aestimavit animam,
 “ agnoscere te arbitror etiam me harum
 “ unam esse. Quid ergo necesse est omnia
 “ singillatim commemorare? nam
 “ factis ea me tibi praestitisse existimo,
 “ quae plus apud te fidei mereantur,
 “ quàm verba à me nunc prolata. Sed
 “ enim tametsi hoc sim erga te animo,
 “ quem ipse nôsti, jurata tamen et meum
 “ et tuum amorem sanctè testor, malle
 “ me tecum, strenuè cùm te gesseris,
 “ terrâ simul obrui, quàm cum infami et

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'. 287

αὐτῇ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν.

Επεὶ δὲ καὶ πρόσθεν ὦν ἀξιοθέατος ὁ
 Αβραδάτης ὥπλίσθη τοῖς ὅπλοις τέτοις,
 ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ ἐλευθεριώτατος,
 ἅτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρχούσης· λαβὼν δὲ
 παρὰ τῷ ὑφηνιόχῃ τὰς ἡνίας, παρεσκευ-
 ᾶζετο ὡς ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ ἄρμα.
 Ἐν δὲ τῷ ἡ Πάνθεια, ὑποχωρῆσαι κε-
 λεύσασα τὸς παρόντας πάντας, ἔλεξεν,
 “ ΑΛΛ’ ὅτι μὲν, ὦ Αβραδάτα, εἴ τις καὶ
 “ ἄλλη πώποτε γυνὴ τὸν αὐτῆς ἄνδρα
 “ μεῖζον τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν,
 “ οἶμαί σε γιγνώσκειν ὅτι καὶ ἐγὼ μία
 “ τέτων εἰμί. Τί ἔν με δεῖ καθ’ ἐν ἑκα-
 “ στον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἶμαί σοι πι-
 “ θανώτερα παρεχῆσθαι τῶν νῦν λεχ-
 “ θέντων λόγων. Ὅμως δ’ ἔτις ἔχουσα
 “ πρὸς σε, ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπομνύω σοι
 “ τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν, ἢ μὴν ἐγὼ βέ-
 “ λεσθαι ἂν μετὰ σὺ ἄνδρὸς ἀγαθοῦ γενο-
 “ μένου κοινῇ γῆν ἐπιέσασθαι μᾶλλον, ἢ

“ ζῆν μετ’ αἰχυνομένεα αἰχυνομένη· οὐ-
 “ τως ἐγὼ καὶ σὲ τῶν καλλίστων καὶ ἐμαυ-
 “ τὴν ἡξίωκα. Καὶ Κύρῳ δὲ δοκῶ μεγά-
 “ λην τιναὶ ἡμᾶς χάριν ὀφείλαιν, ὅτι με
 “ αἰχμάλωτον γεγεννημένην καὶ ἐξαιρεθεῖ-
 “ σαν ἑαυτῷ, ἔτε με ὡς δόλῃν ἡξίωσε
 “ κεκτῆσθαι, ἔτε ὡς ἐλευθέραν ἐν ἀτίμῳ
 “ ὀνόματι διεφύλαξε δὴ σοι ὥσπερ ἀδελ-
 “ φῆ γυναῖκα λαβών. Πρὸς δὲ, καὶ ὅτε ὁ
 “ Αῤῥάσπας ἀπέστη αὐτῷ, ὁ ἐμὲ φυλάτ-
 “ των, ὑπεχώμην αὐτῷ, εἴ με ἑάσειε
 “ πρὸς σε πέμψαι, ἡξείν αὐτῷ σὲ πολὺ
 “ Αῤῥάσπας πιστότερον καὶ ἀμείνονα.”

Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Αῤῥαδά-
 τῆς ἀγαθεὶς τοῖς λόγοις, καὶ θίγων αὐτῆς
 τῆς κεφαλῆς, ἀναβλέψας εἰς τὸν ὕψανόν,
 ἐπεύξατο· Ἀλλ’, ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι
 φανῆναι ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρὶ, ἀξίῳ
 δὲ Κύρου φίλῳ τῷ ἡμᾶς τιμήσαντος. Ταῦ-
 τα εἰπὼν, κατὰ τὰς θύρας τῷ ἄρματις
 δίφρῳ ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄρμα. Ἐπεὶ δὲ

“ infamem vivere; usque adeò e-
 “ quidem et te et meipsam honestissimis
 “ quibusque dignos judicavi. Quin eti-
 “ am Cyro, meâ sententiâ, magnas quas-
 “ dam gratias debemus, quòd redactam
 “ me ad captivæ fortunam et sibi selec-
 “ tam, nec ut servilis foeminam conditi-
 “ onis, nec ut liberam sub ignominioso
 “ nomine possidendam censuerit; sed
 “ posteaquam me accepit, tibi tanquam
 “ fratris uxorem custodiverit. Praeter-
 “ eà, cùm Araspas, custos ille meus, ab
 “ ipso deficeret, pollicita sum ei, si mihi
 “ facultatem ad te mittendi concederet,
 “ venturum te ad ipsum longè Araspâ-
 “ tum fidiorem tum meliorem.”

Haec illa proloquuta est: cujus ver-
 bis mirificè delectatus Abradatas, et ca-
 put ejus tangens, sublatis ad coelum ocu-
 lis, precatus est; Tu verò, Jupiter maxi-
 me, fac ut dignum me Pantheâ maritum,
 et amicum Cyro dignum ostendam, qui no-
 bis honorem habuit. Haec loquutus, per-
 fores sellae curulis in currum ascendit. Et

290 CYRI INSTIT. VI.

cùm inferior auriga, post ejus adscensum, sellam *istam* occlusisset, Panthea, quæ aliâ ratione non posset ampliùs ipsum amplecti, sellam est osculata: et Abradatae quidem jam procedebat currus, atque illa clam eo subsequēbatur, donec conversus Abradatas, eâ conspectâ, dixit, Bonis animo Panthea, et salve, et abi jam. Tum deinde eunuchi atque ancillae receptam eam ad *harmamaxam* deduxerunt, et in lecto compositam tentorio texerunt. Homines verò, tametsi et Abradatas et currus *ejus* pulchrum sanè spectaculum exhiberent, priùs *tamen* eum contemplari non potuère, quàm Panthea discessisset.

Cùm autem Cyrus ritè rem divinam fecisset, et *jam* instructus esset exercitus, uti mandârat, speculis aliis ante alias collocatis, duces convocavit, atque hujusmodi verba fecit: “ Dii nobis, amici ac focii,
 “ sacrificia *talìa* ostendunt, qualia cùm
 “ victoriam *nobis* illam priorem largiti

ἀναβάντος αὐτῷ κατέκλεισε τὸν δίφρον ὁ
 ὑφηνίοχος, ἔκ' ἔχουσα ἡ Πάνθεια πῶς ἂν
 ἔτι ἄλλως ἀσπάσαιτο αὐτὸν, κατεφί-
 λησε τὸν δίφρον· καὶ τῷ μὲν προήει ἡδὴ τὸ
 ἄρμα, ἡ δὲ λαθῶσα αὐτὸν συνεφείπετο,
 ἕως ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Αβραδά-
 τῆς εἶπε, Θάρρει Πάνθεια, καὶ χαῖρε, καὶ
 ἀπιθι ἡδὴ. Ἐκ τούτου δὴ οἱ εὐνῆχοι καὶ αἱ
 θεράπαινοι λαβοῦσαι αὐτὴν ἀπῆγον εἰς
 τὴν ἀρμάμαξαν, καὶ κατακλίναντες κατε-
 κάλυψαν τῇ σκηνῇ. Οἱ δὲ ἄνθρωποι, κα-
 λῶ ὄντος τῷ θεάματος τῷ Αβραδάτου καὶ
 τῷ ἁρματος, οὐ πρόαθεν ἐδύναντο θεάσα-
 σθαι αὐτὸν πρὶν ἢ Πάνθεια ἀπῆλθεν.

Ὡς δ' ἐκεκαλλιερέκει μὲν ὁ Κῦρος, ἡ
 δὲ στρατιὰ παρετέτακτο αὐτῷ ὥςπερ πα-
 ρήγγειλε, κατέχων σκοπὰς ἄλλας πρὸ
 ἄλλων, συνεκάλεσε τὰς ἡγεμόνας, καὶ ἔλε-
 ξεν ὧδε. “ Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι,
 “ τὰ μὲν ἱερὰ ἡμῖν οἱ θεοὶ φαίνουσιν, οἷά
 “ περ ὅτε τὴν πρόαθεν νίκην ἔδοσαν· ὑμᾶς

292 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5.

“ οἷ ἐγὼ βέλομαι ἀναμνήσαι ὦν μοι δο-
 “ κεῖτε μεμνημένοι πολὺ ἂν εὐθυμότεροι
 “ εἰς τὸν ἀγῶνα ἵεναι. Ησκήκατε μὲν
 “ γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον πολὺ μάλ-
 “ λον τῶν πολεμίων, συντέτραφθε δὲ καὶ
 “ συντέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλείω
 “ ἢδη χρόνον ἢ οἱ πολέμιοι, καὶ συννενική-
 “ κατε μετ’ ἀλλήλων· τῶν δὲ πολεμίων
 “ πολλοὶ μὲν συνήτληνται μετ’ αὐτῶν·
 “ οἱ δὲ ἀμάχητοι ἐκατέρων, οἱ μὲν τῶν
 “ πολεμίων, ἴσασιν ὅτι προδότας τὰς πα-
 “ ρασάτας ἔχουσιν· ὑμεῖς δὲ οἱ μεθ’ ἡμῶν,
 “ ἴστε ὅτι μετὰ θελόντων τῶς συμμάχοις
 “ ἀρήγειν μαχεῖσθε. Εἰκὸς δὲ τὰς μὲν
 “ πιστεύοντας ἀλλήλοις ὁμονόως μάχε-
 “ σθαι μένοντας· τὰς δὲ ἀπιστῆντας ἀναγ-
 “ καῖον βουλευέσθαι πῶς ἂν ἕκαστοι τά-
 “ χιστα ἐκποδῶν γένοιντο. Ἰωμεν δὴ, ὦ
 “ ἄνδρες, ἐπὶ τὰς πολεμίους, ἄρματα μὲν
 “ ἔχοντες ὥπλισμένα πρὸς ἄοπλα τὰ
 “ τῶν πολεμίων, ὥς δ’ αὐτῶς καὶ ἱππέας

“ sunt: ego verò commonefacere vos eo-
 “ rum volo, quae si memoriâ teneatis,
 “ longè meâ *quidem* sententiâ sitis ad
 “ praelium alacrius accessuri. Nam belli-
 “ cis in rebus multò magis quàm hostes es-
 “ tis exerciti; multò etiam diutius quàm
 “ hostes, eodem simul in loco et educa-
 “ ti estis et instructi, et victoriâ simul
 “ estis potiti: at ex hostibus multi cum
 “ iisdem ipsis victi sunt: qui autem ex
 “ utrâque parte praelio nondum inter-
 “ fuerunt, eorum quotquot in hostium
 “ *exercitu* sunt, nòrunt socios sibi adsta-
 “ re desertores: vos verò qui à nobis es-
 “ tis, cum iis aleam praelii vos subituros
 “ nostis, qui sociis opem ferre cupiant.
 “ Est autem consentaneum, concordibus
 “ animis in pugnâ substitutos eos, qui
 “ mutuò sibi fidunt; qui verò diffidunt,
 “ hos consultare necesse est, quo pacto
 “ singuli quamprimùm se subducere pos-
 “ sint. Eamus igitur in hostes, viri, cum
 “ armatis curribus adversùs hostium *cur-*
 “ *rus* inermes; itidemque cum equitibus

294 CYRI INSTIT. VI

“ et equis armatis adversùs inermes co-
 “ minùs pugnaturi. Adversùs pedites
 “ pugnaturi estis, quorum alii quidem
 “ tales sunt quales antehac *estis experti*:
 “ Aegyptii autem eodem armati sunt mo-
 “ do, eodemque ordine in acie dispositi
 “ sunt: nam majores habent clypeos,
 “ quàm ut efficere aliquid et cernere pos-
 “ sint: et in centenos ordinati, manifestum
 “ est fore, ut alii alios quo minùs pugnare
 “ possint, paucis admodùm exceptis, im-
 “ pediant. Quòd si nos impellendo pro-
 “ trufuros se crediderint, primùm equi
 “ eis sustinendi erunt; et ferrum, cui ro-
 “ bur ab equis accedit. Jam si quis illorum
 “ etiam *non cedendo* subsistet, quo pacto
 “ simul et adversùs equitatum, et pha-
 “ langem, et turres pugnare poterit?
 “ Nam in turribus collocati nostri, no-
 “ bis auxilio futuri sunt, et hostes feri-
 “ endo, potiùs ut de suis rebus despe-
 “ rent, quàm praelientur, efficient. Quòd
 “ si re quapiam vobis adhuc opus esse

“ καὶ ἵππους ὠπλισμένους πρὸς ἀόπλους,
 “ ὡς ἐκ χειρὸς μάχεσθαι. Πεζοῖς δὲ
 “ τοῖς μὲν ἄλλοις οἷοις καὶ πρόσθεν μα-
 “ χεῖσθε. Αἰγυπῖοι δὲ ὁμοίως μὲν ὠ-
 “ πλισμένοι εἰσὶν, ὁμοίως δὲ τεταγμένοι
 “ τάς τε γὰρ ἀσπίδας μείζους ἔχουσιν, ἢ
 “ ὡς ποιεῖν τι καὶ ὀρᾶν· τεταγμένοι δὲ
 “ εἰς ἑκατὸν δῆλον ὅτι κωλύουσιν ἀλλή-
 “ λους μάχεσθαι, πλὴν πάνυ ὀλίγων.
 “ Εἰ δὲ ὠθόντες ἐξώσκειν πιστεύουσιν, ἵπ-
 “ ποις αὐτὰς πρῶτον δεήσει ἀντέχειν,
 “ καὶ σιδήρῳ ὑφ’ ἵππων ἰχυριζομένων. Ἦν
 “ δέ τις αὐτῶν καὶ ὑπομένη, πῶς ἅμα δυ-
 “ νήσεται ἵππομαχεῖν τε καὶ φαλαγγο-
 “ μαχεῖν καὶ πυργομαχεῖν; Καὶ γὰρ οἱ
 “ ἀπὸ τῶν πύργων ἡμῖν μὲν ἐπαρήξουσι,
 “ τὰς δὲ πολεμίους παίοντες ἀμνηχανεῖν
 “ ἀντὶ τῆς μάχεσθαι ποιήσουσιν. Εἰ δέ
 “ τινος ἔτι ἐνδεῖσθαι δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ
 “ λέγετε· σὺν γὰρ θεοῖς εὐδενὸς ἀπορήσο-
 “ μεν. Καὶ εἰ μὲν τις εἰπεῖν τι βούλε-

296 ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔ. 5'.

“ ται, λεζάτω· εἰ δὲ μὴ, ἐλθόντες πρὸς
“ τὰ ἱερά, καὶ προσευζάμενοι οἷς ἐθύσαμεν
“ θεοῖς, ἴτε ἐπὶ τὰς τάξεις· καὶ ἕκαστος
“ ὑμῶν ὑπομιμνησκέτω τὸς μεθ' ἐαυτῷ
“ ἅπερ ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ ἐπιδεικνύτω τις
“ τοῖς ἀρχομένοις ἐαυτὸν ἄξιον ἀρχῆς,
“ ἄφοδον δεικνὺς καὶ χῆμα καὶ πρόσωπον καὶ
“ λόγους.”

ΤΟ ΤΟΤ ΤΡΙΤΟΤ ΤΟΜΟΤ
ΤΕΛΟΣ.

“ putatis, ad me referte: nam diis adju-
“ vantibus, nulla res nobis deerit. Si
“ quis etiam dicere aliquid volet, dicat;
“ fin autem, ad rem divinam profecti, ac
“ deos precati, quibus rem sacram feci-
“ mus, ad ordines vosmet conferte: et
“ vestrûm quisque suos eorum commo-
“ nefaciat, de quibus ego vos *admonui*;
“ atque *adeò* subjectis sibi quilibet intre-
“ pidum et gestu, et vultu, et oratione
“ semet ostendendo, imperio se dignum
“ demonstret.”

TOMI TERTII

FINIS.

CLASSICS printed by R. & A. FOULIS,

In Folio.

HOMERI Ilias, Graece, 2 vols.
——— Odyssea, Graece, 2 vols.

Callimachus.

C. Julii Caesaris et A. Hirtii de rebus a Caesare gestis
commentarii cum fragmentis. Accesserunt indices
locorum, rerumque et verborum. Omnia, ex re-
censione Samuelis Clarke, fideliter expressa.

In pure Greek, on fine-writing paper, in 4to.

Homeri Ilias, 2 vols.

Aeschylus. Sophocles. Callimachus.

Theocritus. Xenophontis Memorabilia.

With Latin Translations in 4to.

Aeschylus, 2 vols.

Demetrius Phalereus de elocutione.

Tyrtæus. Longinus.

In pocket volumes the following.

Homeri Ilias, 2 vols.

Herodotus, 9 vols.

Thucydides, 8 vols. Hippocratis Aphorismi.

Xenophontis Graecorum res gestae; et Agefilaus, 4 vol.

——— Expeditio Cyri, et Hipparchicus, 4 vol.

Pindari opera. Anacreon.

Aeschylus, 2 vols. Sophocles, 2 vols.

Xenophontis Hiero. Theophrasti Characteres.

Euripidis Orestes. Aristophanis Nubes.

Epictetus. Antoninus. Cebetis Tabula.

Longinus. Theocritus. Demosthenes.

Xenophontis Memorabilia.

——— Respublica Lacedaemoniorum.

C. Julii Caesaris et A. Hirtii commentarii.
Lucretius. Horatius.

C. Plinii Caecilii Secundi quae supersunt.
M. Minucii Felicis Octavius.

Boetius de Consolatione Philosophiae.

In pocket volumes the following Latin authors

M. Tullii Ciceronis opera omnia, 20 vols.

Lucretius. Terentius. Virgilius.

Horatius, editio 4ta. Juvenalis et Persius

Tibullus et Propertius, Plautus, 3 vol.

C. Julii Caesaris et A. Hirtii commentarii, 3 vol

C. Nepotis vitae excellentium imperatorum.

M. Minucii Felicis Octavius.

Boetius de Consolatione Philosophiae.

C. Plinii Epistolarum libri decem, et Panegyricu

iano dictus. 2 vols

